

2000

Årsredovisning

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Årsredovisning
2000

Innehåll

Stiftelsens uppdrag, tillkomst och inriktning	4
VD-kommentar	5
Den forskningsstödande verksamheten	
Arbetsätt	7
Uppföljning och utvärdering	8
Anslag till forskning	10
Anslag till symposier, seminarier, forskningsinformativa insatser, informationsutbyte m.m.	10
<i>De Svenska Historiedagarna</i>	11
Extra insats 2000	11
<i>Jubileumsdonationen</i>	11
<i>Kulturvetenskapliga donationen</i>	11
<i>Forskarskolan i matematik med ämnesdidaktisk inriktning</i>	11
<i>Infrastrukturellt stöd</i>	12
<i>Samarbete med riksdagen</i>	12
<i>The Swedish Graduate School of Asia Pacific Studies</i>	13
<i>Samarbete med Wissenschaftskolleg zu Berlin</i>	13
Områdesgrupper	13
<i>Områdesgruppen för kapitalmarknadsforskning</i>	13
<i>Områdesgruppen för forskning om konst och gestaltning</i>	15
<i>Forskning om kulturpolitik i vid mening</i>	15
<i>Forskningsprogram inom arkitektur, form och formgivning</i>	16
<i>Kulturens plats i lärarutbildningen</i>	17
<i>Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling</i>	17
<i>Områdesgruppen för forskning om kunskapssambället</i>	19
Övriga engagemang	20
<i>Besök i Belgien</i>	20
<i>Forskning om Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen</i>	21
<i>Nobelsymposier</i>	21
<i>Collegium Budapest</i>	22
<i>Projektpresentation</i>	22
Stipendier	22
Den ekonomiska förvaltningen	
Stiftelsens placeringsverksamhet	24
Bokföringsmässigt resultat	24
Realt resultat	25
”Performance”	25
Finansiellt resultat	26
Den finansiella verksamheten – fem år i sammandrag	27
Resultaträkning	28
Balansräkning	29
Noter	30
Beviljade medel till forskning	37
Donationer	38
Revisionsutlåtande	39
Marianne Bauer, Mary Henkel, Maurice Kogan och Ivar Bleiklie International Study of Higher Education Reform	40

Nya forskningsprojekt 2000	47
Jubileumsdonationen	48
Den kulturvetenskapliga donationen	72
Anslag ur extra avsättning år 2000	80
Infrastrukturellt stöd	82
Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning	96
Jubileumsdonationen	98
Den kulturvetenskapliga donationen	102
<i>Infrastrukturellt stöd</i>	104
Stiftelsens publikationer	105
Styrelse	107
Revisorer	107
Beredningsgrupper	108
Kansli	109

(Adress, telefon m m, omslagets sista sida)

Stiftelsens uppdrag, tillkomst och inriktning

Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som har till ändamål att främja och understödja vetenskaplig forskning.

Stiftelsen grundades 1962 genom en donation från Sveriges Riksbank, som därmed ville uppmärksamma bankens 300-årsjubileum 1968 och samtidigt främja "ett angeläget nationellt ändamål". Den årliga avkastningen av *Jubileumsdonationen* skulle användas till att främja vetenskaplig forskning med anknytning till Sverige.

Stadgar för stiftelsen fastställdes i december 1964. I de nu gällande anges bl.a.

- att företrädare skall ges åt forskningsområden, vilkas medelsbehov inte är så väl tillgodosedda på annat sätt
- att fondens medel speciellt skall användas för att stödja stora och långsiktiga forskningsprojekt
- att nya forskningsuppgifter, som kräver snabba och kraftiga insatser, särskilt skall uppmärksammas
- att fonden skall söka främja kontakter med internationell forskning.

Riksdagen beslöt under 1993 att ytterligare en donation, *Kulturvetenskapliga donationen*, skul-

le tillföras Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Till beslutet var fogad en promemoria som upprättats inom regeringskansliet. I promemorian framhölls några riktlinjer som skulle utmärka den verksamhet som initierades genom användningen av donationen. Bl.a. angavs följande användningsområden:

- etablering av forskningscentra eller forskningsområden med internationell slagkraft
- stöd till projekt och program som innebär gränsöverskridanden mellan discipliner
- etablering av nätverk eller fastare samverksformer nationellt och internationellt, bl.a. genom etablering av ett internationellt forskarutbytesprogram
- befordran av forskarutbildning och forskarrekrytering
- främjande av forskarörlighet internationellt och mellan universitet/högskolor och andra verksamheter.

De första anslagen från RJ delades ut under hösten 1965. Sedan tillkomsten har omkring 4,5 miljarder (i 2000 års penningvärde) delats ut till vetenskaplig forskning. Stiftelsens totala förmögenhet uppgår till närmare 9 miljarder kronor vid årsskiftet 2000/2001.

VD-kommentar

Det nya millenniets första år blev i många avseenden ett rekordår. Aldrig någonsin tidigare har Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond kunnat finansiera så många forskningsprojekt. Nära nog 500 miljoner kronor har styrelsen fördelat till projekt och program inom humaniora och samhällsvetenskap. Över 230 mkr har anvisats för nya initiativ.

Spännvidden beträffande forskningsområden är mycket stor – från stenålderssamhällen till damfotboll. Tvärvetenskapliga projekt har haft hög prioritet. Särskilt intressanta har gränsöverskridanden mellan "de två kulturerna" humaniora och naturvetenskap varit. Bland de projekt som fått bidrag i årets ansökningsomgång märks bl.a.:

- Forskarskola i matematik med ämnesdiktisk inriktning.
- Förtintelsen och den europeiska historiekulturen.
- Nya metoder för undervisning i kommunikation av känslor i musikutförande (samarbete mellan musiker, psykologer och tekniker vid Uppsala universitet och KTH).
- Kultur i kunskapssamhället; Kulturen som samhällssektor och kulturpolitikens utmaningar.
- EU-svenskan och förenklingen av författningsspråket.
- Bland huliganer och fotbollsälskare på ståplatsläktaren; om supporterkultur.
- Kön och eliternas reproduktion i ett komparativt perspektiv.
- Digitalisering av kulturvetenskapligt intressanta samlingar för framtida forskning exempelvis vid Arkitekturmuseet, Evolutionsmuseet i Uppsala, Moderna museet, Nationalmuseet, Nordiska museet, Skokloster, Kungliga biblioteket och vid Birgittabiblioteket i Vadstena. Härutöver har betydande stöd utgått till att omvandla Föreningen Svensk Forms bibliotek och bildarkiv till ett nationellt kunskapscentrum inom form- och designområdet.
- Infrastruktur stöd har beviljats för att etablera miljöer, i vissa fall virtuella, vilka kan bidra till att stärka forskningssamverkan mellan olika institutioner såsom Humlab –

Humaniora och teknik i förening vid universitetet i Umeå, ett virtuellt Ostindiskt kompani-arkiv i Göteborg, Informationscentrum för Entreprenörskap vid Högskolan i Jönköping, institut för finansiell forskning i Stockholm och ett nationellt centrum för ekobrottsforskning i Linköping.

- Stöd till uppbyggnaden av forskningsmiljöer i Centraleuropa och på Balkan. I ett projekt understöds bildandet av en så kallad "visionary community" av yngre forskare från dessa områden. Dessa skall skapa en agenda för en nykonstruktion av det civila samhället i Sydosteuropa.

Efter ett antal års utredningsarbete presenterade regeringen under våren 2000 riktlinjerna för den statliga forskningspolitikens inriktning (prop 1999/2000:81). Riksdagsbeslutet under det gångna året innebär att staten avser att koncentrera resurserna till grundforskning och till forskarutbildning. Stödet till den allmänna grundforskningen och till den mera sektoriellt inriktade forskningen kanaliseras via fyra nya myndigheter för forskningsfinansiering: Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS), Forskningsrådet för Miljö, Areella näringar och Samhällsbyggnad (FORMAS) och Verket för Innovationssystem (VINNOVA). Stödet till forskarutbildning har i huvudsak gått till 16 nya nationella forskarskolor.

Statsmakterna har genom dessa beslut även uttalat en ambition att söka samverka med andra forskningsfinansiärer bl.a. med forskningsstiftelserna om större nationella profilerade forskningssatsningar som kan komma att knytas till olika universitet och högskolor. Ett särskilt organ, Forskningsforum, knutet till Vetenskapsrådet har inrättats på försök. Forskningsforums uppgift blir att verka för dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansiärer, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

Riksbankens Jubileumsfond har under alla år haft ett förtroendefullt samarbete med samtliga aktörer inom forskningsfinansieringens område. Mot den bakgrunden finns all anledning att förvänta sig att samarbetet med de nya statliga myndigheterna kommer att utvecklas på ett positivt sätt.

Den nya inriktningen av den statliga forskningspolitiken kommer sannolikt att påverka hur andra forskningsfinansiärer kommer att utforma sitt forskningsstöd i framtiden. För RJ:s del har beslutet medfört, att styrelsen redan inför kommande ansökningsomgång genomfört vissa förändringar av anvisningarna. Jubileumsdonationen inriktas utslutande på postdoktorala insatser. Inom den Kulturvetenskapliga donationen skall större och mera långsiktiga forskningsprogram ges stöd. Vidare kan stöd ges till uppbyggnaden av infrastruktur inom olika eftersatta forskningsområden. Inom ramen för dessa satsningar kan givetvis stöd till särskilda forskarutbildningsinsatser komma ifråga.

Det internationella samarbetet har under det gångna året utvecklats på ett synnerligen påtagligt sätt. Genom aktiv medverkan i European Foundation Centre (EFC), vars årsmöte är förlagt till Stockholm i maj 2001, och genom samverkan i uppbyggnaden av Collegium Budapest har RJ etablerat närmare kontakter med de större forskningsstiftelserna i Europa, framförallt i Tyskland, Schweiz, Frankrike och Italien. I samverkan med bl.a. Volkswagenstiftung stöds de europeiska institutens för avancerade studier engagemang, däribland

Wissenschaftskolleg zu Berlin och SCASSS i Uppsala, för att etablera ett europeiskt forskningssamarbete inom det kulturvetenskapliga området.

Den stora utmaning som RJ nu står inför är att medverka till att svensk forskning inom det kulturvetenskapliga området skall hålla hög vetenskaplig kvalitet och att denna skall bidra till samhällets sociala, kulturella och demokratiska utveckling. Den mest grannliga uppgiften för RJ blir att medverka i den nödvändiga processen att åstadkomma diversifiering och profilering av forskningen vid våra lärosäten. Det blir sålunda en viktig uppgift för kommande år att prioritera förnyelsen inom det kulturvetenskapliga området och ägna en högre uppmärksamhet åt det internationella forskningssamarbetet. Men för RJ:s del är det också mycket väsentligt att ägna hög uppmärksamhet åt forskningens samhällsrelevans liksom åt uppgiften att sprida information om forskningen och dess resultat.

Dan Brändström

Den forskningsstödjande verksamheten

Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) stöder kvalificerad forskning i form av projektanlag till enskilda forskare eller forskargrupper som ansökt om anslag.

Stiftelsen verkar aktivt inom vida fält av vetenskaplig forskning. Kompetensspridningen bland forskarna i styrelse och prioriteringsgrupper återspeglar detta förhållande. Styrelsen består därutöver av personer med ekonomisk och politisk sakkunskap. Denna personsammansättning gör att stiftelsen representerar ett ovanligt stort erfarenhetsfält och den har därmed en unik ställning som allsidigt kontaktorgan mellan olika forskningsområden, liksom mellan forskningen och andra centrala samhällsintressen.

Alltsedan Jubileumsfondens tillkomst har ett visst företräde getts åt samhällsvetenskapligt och humanistiskt orienterad forskning. En mycket kraftfull insats har under de senaste åren gjorts till förmån för den humanistiska forskningen. Under 2000 har ca 55 % av RJ:s forskningsbudget för projektverksamheten och det infrastrukturella stödet tillfallit humaniora och teologi och ca 44 % har tilldelats samhällsvetenskapliga och juridiska ämnesområden. Den medicinska, naturvetenskapliga och tekniska forskningen erhöll ca 1 %.

I första hand prioriteras projekt, som inte naturligt tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom anslag från statliga forskningsråd eller andra myndigheter, vilka var för sig arbetar inom relativt avgränsade sektorer.

RJ är intresserad av att kunna stödja fler- eller tvärvetenskapliga forskningsprojekt i vilka forskare från olika discipliner, fakulteter, orter eller länder samarbetar. Går man igenom stiftelsens katalog över hittills beviljade anslag, finner man många exempel på just sådana forskningsprojekt, speciellt inom Kulturvetenskapliga donationens verksamhetsområde.

Arbetsätt

Det är styrelsen som fattar beslut om anslag från stiftelsen. Inkomna ansökningar har dessförinnan bedömts och prioriterats i en eller – oftast – flera beredningsgrupper. I var och en av

dessa ingår några av styrelsens ledamöter och suppleanter samt utomstående, såväl nationella som internationella, vetenskapliga experter. Ansökningarna har dessutom som regel bedömts av en eller flera externa sakkunniga inom eller utom landet.

Varje ansökan bedöms i första hand i förhållande till internationell standard och mot såväl vetenskapliga kvalitetskriterier som samhällsrelevanskriterier.

Beslut om anslag till nya projekt fattas i två steg:

- 1) Bedömningarna i det första steget grundas på korta, översiktliga ansökningar, **projektskisser**. Beredningsgrupperna väljer ut de ansökningar, som bedöms ha högsta vetenskapliga kvalitet och samhällsrelevans och som utformats av forskare, som bedöms vara kompetenta och lämpliga att bedriva projektet i fråga. Dessa forskare bereds där efter tillfälle att komma in med fullständiga ansökningar. Övriga ansökningar (projektskisser) avslås.
- 2) I ett andra steg bedöms och prioriteras **fullständiga ansökningar** (i regel efter externa sakkunniggranskningar) inför de slutliga besluten i styrelsen.

I de fall ansökningarna gäller forskning, som etiskt kan ifrågasättas, prövas dessa efter samma normer och på samma sätt som inom de statliga forskningsråden.

Ansökningar till *Kulturvetenskapliga donationen* har bedömts i enlighet med kriterierna i de av RJ utfärdade anvisningarna, vilket har inneburit att projekten har granskats från följande utgångspunkter:

- anknytning till i anvisningarna formulerade teman om "Kulturvetenskapliga grundvalar" och "Samhällsförändringar i tid och rum"
- projektets gränsöverskridande karaktär, dvs. hur man avser att samarbeta över institutions-, fakultets- eller universitetsgränserna
- doktorandmedverkan
- idéer om forskningsinformativa insatser.

Inom vissa områden, som bedöms angelägna

men inte tillräckligt uppmärksammade, tillsätter stiftelsen ibland särskilda sk områdesgrupper. Deras uppgift är att kartlägga forskningsbehov och stimulera till vetenskaplig forskning och till informationsutbyte. Dessa grupper består av forskare från discipliner av betydelse för området samt företrädare för i sammanhanget viktiga samhällsintressen. Verksamheten kan beskrivas som kvalificerat forskningsförberedande arbete. Den avslutas när man vunnit tillräcklig uppmärksamhet från forskarhåll och/eller från de myndigheter, som har ansvar för att permanenta resurser tillförs området i fråga.

Under 1996 inledde två nya områdesgrupper sin verksamhet. Det var gruppen om *kapitalmarknadsforskning* och den om *konst och gestaltning*. Under 1997 beslöt styrelsen att även inrätta en områdesgrupp för forskning om *kunskapsamballet*. Under 2000 har områdesgruppen för kapitalmarknadsforskning avvecklats, samtidigt inrättades en ny områdesgrupp för forskning om *Kultur, säkerhet och hållbar samhällsutveckling*.

Uppföljning och utvärdering

Den regelmässiga uppföljningen och utvärderingen av pågående och nyligen avslutade projekt har inneburit att 20 projekt, varav 16 projekt inom Jubileumsdonationen och 4 inom Kulturvetenskapliga donationen, varit föremål för särskild granskning. Syftet med uppföljningen har varit att granska de vetenskapliga resultaten och göra bedömningar av projektens struktur och resurstilldelning. Därutöver har det varit ett syfte att genom samtal med rektorer, dekaner, forskare och doktorander utröna dagens och framtidens villkor för kunskapsutvecklingen inom berörda fakultetsområden.

Under året har 20 projektledare vid universiteten i Göteborg, Stockholm och Uppsala kontaktats och erhållit följande frågor som skriftligen besvarats:

1. Vilka vetenskapliga publikationer har projektet genererat? Publikationslista bör bifogas.
2. Har projektet genererat uppslag till nya forskningsinsatser (gäller särskilt för avslutade projekt)?
3. Har projektets medarbetare medverkat med "papers" vid nationella eller internationella symposier? Om ja, ange vilka.

4. Har projektet medfört att Du eller någon av Dina medarbetare blivit inbjuden som gästforskare vid något annat lärosäte? Likaledes är det av intresse att få reda på om arbetet i projektet stimulerat till att gästforskare inbjudits till Din institution.

5. Vilka utbildningseffekter har erhållits genom projektet? Har t.ex. doktorander deltagit? Om ja, ange namn och ålder. Därtill bör det belysas om särskilda läro-medel har tillkommit med anknytning till projektet.

6. Vilka forskningsinformativa inslag har förekommit under projektets gång och/eller efter projektets avslutning?

Slutligen efterfrågades en ekonomisk redovisning av projektmedlens användning till:

- löner
- utrustning
- resor
- lokala omkostnadsavgifter (lokaler, institutions- och universitetskostnader)
- ev. övriga omkostnader.

Under förra året beslöt RJ att pröva ett annorlunda tillvägagångssätt vid projektbesöket för beredningsgruppen för ekonomi, geografi m m. För att förbereda detta besök anlätde RJ två personer vilka inte var knutna till fondens verksamhet. Dessa personer var professor **Jan-Evert Nilsson** vid dåvarande högskolan i Karlskrona/Ronneby samt **Ola Román**, ansvarig för Högskoleverkets program för chefs- och ledarskapsutveckling. De genomförde en förundersökning av de aktuella projekten inför beredningsgruppens besök. Projektledarna fick en förteckning över relevanta frågor beträffande genomförandet av projekten vilka de ombads besvara innan de intervjuades av Jan-Evert Nilsson och Ola Román vid ett personligt besök. Även projektmedarbetarna intervjuades. Därefter erhöill fonden och beredningsgruppens ledamöter ett skriftligt underlag för varje utvalt projekt innan gruppen besökte projektet. Den 31 augusti besökte beredningsgruppen Handelshögskolan vid Göteborgs universitet varvid följande projekt granskades på sedvanligt sätt:

1995-0243

Lennart Hjalmarsen, Tidsstrukturen för den tekniska effektiviteten i frontproduktionsfunktioner.

Anslag t o m 1998-12-31
Totalt beviljat 2.190.000 kr

1995-5001

Barbara Czarniawska, Organiserandet av storstaden: diskurs och praktik

Anslag t o m 1999-12-31
Totalt beviljat 6.588.000 kr

1997-5110

Ulf Olsson, Ekonomisk-politiskt doktrinskifte. Fallet Sverige i ett komparativt perspektiv 1970-1996.

Anslag t o m 2000-12-31
Totalt beviljat 3.920.000 kr

Beredningsgruppen för beteendevetenskap, samhällsmedicin besökte Göteborgs universitet den 29 augusti 2000.

Följande tre projekt valdes ut för besöket:

1996-0536

Philip Hwang, Stabilitet och förändring i barns och ungdomars psykologiska utveckling.

Anslag t o m 2001-12-31.
Totalt beviljat: 1.323.000 kr

1996-0579

Abby Peterson, Politisk nysektierism bland ungdomar i dagens Sverige.

Anslag t o m 1999-12-31.
Totalt beviljat: 1.450.000 kr

2000-7066

Lennart Olausson, En forskarskola om lärande, kunskapsbildning och det moderna universitetets uppgifter.

Ansökan avsågs våren 2000. Professor **Bo Samuelsson**, rektor för Göteborgs Universitet och professor **Lennart Olausson**, Idéhistoria, Göteborgs universitet, ansvarig för ansökan fick möjlighet att göra en ingående presentation av projektet för beredningsgruppen.

Beredningsgruppen för humaniora besökte Uppsala universitet den 8 september 2000. Då granskades följande projekt:

1998-0033

Johan Svedjedal, Fredrika Bremer. Litterära levnadslopp

Anslag t o m 2001-12-31
Totalt beviljat 1.300.000 kr

1998-0119

Åsa Karlsson, Elitens symboliska kapital. Maktens ackumulering och reproduktion på lokal och nationell nivå, 1650-1770.

Anslag t o m 2002-12-31
Totalt beviljat 6.095.000 kr

1998-0223

Ann-Marie Nilsson, Blåsmusik i 1800-talets Sverige.

Anslag t o m 2001-12-31
Totalt beviljat 2.085.000 kr

1998-0345

Eva Hjærtner-Holdar, Järnteknologin – en lyckad innovation. Från brons till järn i Norden och Grekland.

Anslag t o m 2001-12-31
Totalt beviljat 3.000.000 kr

Den kulturvetenskapliga prioriteringsgruppen granskade den 15 februari två projekt:

1995-5153

Ingrid Sjöström, RAÄ, Sockenkyrkorna, kulturarv och bebyggelsehistoria.

Anslag t o m 2001-12-31
Totalt beviljat 19.500.000 kr.

1997-5040

Helena Knutsson, Uppsala universitet, Från kust till kust. Stenålderssamhällen i förändring.

Anslag t o m 2002-12-31
Totalt beviljat 26.300.000 kr

Vid sammanträde den 22 augusti vid RJ:s kansli presenterades följande projekt:

1999-5131

Anita Göransson, Göteborgs universitet, Kön och eliternas reproduktion i ett komparativt perspektiv.

Anslag t o m 2004-12-31
Totalt beviljat 9.600.000 kr

1999-5169

Bengt Nordberg, Uppsala universitet, Samtalspråkets grammatik.

Anslag t o m 2004-12-31
Totalt beviljat 8.800.000 kr

Anslag till forskning

Under 1994 beviljades de första anslagen ur Kulturvetenskapliga donationen. Genom detta nytillskott av resurser har det blivit möjligt att stödja fler större, tvärvetenskapliga och långsiktiga forskningsprojekt. Många mycket angelägna projekt, som svårigen skulle ha erhållit ekonomiska resurser av det slag som nu möjliggjorts, har kommit igång och fört med sig att fler unga doktorander kunnat erhålla en meningsfull utbildning.

Riksbankens Jubileumsfond har under det gångna året beviljat drygt 492 mkr i anslag till forskningsändamål, vilket framgår av tabellen "Beviljade medel till forskning" (s. 37) och statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning (s. 96). Anslagsnivån är 70 mkr högre än föregående år. Förklaringen till den stora ökningen ligger främst däri att styrelsen även för 2000 beslöt att göra en engångsavsättning om 140 mkr. Nya anslag som beviljades ur Jubileumsdonationen och Kulturvetenskapliga donationen presenteras på sid. 47.

Söktrycket är mycket högt. Vid årets ansökningsstillfälle inkom totalt 646 nya ansökningar, vilket dock är totalt 150 färre än föregående år. Sökbeloppet uppgick till 826 mkr. Inför förra årets ansökningsomgång hade RJ:s styrelse beslutat om en förändring av anvisningarna för anslagssökande innebärande att endast ansökningar från disputerade forskare kommer att behandlas inom Jubileumsdonationens ram. Detta medförde att det inkom 426 ansökningar till Jubileumsdonationen, 161 färre än föregående år. 60 ansökningar beviljades. Inom ramen för Kulturvetenskapliga donationen inkom 220 ansökningar varav 21 beviljades.

Av antalet beviljade ansökningar kan nio hänföras till temat kulturvetenskapliga grundvalar och tolv till temat om samhällsförändringar i tid och rum.

Av de sökta beloppen för nya projekt beviljades samma andel som föregående år, ca 10 %. Andelen nya ansökningar (31,5 %) och andelen beviljade projekt (33,3 %) från kvinnliga forskare ligger på ungefär samma nivå som under tidigare år. Glädjande är att procentandelen beviljade projekt är något högre än föregående år. Stiftelsen har därtill beviljat 96 symposieanslag.

Beviljade anslag disponeras enligt särskilda villkor som anges i kontrakt med varje anslags-

mottagare. De flesta av dessa fördelade anslag har administrerats av statliga universitet och högskolor, som då också är arbetsgivare för den personal som avlönas från anslag. I avsnittet "Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning" (sid. 96) redovisas i tabellform vissa data rörande behandlade ansökningar och beviljade anslag. För anslagsmedel, som utbetalats efter den 1 juli 1991, har utöver ett omkostnadspålägg på 13,6 % tillkommit ett påslag för mervärdesskatt på ca 8,7 % räknat på projektanslaget. För anslag, efter den 1 juli 1994, som administreras via statliga högskoleenheter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, räknar RJ numera även med ett påslag på 10 % för lokalkostnader på de belopp som beräknas för själva forskningsprojektet.

I regeringens proposition (2000/01:3) "Forskning och förnyelse" har angetts att lägsta nivå för påslag för indirekta kostnader bör fr.o.m. 2001 vara 18 % av forskningsprojektens direkta kostnader exklusive lokalkostnader. Detta innebär att ett totalt påslag på i storleksordningen 40 %. Genom att universiteten numera även tar ut lokala lönekostnadspåslag i storleksordningen 50 % kommer "overhead"-avgifterna under kommande år att öka högst påtagligt.

Anslag till symposier, seminarier, forskningsinformativa insatser, informationsutbyte m.m.

RJ söker också att genom anslag till symposier, seminarieverksamhet och forskarnätverk bereda forskare möjlighet att utveckla nya forskningsområden. Avsikten är att uppmuntra forskare att genom samarbete, gärna med tvärvetenskaplig inriktning, utveckla nya forskningsprojekt och att så småningom ska kunna söka medel i RJ:s ordinarie ansökningsomgångar.

Riksbankens Jubileumsfond anordnar även egna symposier och seminarier (ibland tillsammans med något annat forskningsstödjande organ inom eller utom landet) i syfte att identifiera forskningsbehov, kartlägga eller presentera kunskapsläget inom ett visst område. RJ medverkar även i olika forskningsinformativa aktiviteter. Ett sådant åtagande, som RJ haft under lång tid, är det årliga stödet till utgivningen av *Forskning & Framsteg*.

Stiftelsens styrelse har under 2000 i budgeten avdelat 10.915.000 kr för att stödja symposier, seminarier och forskningsinformativa insatser. Under 2000 behandlades 161 sådana ansökningar varav 39 (24 %) hade inkommit från kvinnliga huvudsökanden. 96 ansökningar, av vilka 21 (22 %) var ingivna av kvinnliga forskare, beviljades ett sammanlagt belopp på knappt 10.915.000 kr. Fyra ansökningar är bordlagda.

Många av de forskningsprojekt som Riksbankens Jubileumsfond stödjer belyser problem som är av allmänt samhällsligt intresse. Det är angeläget att forskningsresultaten blir kända i samhället och blir föremål för diskussion, kritisk granskning och användning. RJ har därför på olika sätt försökt medverka till att ett sådant informationsutbyte underlättas. Under året har flera både nationella och internationella aktiviteter bedrivits i syfte att följa och sprida kännedom om den forskning som stöds och att stimulera informationsutbyte om forskningsresultat mellan olika grupper i samhället.

År 1996 ordnade *Forskning & Framsteg* och Riksbankens Jubileumsfond en manuskripttävling som utföll mycket väl. Av drygt 50 bidrag kom hela 17 att publiceras (efter sedvanligt redaktionell bearbetning) i tidskriften under 1997 och 1998.

Forskning & Framstegs redaktion har nu funnit det vara dags för en ny, liknande tävling, något som RJ har beslutat stödja. Tävligen är öppen för alla forskare verksamma vid svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut och från alla fakultetsområden. Temat för tävligen är "Vändpunkter".

De Svenska Historiedagarna

Ett av Riksbankens Jubileumsfonds mer betydande engagemang inom ramen för avsättningen för symposier, seminarier och forskningsinformativa insatser har varit stödet till de årligen återkommande svenska historiedagarna. De Svenska Historiedagarna är en ideell förening som bildades 1993 för att stimulera historisk forskningsinformation och bredda kontakterna mellan fackhistoriker och en historieintresserad allmänhet. RJ har sedan 1995 såsom en av många finansiärer stött De Svenska Historiedagarna och därigenom sökt att bidra till denna betydelsefulla forskningsinformativa insats.

De Svenska Historiedagarna hölls 1994 i Örebro, 1995 i Uppsala, 1996 i Lund, 1997 i Kalmar, 1998 i Stockholm och 1999 i Åbo. Det gångna året hölls De Svenska Historiedagarna i Karlstad. Teman för 2000 års svenska historiedagar var bl.a. unionstiden och värmändsk brukshistoria.

Extra insats 2000

Styrelsen avdelade den 23 mars, i samband med budgetbeslutet 140 mkr, 50 mkr ur Jubileumsdonationen och 90 mkr ur Kulturvetenskapliga donationen, som en engångsavsättning för 2000.

Den extra avsättningen fördelades enligt följande:

Jubileumsdonationen	50 mkr
• Nationell forskarskola i matematik med ämnesdidaktisk inriktning	45 mkr
• Institut för finansiell forskning	5 mkr
Kulturvetenskapliga donationen	90 mkr
• Infrastrukturellt stöd	57 mkr
• Forskning om kulturens roll för hållbar samhällsutveckling	25 mkr
• Utveckling av nationella och internationella initiativ till forskningsinsatser, samarbete och utbyte	8 mkr

Några av ovanstående insatser redovisas i det följande.

Forskar skolan i matematik med ämnesdidaktisk inriktning

Syftet med RJ:s beslut är att stödja en långsiktig förbättring för matematikämnet i skolan och högskolan genom att utbilda forskare med matematikdidaktisk kompetens.

Styrelsen har utsett Svenska Kommittén för Matematikutbildning (SKM) att planera och genomföra denna forskarutbildningsinsats. Ordförande i ledningsgruppen är professor **Hans Wallin**, Umeå universitet. Till koordinator för forskarskolan utsågs i maj universitetslektor **Gerd Brandell**, Luleå tekniska universitet.

En fortlöpande dialog mellan ledningsgruppen och de fakulteter och institutioner som kommer att delta i forskarskolan är avgörande för ett framgångsrikt genomförande av forskarskolan. Som ett första steg hölls därför, efter inbjudan av RJ, ett möte den 26 april med deltagare

från fakulteterna vid flertalet av landets universitet och högskolor. Ledningsgruppen fick vid detta tillfälle och även senare många värdefulla synpunkter och förslag.

Ett dokument skrevs som underlag för ledningsgruppens arbete och styrelsens beslut. Dokumentet låg också till grund för ytterligare ett välbesökt möte den 13 september med företrädare för fakulteter, matematik- och lärutbildningsinstitutioner.

Rapporten har omarbetats i enlighet med de slutsatser ledningsgruppen dragit av de synpunkter som kommit fram vid remisser och på andra sätt. Rapporten har behandlats och godkänts som riktlinje för det fortsatta arbetet vid styrelsens sammanträde den 26 oktober.

- Institutet för finansiell forskning, se sid. 14.

Infrastrukturellt stöd

Under året har en ny anslagspost upptagits i budgeten nämligen infrastrukturellt stöd. Detta stöd avser insatser som syftar till att främja och stimulera framtida forskning inom det kulturvetenskapliga området. Infrastrukturellt stöd beviljas i form av engångsanslag. Under år 2000 budgeterades 18 mkr och därtill avsattes ytterligare 57 mkr som extra insats till detta ändamål. Av 87 ansökningar kunde inte mindre än 37 beviljas varav 12 projektledare var kvinnor (32 %).

- Forskning om kulturens roll för hållbar samhällsutveckling, se sid. 17.
- Utveckling av nationella och internationella initiativ till forskningsinsatser, samarbete och utbyte. Inom detta område skall framförallt nämnas samarbetet med riksdagen och insatserna för att förverkliga en "Graduate School of Asia Pacific Studies" och samarbetet med Wissenschaftskolleg zu Berlin.

Samarbete med riksdagen

Den 13 juni 2001 är det 100 år sedan Tage Erlander föddes. I samarbete med riksdagens talman **Birgitta Dahl** har det under 2000 planerats ett endagsseminarium den 19 september 2001 i riksdagens andrakammarsal samt sammanbindningsbanan. Detta seminarium bildar upptakten till det nya riksdagsåret. De två första banden av Tage Erlanders dagböcker skall då föreligga. Hans politiska gärning uppmärksammas även med en utställning, som produ-

ceras av Riksställningar. Den skall först visas i Värmland, därefter i riksdagshuset och kommer sedan att visas i bl.a. Lund.

Den 7 oktober genomfördes i riksdagen en konferens om nordisk parlamentsforskning – *Myter och sanningar*. Programmet inleddes med att konferensens ordförande direktör **Dan Brändström** hälsade välkommen och höll en parentation över professor Nils Stjernquist, som hastigt avlidit den 3 september 2000. Ett kort utdrag ur denna parentation återges här.

Det känns mycket naturligt att inleda denna sammankomst med några ord om Nils Stjernquists betydelsefulla gärning för att stimulera nordisk komparativ riksdagsforskning. Han var en av fondens käraste medarbetare under mer än 15 år. Hans intresse för nordiskt samarbete kring parlamentsforskning kom till uttryck genom några uppmärksammade konferenser på detta tema på Hässelby slott arrangerade av fonden. Den första hölls för sex år sedan i april 1994 på temat "Parlamentarismen i de nordiska länderna – en egen modell". Vid denna konferens utvecklade Nils sina tankar om varför det var så angeläget att parlamentsforskningen studerades ur en komparativ och då särskilt ur nordisk synvinkel. Han påtalade särdragen i de olika ländernas parlamentariska system. Men som Nils uttryckte det " dessa särdrag förstärker stimulansen för envar som sysslar med internordisk forskning". Han såg ett stort värde i kontakterna mellan de nordiska länderna.

Vi inom Riksbankens fonden, tillsammans med Er nordiska parlamentsforskare är särskilt glada över att vi, tack vare Matti Wiberg som redaktör, kort tid efter konferensen kunde tillägna Nils Stjernquist en bok på hans 80-årsdag den 29 augusti 1997. Den boken var en sammanfattning av vår senaste nordiska konferens om Norden och EU våren 1997 på Hässelby slott. Vi gav boken en titel som jag tycker väl sammanfattar vännen Nils forskar- och livsgärning nämligen *Trying to Make Democracy Work*.

Eftermiddagsseminariets första arbetspass med rubriken *Krossade myter och bekräftade bilder* inleddes med fem korta länderpresentationer av professorerna **Torben K. Jensen**, Aarhus universitet, Danmark, **Matti Wiberg**, Åbo universitet, Finland, **Olafur Hardarson**, Islands universitet, **Hanne Marthe Narud**, Oslo uni-

versitet, Norge, och **Sören Holmberg**, Göteborgs universitet, Sverige.

Därefter frågade sig professor **Knut Heidar**, Oslo universitet *Finns det en nordisk modell?* och professor **Peter Esaiasson**, Göteborgs universitet, *Finns det plats för konstitutionell ingenjörskonst?*

Efter en paus erbjöds forskarvärlden och praktikerna att ge sina reaktioner på undersökningen. För forskarnas inledande synpunkter svarade professor **Jacques Thomassen**, University of Twente, Nederländerna, och praktikerna företrädades av f.d. handelsministern och landshövdingen **Björn Molin**, Göteborg, och förre chefredaktören, professor **Pertti Pesonen**, Tammerfors.

The Swedish Graduate School of Asia Pacific Studies

Riksbankens Jubileumsfond har under år 2000 tillsammans med STINT och under ledning av RJ:s förre ordförande, professor **Inge Jonsson**, genomfört en utredning med sikte på att inrätta en forskarskola med inriktning på att öka kompetensen rörande Stillahavsasien inom högre utbildning och forskning och att öka kontakterna mellan institutioner i Sverige och Stillahavsasien: "The Swedish Graduate School of Asian Pacific Studies." Förslaget innebär att stiftelserna vill göra det möjligt att inrätta och stärka ett antal forskningsmiljöer och stimulera samverkan inom ett idag institutionellt splittrat forskningsområde.

Det framstår som angeläget att arbetet med att planera forskarskolan fullföljs under 2001. Utlysning av doktorandtjänster bör ske under våren 2002, varefter forskarskolan kan starta höstterminen 2002. RJ har därför beslutat om medel för planering och koordinering av forskarskolan jämte stöd till tre postdoktorala tjänster.

Samarbete med Wissenschaftskolleg zu Berlin

Under en längre tid har Riksbankens Jubileumsfond bidragit till att utveckla samarbete med institutioner i Tyskland, först med Alexander von Humboldt-Stiftung därefter med Nordeuropa-Institut vid Humboldtuniversitetet i Berlin och Wissenschaftskolleg zu Berlin. Den sistnämnda institutionen är Tysklands motsvarighet till SCASSS, fast betydligt större. Den har bidragit till en rad framgångsrika initiativ, förutom i Öst- och

Centraleuropa (bl.a. Collegium Budapest i Ungern) även i Afrika.

RJ har beslutat delta i tre olika samverkansprojekt:

- AGORA – Europäische Netzwerke Die Vollendung Europas – Die Rolle von Wissenschaft und Kultur. I detta projekt kommer Volkswagen-Stiftung att stå för huvudfinansieringen. RJ bidrar till koordineringen av projektet.
- Point Sud – Muscles le savoir local. Projektet har startats med statliga och privata medel i Tyskland. Syftet med projektet är att utveckla ett institut i Mali för avancerade studier på den afrikanska kontinenten. RJ har anslagit medel till en utredning om hur detta engagemang eventuellt kunde utformas.
- Southeast Europe (SEE) – Initiative "Blue Bird". Agenda for Civil Society in SEE. Detta initiativ kommer från professor **Ivan Krastev**, Center for Liberal Strategies, Sofia. Han är numera även knuten till The Central European University i Budapest. Idén bakom projektet är att på tre år åstadkomma en plattform för en ny vision för regionen. Man avser att föra samman högt ansedda forskare, som lämnat regionen, med dem som fortfarande arbetar i de olika länderna på Balkan i ett gemensamt projekt för att inspirera beslutsfattare och allmänhet till en ny utvecklingsstrategi för hela regionen. SCASSS har, genom professor **Björn Wittrock**, deltagit i förarbetet till detta projekt och denne ingår även i projektets "Steering committee".

Områdesgrupper

Områdesgruppen för kapitalmarknadsforskning

Områdesgruppens sista konferensarrangemang var en workshop med titeln *Ekonomisk brottslighet och nationalstatens kontrollmakt* den 1-2 februari 2000 vid Linköpings universitet. Detta var ett samarrangemang mellan Riksbankens Jubileumsfond och Linköpings universitet i samråd med Ekobrottsmyndigheten och Länsstyrelsen i Östergötlands län. Områdesgruppens koordinatör **Hans Sjögren** planerade arrangemanget med stöd av en forskargrupp vid Linköpings universitet.

Ekobrottsforskning är ett nytt, tvärvetenskapligt område utan etablerad tradition, teori och metod, där behovet av kunskap är stort hos lagstiftare, myndigheter och företag. Programmet utgjordes av plenarsessioner både på svenska och på engelska under första dagen medan andra dagen innehöll parallella sessioner med olika teman med en avslutande plenarsession.

Den första dagens plenarsession där professor **Birger Rapp** var moderator utgjordes av välkomstanföranden av professor **Bertil Andersson**, rektor vid Linköpings universitet, landshövding **Björn Eriksson**, Östergötlands län, justitieminister **Laila Freivalds**, direktör **Lennart Berg**, Ekobrottsmyndigheten, samt direktör **Dan Brändström**, RJ. Moderator för nästa plenarsession var professor **Ingrid Arnesdotter**, Linköpings universitet, då riksdagsman tillika advokat **Rolf Åbjörnsson** talade om *Domstolarnas kompetens i ekobrottsmål* och överåklagare **Gunnel Lindberg**, RA, talade om *Sekretessreglernas roll i brottsbekämpningen – hinder och möjligheter*.

Nästa plenarsession hölls på engelska med professor **Lars Engwall**, Uppsala universitet, som moderator. Professor **John Christian Langli**, Norwegian School of Management, höll ett anförande kring *Economic Crime in Connection with Bankruptcies among Norwegian Firms*. Därefter talade **Martyn Bridges**, Deloitte & Touche, London, om *The untaxed economy*. Sedan följde professor **Ernesto U Savona**, University of Trento, vars anförande hade titeln *The relation between economic and organized crime in Europe in a dynamic perspective*. Sista avsnittet av denna session utgjordes av att professor **Paul Larsson**, Oslo universitet, talade om *The Banking, Insurance and Securities Commission of Norway and the Control of White-Collar Crime in the Securities Market*. Dagen avslutades med en allmän diskussion.

Påföljande dag innehöll programmet åtta parallella sessioner med två till fyra presentationer i varje med följande teman: Institutionella förhållanden, Miljöbrott, IT och Internet, Internationalisering, Skatt, Branschfrågor, Individ och samhälle, Konkursbrottslighet. Moderatorer för de olika sessionerna var: professor **Ingrid Arnesdotter**, Linköpings universitet, professor **Håkan Lindgren**, Handelshögskolan i Stockholm, universitetslektor **Georg Hellgren**, Linköpings universitet, professor **Leif Appelgren**, Linköpings universitet, direk-

tör **Carl Johan Åberg**, professor **Dan Magnusson**, BRÅ, professor **Göran Skogh**, Linköpings universitet, och professor **Hans Sjögren**, Linköpings universitet. Programmet avslutades med en plenarsession där en sammanfattning av grupp-sessionerna presenterades av respektive moderator. Därefter vidtog en diskussion om hur ekobrottsforskningen i Sverige skulle kunna vidareutvecklas. En antologi med ett urval av bidragen från arrangemanget kommer att publiceras i början av år 2001.

Syftet med arrangemanget var dels att skapa ett nätverk mellan ekobrottsforskare från olika discipliner, dels att knyta samman forskare, praktiker och politiker med inflytande över framtida regelverk och politik. Därigenom identifierades kunskapsluckor så att behoven av forskning framstod klarare. Som en direkt följd av denna workshop inlämnades en ansökan från Linköpings universitet vid fondens ordinarie ansökningstillfälle i mars om infrastrukturellt stöd till etablerandet av ett nationellt centrum inom ekobrottsområdet. Efter att ansökan behandlats på sedvanligt sätt beviljades 5 mkr kronor som ett engångsanslag för uppbyggnad av ett nationellt centrum inom området.

Områdesgruppens uppgift har varit att på olika sätt stimulera forskningen inom kapitalmarknadsområdet. Detta har medfört att några ledamöter i gruppen, professor **Peter Englund**, Handelshögskolan, och direktör **Carl Johan Åberg** varit involverade i överläggningarna kring bildandet av ett institut för finansiell forskning i Stockholm. Den 1 februari bildades *Institutet för Finansiell Forskning (Stockholm Institute for Financial Research)*, som är ett fristående ekonomiskt institut i form av en ideell förening. Till institutet är knutet ett vetenskapligt råd som består av internationella forskare samt representanter för branschen. RJ:s styrelse har beviljat 5 mkr som ett engångsanslag till uppbyggandet av detta institut för att upprätthålla kvalificerad forskning inom kapitalmarknadsområdet. Institutet startade sin verksamhet vid halvårsskiftet och skall självständigt bedriva forskning inom ett antal aktuella områden. Det skall ha nära kontakter med den finansiella forskning som bedrivs vid universitet och högskolor både inom och utom Sverige. Det skall också vara en viktig kanal för kommunikation mellan forskningen och den finansiella sektorn. Peter Englund är från halvårsskiftet föreståndare för institutet.

Områdesgruppen hade sitt sista sammanträde i maj. Gruppen avslutade sin verksamhet med en rapport till styrelsen för vad som gjorts under de gångna åren. Ledamöterna avtackades vid styrelsens sammanträde i oktober.

Områdesgruppen för forskning om konst och gestaltning

Denna områdesgrupp har, liksom föregående år, i huvudsak arbetat med tre områden:

- Forskning om kulturpolitik i vid mening
- Forskningsprogram inom arkitektur, form och formgivning
- Relationen mellan forskning, kulturinstitutioner, kulturutövare samt utbildningar med inriktning mot kultursektorn.

Forskning om kulturpolitik i vid mening

Under den första punkten har arbetet med att följa upp de tre seminarier som anordnades vid UNESCO:s världskonferens *Intergovernmental Conference on Cultural Policies* i Stockholm våren 1998 fortsatt. Vad gäller det första seminariets område – kultur och utveckling – har professorerna **Karl Eric Knutsson** och **Carl-Johan Kleberg** liksom tidigare haft ansvaret för att följa och driva de frågor som rör behovet av nya forskningsansatser. Båda har medverkat som föredragshållare vid nationella och internationella konferenser. Karl Eric Knutsson har under året medverkat i överläggningar och skapat samarbetsstrukturer mellan RJ och FN-organ som UNDP, UNICEF, UNESCO men även med Världsbanken, Rockefeller Foundation, Bellagio Forum on Socially and Environmentally Sustainable Development. Som ett led i att stimulera forskning om ekonomiska aspekter av kulturens roll i samhället, anordnade RJ tillsammans med Statens kulturråd den 24-25 januari 2000 i Sigtuna den första större konferensen i landet om kulturpolitiskt relevant forskning. Konferensens rubrik var *Kultur, marknad och samhälle* och samlade nära ett sextiotal deltagare. Docent **Mats Rolén**, RJ, och generaldirektör **Göran Lannegren**, Statens kulturråd, hälsade välkommen, varefter professor **Carl-Johan Kleberg** inledningstalade under rubriken: *Varför forska om kulturpolitik?* Därefter föreläste professor **Bruno Frey**, Universitetet i Zürich, över ämnet *Cultural Economics – history and theory*. Konferensen var sedan strukturerad kring fyra teman.

Dessa introducerades i form av förberedda inlägg. Professor **Geir Vestheim**, Högskolan i Borås, och docent Stefan Bohman, Musikmuseet, behandlade *Kulturen i det demokratiska systemet*. Professorerna **Karin Becker**, Konstfack, och **Sverker Sörlin**, Umeå universitet, talade om temat *Kultur som livsinnehåll och livsmiljö*, medan professorerna **Pierre Guillet de Monthoux**, Stockholms universitet, och **Svante Beckman**, Arbetslivsinstitutet och Linköpings universitet, behandlade *Kulturen som arbetsfält*. Det fjärde temat var *Kulturen i det ekonomiska systemet* och introducerades av professorerna **Åke E Andersson** och **Folke Snickars**, KTH. Programmet innehöll sedan parallella sessioner där deltagarna diskuterade de projektskisser som insänts till konferensen. Professor **Karl Eric Knutsson** svarade för en sammanfattande slutkommentar. En rapport från konferensen är redigerad av **Folke Snickars** och utkommer våren 2001.

Som ett resultat av Sigtunakonferensen inkom ett stort antal projektskisser till vårens ansökningsomgång och RJ: s styrelse avsatte den 23 mars 2000 25 mkr som en engångsavsättning för att möjliggöra insatser inom detta område. Inom ramen för detta beviljade styrelsen den 26 oktober 2000 ett projektanslag på 10 mkr gemensamt till professorerna **Folke Snickars**, **Sverker Sörlin**, **Geir Vestheim** och **Svante Beckman** samt ett projektanslag på 1,3 mkr till fil.dr **Eva Hemmungs-Wirtén**, Högskolan i Borås.

Verksamheten inom området kultur och utveckling kom senare under året att ägnas åt förberedelser av en ny områdesgrupp för "kultur, säkerhet och hållbar samhällsutveckling". Dessa aktiviteter beskrivs i avsnittet om denna områdesgrupp (se nedan).

När det gäller stiftelsernas roll att initiera och stödja kulturpolitiskt relevant forskning – temat för det tredje RJ-seminariet vid Stockholmskonferensen 1998 – har arbetet inom projektet *Creative Europe* startat. Projektet är resultatet av ett samarbete mellan RJ, European Cultural Foundation, Fondation de France, Compagnia di San Paolo med Association for Innovative Co-operation in Europe (AICE) som administrativt organ. Inom projektet studeras bl.a. vilka ramvillkor i form av olika typer av finansiering som påverkar kreativitetens villkor i dagens Europa. Arbetet bedrivs vid forskningsinstitutet

ERICArts, Bonn, och leds av professor **Andreas Wiesand** och fil.dr **Ritva Mitchell**. På RJ: s initiativ anordnades den 18 februari 2000 ett arbetsseminarium i Stockholm om projektets genomförande. Direktör **Dan Brändström**, professor **Carl-Johan Kleberg** och docent **Mats Rolén** har under året haft regelbundna kontakter med projektledningen.

I anslutning till detta internationella samarbete anordnade RJ den 9 maj 2000, tillsammans med Stiftelsen Framtidens Kultur (SFK) och Statens konstråd, ett seminarium på Edsvik konst och kultur, Edsbergs slott, Sollentuna, med titeln *Uppmärksamhet i den offentliga konst*. Seminariet fokuserade på beställarrollen i den offentliga konst, och utgjorde den avslutande delen av RJ: s och SFK: s samarbete med Fondation de France program Les Nouveaux Commenditaires, vilket påbörjades under 1999. Seminariet samlade ett trettiotal deltagare, såväl utövande konstnärer som personer verksamma vid offentliga och privata konstinstitutioner. Seminariet inleddes med välkomsthord av **Maria Fridh**, Edsvik konst och kultur, och docent **Mats Rolén**, RJ. Programmet började med en jämförelse mellan Sverige och Frankrike vad gäller beställarrollen av **Mari Linnman**, mediatör, Paris, och **Xavier Douroux**, mediatör och konsthallschef, Dijon. Konstnär **Gunilla Wihlborg** och universitetslektor **Ivar Torneus**, Umeå universitet, presenterade sedan *Konstvägen sju älvar*. Under rubriken *Uppmärksamhet eller biståndsarbetare* talade sedan arkitekt **Catharina Gabriellson**, statens konstråd, rektor **Annika Öhrner**, Konsthögskolan Valand, konstkritiker **Charlotte Bydler**, Aftonbladet, och filosofen **Sven Olof Wallenstein**. Kulturjournalisten **Ulrika Knutsson** var moderator. Seminariet har dokumenterats i en rapport, som redigerats av **Maria Fridh**.

RJ har inom ramen för AICE under 2000 initierat ytterligare ett internationellt samarbetsprojekt med ett antal europeiska stiftelser. Projektet har titeln *Foundations and Social Capital* och samfinansieras med Compagnia di San Paolo, European Cultural Foundation, Fondation de France, Fondation Once, King Boudouin Foundation och Mott Foundation. Projektet leds av **John Bell**, ECOTEC Research & Consulting Limited, Bryssel. Som ett led i planeringen och samordningen av projektet inbjöd RJ de ovan nämnda stiftelserna

och projektledningen till ett seminarium med svenska forskare, myndigheter och organisationer den 14 juni 2000 på Norra Latin, Stockholm. Seminariet öppnades av direktör **Dan Brändström** som redogjorde för bakgrunden till RJ: s intresse att uppmärksamma frågor rörande socialt kapital. Därefter följde förberedda inlägg av fil.dr **Filip Wijkström**, Handelshögskolan i Stockholm, departementssekreterare **Curt-Olof Mann**, Kulturdepartementet, docent **Hans Westlund**, Institutet för Regional forskning, Östersund, fil.dr **Ingrid Zakrisson**, Mitthögskolan, Östersund, projektledare **Katarina Grut**, Institutet för social forskning, Östersund, och fil.dr **Krister Persson**, Karlstads universitet. Efter dessa inlägg följde diskussion mellan projektledaren **John Bell**, företrädarna för de internationella stiftelserna och de svenska deltagarna. Seminariet avslutades av docent **Mats Rolén**, som konstaterade att deltagarna lämnat viktiga bidrag till projektets uppläggning. En slutrapport från projektet kommer att redovisas vid AICE: s General Assembly i Stockholm i maj 2001.

Forskningsprogram inom arkitektur, form och formgivning

Inom ramen för områdesgruppens andra huvudområde har RJ under året inlett ett samarbete med Stiftelsen Skapande Människa i syfte att främja gränsöverskridande utveckling i skärningspunkten mellan vetenskap och konst. RJ har avsatt 100.000 kr per år i tre år till Stiftelsen Skapande Människas stipendieverksamhet samt vidare åtagit sig att finansiera ett seminarium varje år med anknytning till stiftelsernas verksamhet. Den 24 maj 2000 anordnades i Liljevalchs konsthall det första seminariet, vilket rubricerades *Konst och vetenskap*. Syftet var att etablera nya kontaktytor mellan konstnärer och forskare inom olika discipliner. Seminariet öppnades av riksdagens talman **Birgitta Dahl**, ordförande i Stiftelsen Skapande Människa, som därefter presenterade årets stipendiater arkitekt **Malin Zimm** och musiker **Mikael Stavöstrand**. Efter en inledning av dagens moderator, filosofen **Sven Olof Wallenstein**, följde sedan inlägg av professor **Bo Göranson**, KTH, professor **Ina Blom**, Oslo, fil.dr **Irina Sandomirskaja**, Södertörns högskola, och professor **Gunilla Bandolin**, SLU. Seminariet avslutades av direktör **Dan Brändström**, RJ.

Under hösten 2000 har RJ tillsammans med Byggnadsrådet och Riksantikvarieämbetet förberett seminarieserien *Staden – allas rum*, som ska genomföras under vintern 2001. Seminarierna syftar till att belysa såväl innehållsliga och forskningsstrukturella aspekter på arkitektur- och stadsbyggnadsforskning. Avsikten är att utifrån en positionsbestämning av forskningsläget stimulera till nya forskningsansatser om hur städer fungerar och förändras. RJ har varit representerat i planeringsgruppen av professor **Björn Linn** och docent **Mats Rolén**.

Kulturens plats i lärarutbildningen

Den 20 januari 2000 anordnades det tredje och avslutande seminariet rörande kulturens plats i lärarutbildningen. Rubriken var *Förståelse och inlevelse i lärandet: konstens och kulturens roll för förnyelse och kreativitet i skola och lärarutbildning*. Seminariet inleddes med ett föredrag av professor **Bo Samuelsson**, rektor vid Göteborgs universitet, *Kunskapsbildning och det moderna universitets uppdrag*. Professor **Karin Becker**, Konstfack, behandlade sedan ämnet *Den bildlärarutbildning för 2000-talets skola; utmaningar och förnyelseförsök*. Därpå talade **Johan Hultdt**, direktör för Svensk form, om *Skolans form*. Generaldirektör **Mats Ekholm**, Skolverket, behandlade i sitt bidrag *Kulturens roll som förnyare av skolans arbete; hinder och möjligheter*. **Marianne Alsne**, prorektor vid Örebro universitet, och **Olle Holmberg**, områdeschef för lärarutbildningen vid Malmö högskola, talade över ämnet *En reformerad lärarutbildning – hur kan den påverka det kreativa klimatet i skolan?* Professor **Henning Johansson**, Luleå tekniska universitet, sammanfattade sedan de remissyttranden som avgetts över LUK 97: s förslag. Seminariets avslutande del ägnades åt en allmän diskussion, där professor **Daniel Kallós**, Umeå universitet, svarade för en inledning. Seminariet avslutades av direktör **Dan Brändström**, RJ. En rapport från seminarieserien kommer att publiceras.

Områdesgruppen för forskning om Kultur – Säkerhet – Hållbar samhällsutveckling

Under en rad år har RJ blivit allt mer engagerad i frågor om sambandet mellan kultur och människors och samhällens utveckling. Kulturell tillhörighet, värderingar, identitet och traditioner har visat sig spela en avgörande roll i många av de både akuta och mera långsiktiga

problem som nationer och världen som helhet ställs inför. Uppgiften för forskarsamhället är tvådelad: det gäller att analysera och förstå kulturens roll, men utmaningen gäller även att försöka påverka kulturer i riktning mot en förstärkning av mänskliga rättigheter, jämlikhet, fattigdomsbekämpning, demokrati och därigenom en utveckling mot fred och säkerhet. Det innebär i många fall att skapa förutsättningar för hur moraliskt försvarbara handlingar skall kunna omsättas i normer för social, kulturell och politisk praxis. I alla dessa sammanhang har kulturforskningen ett stort ansvar och viktiga uppgifter.

RJ har under 1990-talets senare hälft haft en aktiv roll inom detta fält. Världskommissionen för Kultur och Utveckling publicerade 1995 sin slutrapport *Vår Skapande Mångfald*. I samband med remissen av rapporten beslöt RJ 1996 – tillsammans med HSNR och Vitterhetsakademien – att delta i uppföljningen av rapporten genom att ordna en tvärvetenskaplig konferens med nordiskt deltagande i augusti 1997. En rapport om kulturforskningens uppgifter och ansvar med titeln *Culture and Human Development* publicerades och distribuerades nationellt och internationellt under förberedelserna för Kulturministerkonferensen i Stockholm 1998.

I samband med Stockholmskonferensen organiserade RJ tre internationella seminarier under rubrikerna "The Need for a New Agenda for Research", "Shared Values in Global Governance" och "The Role of Foundations in Cultural Research". En seminarierapport från dessa seminarier med titeln *Promoting Cultural Research for Human Development* publicerades av RJ och har getts stor internationell spridning.

RJ har i samarbete med professor **Göran Bexell**, Teologiska institutionen, Lunds universitet, och UNESCO även anordnat en nordisk konferens 3 – 5 juni 1999 på temat Universal Ethics; From the Nordic Perspectives. Relationerna mellan mänskliga rättigheter och global etik belystes ingående. Samtidigt har RJ tagit initiativ inom det forskningspolitiska området för att bl.a. stärka forskningssamarbetet. Detta arbete har utförts i Sverige och internationellt i samarbete med UNESCO. Ett jämförande forskningsprojekt med titeln *Creative Europe* om kreativitetens villkor och roll i ett Europa i förändring pågår med stöd av RJ och olika europeis-

ka stiftelser. Beslut har också fattats om att förlägga det internationella sekretariatet för "World Value Studies"-projektet till Sverige och till Uppsala universitet. Detta projekt är ett långsiktigt och jämförande forskningsprogram angående människors värderingar, som pågått i 20 år och omfattar drygt 60 länder.

RJ har också inlett ett samarbete med Utrikespolitiska Institutet (UI) och med STINT i syfte att analysera UI:s roll som strategisk resurs och mötesplats för forskning och idédebatt kring frågor rörande mänskliga rättigheter, nationell krishantering och säkerhetspolitik.

Riksbankens Jubileumsfond hade den 27 januari 2000 en överläggning med Sida angående samverkan kring forskning om kultur och utveckling. Från Sida medverkade generaldirektör **Bo Göransson**, avdelningschef **Berit Olsson**, enhetschef **Michael Stål** och t.f. enhetschef **Per Knutsson**. RJ representerades av direktör **Dan Brändström**, professor **Karl Eric Knutsson**, professor **Carl-Johan Kleberg** och docent **Mats Rolén**. Vid överläggningarna konstaterades att man hade en samsyn om behovet av en fri kulturforskning, som diskuterar grundläggande frågor om etik, värderingar och utvecklingsbegreppet. Sådan forskning kan skapa bättre förutsättningar för att öka kunskaperna om t.ex. var det hotar att uppstå kulturellt baserade konflikter. Den kulturella dimensionen har alltför ofta definierats bort i säkerhetspolitik som traditionell biståndspolitik. RJ och Sida enades om att samverka bilateralt i uppkommande frågor kring FoU rörande kultur och utveckling och att tillsammans inleda arbetet med att bilda en svensk samarbetsgrupp för kultur och utveckling. Inom ramen för samarbetet ska man vidare söka utveckla metoder för "cultural policy reviews" och bl.a. systematisera kvantifierbara relevanta indikatorer samt uppmärksamma frågor om kulturbaserade konflikter.

Som ett led i detta samarbete har RJ och Sida tillsammans anslagit medel till ett projekt rörande kulturpolitiska indikatorer. Projektet genomförs i samverkan med Kulturdepartementet, Svenska Unesco-rådet, Dag Hammarskjöld Foundation och den kulturpolitiska avdelningen vid UNESCO. Arbetet leds av en styrgrupp bestående av docent **Mats Rolén**, ordförande, professor **Karl Eric Knutsson**, professor **Carl-Johan Kleberg** och fil.dr **Fredrik Lundmark**,

RJ, enhetschef **Per Knutsson**, Sida, departementssekreterare **Mikael Schultz**, Kulturdepartementet, departementssekreterare **Eva Hermanson**, Svenska Unesco-rådet, och Dr. **Raj Isar**, UNESCO. Studien innefattar bl.a. en internationell forskningsbaserad kartläggning av indikatorer som kan användas för att analysera och värdera utvecklingen inom det kulturpolitiska området.

För att uppmärksamma kulturforskningens roll i teori, kulturpolitik och myndigheternas arbete arrangerade RJ i samverkan med Vitterhetsakademien och Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), den 3-5 september 2000, seminariet *Forsknings-samarbete kring kultur och hållbar utveckling* på Stjernsunds slott, Askersund. Drygt ett trettio-tal ledande forskare från universitet och högskolor deltog. Konferensen öppnades av professor **Inge Jonsson**, Vitterhetsakademiens preses, som i sitt anförande underströk att forskarna inom humaniora måste bli bättre på att föra ut sina resultat i det offentliga samtalet. Direktör **Dan Brändström** och professor **Karl Eric Knutsson** gav sedan en bakgrund till RJ:s sedan flera år gjorda insatser inom kulturforskningen, varefter professor **Madeleine Leijonhufvud**, huvudsekreterare vid HSFR, och professor **Ulf Sporrang**, ordförande i HSFR: s utredning om sektorsforskningen inom kulturområdet, redogjorde för rådets pågående och planerade aktiviteter inom kulturforskningen. Efter dessa introduktioner gjorde de inbjudna forskarna presentationer av pågående forskning rörande kultur och utveckling vid respektive lärosäte. Redovisningarna följdes av livliga diskussioner, vilka sammanfattades av professor **Göran Bexell**, Lunds universitet, professor **Birgitta Skarin Frykman**, Göteborgs universitet, och docent **Mats Rolén**, RJ. Konferensen har dokumenterats i en rapport, redigerad av **Karl Eric Knutsson** och **Pauline O'Dea**.

För att hålla samman detta inledda arbete och för att kunna främja framtida forskningsinsatser inom området beslöt styrelsen under året att inrätta en ny områdesgrupp med ansvar för forskning om kultur, säkerhet och hållbar samhällsutveckling. I november hade områdesgruppen ett första konstituerande sammanträde där dess arbetssätt, uppgifter och ansvarsområden diskuterades. Professor **Björn Hettne**, Freds- och Utvecklingsforskning, Göteborgs universitet, fick också i uppdrag att

förse områdesgruppen med ett diskussionsunderlag som presenterar de tre begreppen ('kultur', 'säkerhet', 'hållbar samhällsutveckling') och deras genes samt vetenskapshistoriska kontext, men som också analyserar begreppens inbördes relationer i syfte att identifiera ett sammanhållet forskningsområde. Promemorian skall efter vidare diskussioner och modifieringar utgöra områdesgruppens programskrift och gemensamma grund i det fortsatta arbetet.

Områdesgruppen för forskning om kunskapsamhället

Inom områdesgruppen har under året hållits fem sammankomster och två större internationella konferenser har genomförts. Vid årets första sammanträde den 27 januari rapporterade teknologie doktor **Ylva Sjönell** om projektet *Utbildningssystemets påverkan på samhällsutvecklingen*.

Den 30 mars -1 april anordnade områdesgruppen ett större, internationellt symposium på temat *Cognition, Education and Communication Technology* i Stockholm. Efter hälsningsanförande av RJ: s ordförande, professor **Stig Strömholm** inleddes konferensen av professor **David Kirsh**, Department of Cognitive Science, University of California, San Diego, med en föreläsning på temat *Metacognition and External Representations*. Reader **Yvonne Rogers**, School of Cognitive and Computing Science, University of Sussex, kommenterade professor Kirsh's bidrag. Under eftermiddagen fortsatte diskussionerna om hur IT-tekniken påverkar lärandets villkor och utmanar utbildningssystemet med föreläsningar av Senior Lecture **Mike Scaife**, School of Cognitive and Computing Science, University of Sussex, och professor **Marcia Linn**, Graduate School of Education, University of California, Berkeley. Kommentatorer var professor **Roger Säljö**, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet, och director **Bernt B. Andresen**, Research Center for Pedagogical IT-Research, The Royal Danish School of Educational Studies, Köpenhamn.

Den följande dagen fortsatte diskussionerna med forskare från olika inriktningar kring frågor runt centrala teorier om lärandet och den ökande IT-användningen inom utbildningssektorn. På förmiddagen talade professor **Ference Marton**, Institutionen för pedagogik, Göte-

borgs universitet, och Programme Manager **Lydia Plowman**, Scottish Council for Research in Education. Docent **Shirley Booth**, Chalmers Tekniska Högskola, och professor **Päivi Häkkinen**, Institute for Educational Research, University of Jyväskylä, kommenterade. Därefter följde presentationer av professor **Brian K. Smith**, Media Laboratory, Massachusetts Institute of Technology, professor **Ton de Jong**, Faculty of Educational Science and Technology, University of Twente. Dagen avslutades med ett bidrag av Director **Lauren Resnick**, Learning Research and Development Science, University of Pittsburgh. Director **Henrik Hautop Lund**, LEGO lab, University of Aarhus, professor **Berner Lindström**, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet, och Associate Director **John Nash**, Stanford Learning Lab, University of Stanford, kommenterade.

Den avslutande dagen inleddes av professor **Daniel Schawtz**, Learning Technology Center, Vanderbilt University, med kommentarer från professor **Peter Reimann**, Department of Psychology, University of Heidelberg. Det sista föredraget hölls av professor **William Clancey**, Institute for Human and Machine Cognition, University of West Florida. Kommentator var Director **Yrjö Engeström**, Center for Activity Theory and Developmental Work Research, University of Helsinki. Symposiet avslutades med en allmän diskussion. I organisationskommittén för symposiet ingick professor **Peter Gärdenfors**, Kognitionsforskning, Lunds universitet, och professor **Ulla Riis**, Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet, med doktorand **Petter Johansson**, Kognitionsforskning, Lunds universitet, som koordinator. Symposiet samlade ett 60-tal deltagare. En konferensrapport är under publicering.

Vid sammanträdet den 25 april, presenterade docent **Lars Jalmert** och jämställdhetshandläggare **Lillemor Westerberg**, Stockholms universitet, projektet *Fyra universitet – kvalitet, kreativitet och jämställdhet*.

Vid höstterminens första möte, den 23 augusti, talade professor **Roger Säljö**, Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet, över ämnet *Människan och hennes redskap: lärande och utveckling i ett sociokulturellt perspektiv*.

Vid en sammankomst den 25 oktober presenterade professor **Lars Engwall**, Företags-ekonomiska institutionen, Uppsala universitet,

resultat från projektet *Spridning av principer för ledning och organisation*. Vid detta tillfälle presenterades även en utredning om förutsättningarna för att i Sverige etablera en veckotidning för universitets- och forskningsvärlden. Tidningen har arbetsnamnet *Mathesis* och dess profil kan jämföras med *The Times Higher Education Supplement*. Utredningsarbetet har genomförts av redaktör **Anders Björnsson**, biträdd bl.a. av professor **Thorsten Nybom** och **Lars Andersson**, Typ & Form. Vid sammanträdet presenterades även en s.k. "tidningsdummys". Projektidén har mötts av mycket positivt gensvar. I direkt anslutning till detta sammanträde deltog områdesgruppen i ett seminarium arrangerat av Kungl. ingenjörsvetenskapsakademien varvid den nyinvalde utländske ledamoten professor **Michael Gibbons**, Secretary General of the Association of Commonwealth Universities, London, presenterade boken *Re-Thinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Boken utkommer i början av år 2001 på Polity Press, Cambridge.

Det andra större internationella symposiet gick av stapeln den 23-24 november i Sigtuna, under rubriken *Transforming Higher Education*. Syftet med symposiet var att diskutera forskningsprojektet *International Study of Higher Education Reform*. Projektet behandlar de förändringar som skett sedan 1970-talet inom högre utbildning i England, Norge och Sverige (se årets uppsats s 40). Under symposiet diskuterades och kommenterades den komparativa studien av utvecklingen i de olika länderna av internationella forskare och administratörer vid svenska universitet och högskolor.

Symposiet öppnades av direktör **Dan Brändström**, därefter presenterades studien av projektledaren, Reader **Mary Henkel**, Centre for the Evaluation of Public Policy and Practice, Brunel University. Den inledande sessionen kommenterades av professor **Ulrich Teichler**, Wissenschaftliches Zentrum für Berufs- und Hochschulforschung, Kassel, och rektor emeritus **Håkan Westling**, Lunds universitet. Frågor kring akademiska värderingar och akademisk identitet diskuterades sedan av dr **Jussi Välimaa**, Institute of Educational Research, University of Jyväskylä, och docent **Li Bennich-Björkman**, Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Därefter belystes förändringarna i universitetsstrukturen av professor **Barbara Sporn**, Wirtschafts-

universität, Wien, och förra rektorn, professor **Lucy Smith**, Universitetet i Oslo.

Följande förmiddag belystes utvecklingen på politisk nivå av professor **Peter Maassen**, University of Twente och Norwegian Institute for Studies in Research and Higher Education, Oslo, och dr **Lillemor Kim**, Swedish Institute for Studies in Education and Research (SISTER), Stockholm. Symposiet avslutades med en diskussion mellan olika företrädare för svenska universitet och högskolor: rektorerna **Gunhild Beckman**, Högskolan på Gotland, **Jan Erik Gidlund**, Örebro universitet, **Birgitta Stymne**, Högskolan i Gävle och **Per Thullberg**, Södertörns högskola, samt förre universitetsdirektören **Johnny Andersson**, Uppsala universitet. Diskussionen leddes och sammanfattades av direktör **Dan Brändström**. Symposiet planerades och organiserades av professor emerita **Marianne Bauer**, Stockholm. Cirka 60 personer deltog. Avslutningsvis riktade professor **Maurice Kogan**, Director, Centre for the Evaluation of Public Policy and Practice, Brunel University, ett varmt tack till de svenska finansierarna av projektet representerade av statssekreterare **Agneta Bladh**, Utbildningsdepartementet, professor **Thorsten Nybom**, förutvarande huvudsekreterare för Rådet för forskning om universitet och högskolor, samt direktör **Dan Brändström**, Riksbankens Jubileumsfond.

Vid årets avslutande möte för områdesgruppen, som hölls den 7 december, presenterade professor **Sverker Sörlin**, Institutet för studier av utbildning och forskning (SISTER), dess verksamhet och framtidsplaner.

Övriga engagemang

Besök i Belgien

Den kulturvetenskapliga beredningsgruppen gjorde den 15-17 oktober 2000 en studieresa till Gent och Bryssel på inbjudan av en av ledamöterna i gruppen **Godelieve Laureys**, professor i skandinavistik vid universitetet i Gent. Besöket inleddes med en mottagning i professor Laureys hem, där gruppen fick tillfälle att sammanträffa med Sveriges ambassadör i Belgien **Anders Oljelund** och företrädare för universitet och näringsliv.

Måndagen inleddes sedan med att professor **A. De Leenheer** presenterade universitetet i Gent och direktör **Dan Brändström** orienterade om

RJ:s verksamhet. Därefter gavs ett smakprov på aktuell forskning i juridik (dr **Sigrid Sterckx**), agrarhistoria (professor **Erik Thoen**) och pedagogik (professor **Martin Valcke**). Efter en inledande presentation av bröderna Hubert och Jan Van Eycks konstnärskap förevissade professor **Marc De Mey** den stora polypitik som går under benämningen Gentalaret på plats i katedralen Sint Baafs. Till lunchen anslöt universitets rektor, professor **Jacques Willems**. Eftermiddagen ägnades åt Institutionen för skandinavistik. Efter en introducerande översikt över institutionens historia och aktuella profil av professor Laureys gav sex doktorander och två seniora forskare korta presentationer av sin pågående forskning om alltifrån svenska lyrikdebutanter på 1970-talet till "multimedial svenskundervisning".

På tisdagen besöktes Centre for European Policy Studies (CEPS) i Bryssel. Besöket vid denna institution, som stöds av Riksbankensfonden, arrangerades av direktör **Staffan Jerneck**. Sex forskare orienterade om aktuella politiska, ekonomiska och kulturella frågor inom EU, däribland CEPS:s direktör dr **Daniel Gros** som gav en föreläsning om EMU i relation till Sveriges positionering i frågan. På eftermiddagen gjordes ett kortare studiebesök vid EUFoU-rådet. Här gav rådets föreståndare **Gunnar Sandberg** en presentation av EU:s ramprogram för forskning.

Forskning om Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen

Regeringen inbjöd företrädare för historieforskningen och några forskningsfinansierare till överläggning den 28 februari 2000 angående ett planerat uppdrag till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) att starta ett forskningsprogram om Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen. RJ deltog i överläggningen genom ordföranden professor **Stig Strömholm** och docent **Mats Rolén**. I samband därmed överlämnade RJ en PM till vice statsminister **Lena Hjelm-Wallén** och utbildningsminister **Thomas Östros** där stiftelsen redogjorde för sitt ända sedan slutet av 1960-talet betydande stöd till forskning rörande Sverige under andra världskriget (SUAV) och efterföljande projekt. I PM:n uppmärksammades särskilt den stora forskningskonferensen i Riksdagen 1995 som hölls med

anledning av femtioårsfirandet av andra världskrigets slut. Vid denna konferens, som finns dokumenterad i en bok redigerad av professor **Stig Ekman**, summerades och värderades tidigare forskning inom fältet, samtidigt som flera framtidsytande forskningsuppdrag skisserades. RJ konstaterade att stiftelsen inom ramen för sin vanliga forskningsstödjande verksamhet återkommande mottar ansökningar, som med olika fokus tar upp problem med anknytning till Sveriges historia under 1930- och 1940-talen. Enligt RJ:s mening borde kvalificerade forskningsansökningar rörande detta problemområde prövas och i förekommande fall stödjas inom stiftelsens ordinarie verksamhet. Mot den bakgrunden förklarade sig RJ gärna vilja delta som observatör i den programgrupp inom HSFR som rådet i linje med regeringens direktiv förväntades tillkalla. HSFR erhöll i april 2000 ett regeringsuppdrag i frågan och tillkallade under maj en planeringsgrupp för programmet under ordförandeskap av professor **Stig Ekman**, Stockholms universitet. RJ har representerats i gruppen av docent **Mats Rolén**.

RJ mottog under årets ansökningsomgång sammanlagt sju ansökningar rörande Sveriges förhållande till nazismen, Nazityskland och Förintelsen. Styrelsen beslutade vid sammanträdet den 26 oktober 2000 att bevilja docent **Klas-Göran Karlsson**, Lunds universitet, anslag med 5,4 miljoner kr för de två inledande åren av projektet *Förintelsen och den europeiska historiekulturen*.

Härutöver har styrelsen beviljat 500.000 kr till att ordna, förteckna och registrera Judiska församlingens arkiv i Stockholm, som därmed blir tillgängligt för forskning. I detta sammanhang kan det också erinras om att RJ sedan 1997 stöder ett Judaica-projekt vid Uppsala universitet som syftar till att registrera all litteratur i Sverige om judisk historia och kultur som finns vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt Judiska församlingens bibliotek i Stockholm.

Nobelsymposier

Sedan 1966 har Riksbankens Jubileumsfond deltagit i finansiering av *Nobelstiftelsens symposier*. Till att börja med skedde detta i form av årliga anslag. Symposieverksamheten kan numera helt finansieras med avkastningen från en särskild symposiefond inom Nobelstiftelsen.

Denna fond började byggas upp 1979 genom en grunddonation i form av ett treårigt anslag från Riksbankens Jubileumsfond, genom bidrag och royalties från Nobelstiftelsens egen informationsverksamhet samt genom fyra årliga bidrag från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Symposieverksamheten leds av en kommitté med representanter för de fem Nobelkommittéerna, Ekonomipriskommittén, Riksbankens Jubileumsfond och Wallenbergstiftelsen med Nobelstiftelsens verkställande direktör som ordförande. Hittills har 118 Nobelsymposier genomförts. De har ägnats vetenskapliga genombrottsområden av central kulturell eller samhällsrelaterad betydelse och har fått en mycket stark internationell ställning.

Collegium Budapest

Förutom det årliga driftstödet till kollegiet har RJ under 2000 även givit bidrag till genomförandet av den tredje vinterskolan 24–26 februari för yngre forskare. Temat detta år var *Doing*. Under 2000 färdigställdes det av Wallenbergstiftelserna finansierade "Raoul Wallenberg Guest House of Collegium Budapest". I anslutning till styrelsesammanträdet den 9–10 oktober kom det nya huset att tas i anspråk för sitt ändamål. Det skedde i form av en enkel ceremoni i huset. Den mer högtidliga invigningen kommer att äga rum den 7 maj 2001.

Den 9 oktober på kvällen höll RJ: s ordförande, professor **Stig Strömholm** ett mycket uppskattat föredrag med titeln "Professional Competence, Scholarship and Culture: A Dilemma for the Mass University" i kollegiets bibliotek.

Projektpresentation

Riksbankens Jubileumsfond och dess områdesgrupp för forskning om kunskapssamhället anordnade i november 2000 ett symposium i Sigtuna vid vilket forskningsprojektet *International Study of Higher Education Reform* var föremål för kritisk granskning och diskussion. De fem böcker som publicerats från projektet – nationella studier av förändringar som skett i högre utbildning under de senaste tre decennierna i England, Norge och Sverige och slutligen den komparativa studien – analyserades och kommenterades av representanter för såväl det internationella forskarsamhället som för ledarskap vid universitet och högskolor.

Projektet och dessa böcker har presenterats och granskats vid två tillfällen i England: vid *The Annual Conference of the Consortium of Higher Education Research (CHER)* i Bowness i september 2000, samt vid ett seminarium i London i oktober 2000, arrangerat av *The UK's Committee of Vice Chancellors and Principals and The Society for Research into Higher Education (SRHE)*.

Vidare hölls i januari 2000 i Norge kring detta projekt ett seminarium vid universitet i Bergen, arrangerat av Norsk senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring. Vid detta symposium uttrycktes samstämmigt värdet av att kunskaper från detta projekt gavs en vidare spridning. Mot den bakgrunden har det tätt sig naturligt att det i årets verksamhetsberättelse ges en något utförligare presentation av detta projekt som erhållit publikationsstöd av RJ.

Stipendier

I nu gällande stadgar för RJ anges att "hinder föreligger inte mot att tillskott till stiftelsens medel kan ske i form av donation från enskild".

En sådan donation erhöles 1992 från hemmansägaren **Erik Rönnberg**, Fagerdal, Hamnerdal. Donationen ingår nu i RJ: s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ: s övriga tillgångar. Värdet av donationen uppgår vid årsskiftet till 20,1 mkr. Avkastningen skall av RJ delas ut i form av *treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet (KI) i Stockholm för vetenskapliga studier av åldrande och åldersrelaterade sjukdomar*. Nuvarande stipendiat fram till 30 juni 2002 är **Jan Näslund**, institutionen för geriatrik, Huddinge sjukhus.

Ytterligare en donation erhöles vid slutet av 1994 och med ett tillägg i slutet av 1996 från **Erik Rönnberg**. De nya donationerna uppgick till 2,5 mkr och skall liksom den tidigare donationen ingå i RJ: s förmögenhetsmassa och förvaltas tillsammans med RJ: s övriga tillgångar. Det samlade marknadsvärdet uppgår vid årsskiftet till 6,2 mkr. Avkastningen av den nya donationen skall av RJ delas ut i form av *treåriga forskarstipendier (s.k. post doc. stipendier) till yngre forskare vid Karolinska Institutet i Stockholm för vetenskapliga studier av sjukdomar under de tidiga barnåren*. Nuvarande stipendiat intill 30 juni 2002 är **Dionisios Chrysis**, barnendokrinologiska lab., Astrid Lindgrens

barnsjukhus, **Ulla Holtbäck**, institutionen för kvinnors och barns hälsa, Karolinska sjukhuset, **Agneta Nordenskjöld**, Astrid Lindgrens barnsjukhus, och **Agneta Rydberg**, institutionen för klinisk vetenskap, Huddinge sjukhus, alla fyra är knutna till Karolinska Institutet.

Erik Rönnberg avled den 14 augusti 2000 efter en kort tids sjukdom. Erik Rönnberg uppnådde den 27 mars 2000 den aktningvärda åldern av 90 år. Alla dessa år, utom de fyra första, var han bosatt i sitt hem i Fagerdal. Han kom i vuxen ålder att överta hemmanet, ett arv som han synnerligen väl förvaltade.

Hans båda donationer hade vid utgången av föregående år vuxit till mer än det dubbla värdet. Han har genom sin generositet bidragit till att hittills ca 10 framstående forskare vid Karolinska Institutet kunnat ägna sig åt forskning inom geriatrik och pediatrik. Donators namn kommer för alltid att vara förknippade med de stipendier som utdelas ur dessa fonder.

Att stipendieutdelningen och härtill kopplade föreläsningar skedde i Jämtland glädde Erik Rönnberg. Han glädde sig likaledes över de kontakter han fick genom stipendiaterna och deras handledare. De fint handskrivna breven från honom visade vilket stort värde han satte på att få höra om forskningens framsteg. Det är lätt att instämma med fondens förre direktör Nils-Eric Svensson när han i 1992 års verksamhetsberättelse framförde forskarsamhällets varma tack till Erik Rönnberg.

Nils-Eric Svenssons fond instiftades 1993 och skall, enligt styrelsens beslut, sträcka sig till utgången av år 2015. Enligt detta skall RJ årligen göra en avsättning så att minst 150 tkr i 1994 års penningvärde kan delas ut varje år.

Ändamålet för Nils-Eric Svenssons fond är att genom stipendiering främja ett ömsesidigt forskarutbyte inom Europa. Nils-Eric Svenssons fond skall ge möjlighet dels för yngre disputeerade svenska forskare att resa och under kortare tid vistas i en framstående europeisk forskningsmiljö samt dels för yngre europeiska forskare att vara verksamma vid en svensk forskningsinstitution.

Vid en prisceremoni i riksdagshuset den 23 mars 2000 uppmärksammades fyra mottagare av stipendierna ur Nils-Eric Svenssons fond. Stipendierna utdelades till

Mats Fridlund, Linköpings universitet, som forskar vid The University of Manchester, dels vid Centre for the History of Science, Technology and Medicine och dels vid institutionen för Policy Research in Engineering, Science and Technology.

Annette Risberg, vid Jönköping Business School, som fick sitt stipendium för att resa till EM Lyon för att där forska om fusioner och uppköp samt entreprenörskap.

Oliver von Richter, Dr Margarete Fischer-Bosch-Institut für Klinische Pharmakologie, som utnyttjar sitt stipendium för forskning vid Karolinska Institutet, Institutet för miljömedicin, enheten för molekylär toxikologi.

Härutöver utdelades 1999 års stipendium till den danska stipendiaten **Sofia Pitt Nielsen**, Sekretariat for Børnekultur netværk, Danmarks Lærerhøjskole, Köpenhamn. Hon utnyttjar sitt stipendium för att forska vid etnologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Stipendierna (100 000 kr vardera) överlämnades av Nils-Eric Svenssons dotter **Annika Kalén-Grufman**. Jury för urval av de svenska stipendierna bestod av professorerna **Stig Strömholm** (ordf.), **Henning Johansson**, **Gunnar Törnqvist** och **Gunnel Gustafsson** med verkställande direktören **Dan Brändström** som föredragande. Den tredje stipendiaten utses efter förslag från fristående europeiska forskningsstiftelser med anknytning till den s.k. Haag-klubben, vars styrelse årligen nominerar en kandidat varefter RJ: s presidium fattar det definitiva beslutet.

Genom de donationer, som under de senaste åren överlämnats till RJ för att där samförvaltas med grunddonationen, närmar sig RJ liknande större fonder i bl.a. Finland, Frankrike och Tyskland. Denna form för samförvaltning, som dessa fonder ger prov på, bidrar till effektiv förmögenhetsförvaltning, samtidigt som professionell fördelning av anslag till vetenskaplig forskning kan garanteras.

Den ekonomiska förvaltningen

Stiftelsens placeringsverksamhet

År 1999 slutade i euforins tecken. År 2000 började i euforins tecken. Kurserna på världens aktiemarknader fortsatte att rusa i höjden. I mitten av mars började placerarna drabbas av eftertankens kränka blekhet. Luftsloppen kring IT, Internet och e-handel började sjunka ihop och visade sig i stor utsträckning likna kejsarens nya kläder. Kursfallen i teknologisektorn drog med sig även andra sektorer och branscher.

Under hösten 2000 började även mer reala faktorer att verka i negativ riktning. En allmän avmattning i den amerikanska ekonomin blev allt mer tydlig. Frågan började ställas om USA var på väg mot en recession eller om det skulle vara möjligt med en s.k. mjuklandning. (Oron för den amerikanska ekonomin fick bl.a. den amerikanska centralbanken Federal Reserve att i början av januari 2001 sänka sin s.k. styrränta med 0,5 %-enheter – en sänkning som genomfördes mitt emellan två ordinarie policymöten.)

År 2000 slutade i moll. Så föll t.ex. den svenska aktiemarknaden med 12 % och den teknologitunga Nasdaq-börsen i USA med hela 39 %.

Från sommaren 2000 började stiftelsen att successivt minska sin aktieportfölj för att i någon mån mildra effekterna av en allmän nedgång av aktiekurser. Någon större exponering mot IT, Internet och e-handel har stiftelsen aldrig haft. Försäljningslikviderna användes för att successivt bygga upp en kassahållning.

Farhågorna om en allmän dämpning av den amerikanska ekonomin fick framför allt de amerikanska obligationsräntorna att sjunka. Samtidigt steg dollarkursen till tidigare oanade höjder. Under oktober/november kostade en US-dollar mer än tio svenska kronor. Stiftelsen hade sedan tidigare icke obetydliga belopp placerade i obligationer denominerade i US-dollar. Dessa såldes under senhösten.

I början av november 2000 sålde stiftelsen sin kvarvarande fastighet i Atlanta, USA. Försäljningen resulterade i en realisationsvinst om 16,5 mkr.

Stiftelsens kansli disponerar sedan 1994 lokaler i en egen fastighet vid Tyrgatan i Lärkstaden i

Stockholm. Efter sex år börjar kansliet att bli trångbott. För att möjliggöra en fortsatt expansion och ett mer rationellt hanterande av det omfattande pappersflödet förvärvades hösten 2000 ytterligare en fastighet, som efter en viss renovering skall utnyttjas av stiftelsens kansli. Den förvärvade fastigheten ligger ett kvarter från den nuvarande.

Såväl aktie- som obligationsförsäljningarna under året ledde till en omfattande ökning av kassahållningen, som vid årsskiftet uppgick till nästan 1,6 mdr. Mot slutet av året började en del av kassahållningen att användas till att köpa kortfristiga räntebärande värdepapper.

Av stiftelsens totala tillgångar om 9,7 mdr (värderade till marknadsvärden) vid utgången av år 2000 utgjorde andelen aktier 55 % (67 % vid utgången av 1999), andelen fastigheter 9 % (7 %) och andelen räntebärande tillgångar 36 % (26 %).

Tillgångar i utländsk valuta uppgick till 33% (33 %).

Bokföringsmässigt resultat

Utfallet av stiftelsens placeringsverksamhet återspeglas i resultaträkningen. Summan av alla inkomster inklusive realiserade vinster/förluster med avdrag för löpande kostnader benämns i resultaträkningen "Resultat före beviljade forskningsmedel". Detta årsresultat uppgår för år 2000 till 1.770 mkr. För 1999 uppgick det till 932 mkr.

Stiftelsens ränteintäkter blev år 2000 något större än året innan – 147 mkr mot 128 mkr – medan aktieutdelningarna endast ökade marginellt.

De försäljningar som skett i såväl aktie- som obligationsportföljen har under år 2000 resulterat i realisationsvinster – netto räknat – om 1.510 mkr (782 mkr året innan).

Stiftelsens fastigheter gav ett överskott – inklusive realisationsvinsten från försäljningen av USA-fastigheten – om ca 40 mkr mot 26 mkr året innan.

Av årets bokföringsmässiga resultat om 1.770 mkr har 493 mkr använts till forskningsmedel medan återstoden förts till vinstregleringsfonden.

Realt resultat

Stiftelsen har i princip tre olika slag av tillgångar – aktier, obligationer och fastigheter – som alla är utsatta för värdeförändringar. Till detta kommer att vissa delar av stiftelsens tillgångar är denominerade i utländsk valuta. Förändringar i valutakurser påverkar därför värdet på stiftelsens tillgångar uttryckt i svenska kronor.

Den ekonomiska redovisningen för en verksamhet som Riksbankens Jubileumsfonds skulle vara ofullkomlig om den inte kompletterades med värdeförändringarna av tillgångarna – "Förändring av ej realiserade vinster" i resultaträkningen.

För år 2000 minskade de realiserade vinsterna med 1.636 mkr (för år 1999 hade de realiserade vinsterna ökat med 2.273 mkr).

Övervärdet (marknadsvärdet minus det bokförda värdet) i aktieportföljen minskade under år 2000 med 1.851 mkr medan övervärdet i obligationsportföljen steg med 113 mkr.

För stiftelsens fastigheter kan ett ökat övervärde om 102 mkr noteras.

Stiftelsen gör normalt en avsättning i det reala bokslutet till stiftelsekapitalet som motsvarar penningvärdets försämring. För år 2000 uppgår denna avsättning till 37.942 tkr.

"Performance"

Från resultaträkningen (och de olika noterna) kan en sammanställning göras som enbart består av finansiella poster. Dessa poster har grupperats i en tabell efter typ av tillgång (se sidan 26).

För stiftelsens fastigheter redovisas ett totalt resultat om 142 mkr. Detta ger en förräntning om nästan 20 % räknat på fastighetsvärdet vid årets ingång.

Stiftelsens aktieportfölj däremot gav ett negativt resultat om 305 mkr eller 4,6 %.

De räntebärande tillgångarna gav för år 2000 ett positivt resultat om 319 mkr eller 12,6 %.

Det finansiella resultatet skall belastas med finansiella kostnader i form av räntekostnader och finansiella omkostnader.

Det samlade finansiella resultatet för år 2000 anges i tabell till 145 mkr vilket motsvarar en förräntning om 1,6 % räknat på eget kapital vid årets ingång.

Det finansiella resultatet (plus vissa andra intäkter om 7 mkr) skall täcka forskningsmedel om 493 mkr samt administrationskostnader om 18 mkr. Årets totalresultat räcker inte för att täcka detta utan vinstregleringsfonden har belastats med 360 mkr.

Finansiellt resultat (tkr)

Tillgång	Intäkt/kostnad	2000	1999
<i>Fastigheter</i>	Inkomster	47.509	47.540
	Realisationsvinster	16.559	-
	Avskrivning	-7.410	-7.061
	Övriga kostnader	-16.709	-14.437
	Förändring av ej realiserade vinster/förluster	101.997	76.857
Summa fastigheter		141.946	102.899
<i>Aktier</i>	Utdelningar	54.197	53.541
	Realisationsvinster	1.491.735	754.664
	Förändring av ej realiserade vinster/förluster	-1.851.315	2.348.370
Summa aktier		-305.383	3.156.575
<i>Bankmedel</i>	Ränteintäkter	41.146	14.047
	Valutakursvinst/förlust	39.286	-9.418
<i>Certifikat</i>	Ränteintäkter	326	-
<i>Obligationer</i>	Ränteintäkter	105.938	114.084
	Realisationsvinster/förluster	18.878	27.415
	Förändring av ej realiserade vinster/förluster	113.273	-152.117
Summa räntebärande tillgångar		318.847	-5.989
	Räntekostnader	-5.272	-5.365
	Finansiella omkostnader	-5.221	-27.041
Finansiellt resultat		144.917	3.221.079

Den finansiella verksamheten
– fem år i sammandrag

Den 1 juli 1988 fick Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond nya stadgar, som innebar att stiftelsen blev en självständig finansiell aktör. I denna nya skepnad startades verksamheten med ett kapital om 1,5 mdr. Under åren därefter har ytterligare donationer om drygt 1,5 mdr erhållits.

Vid utgången av år 2000 uppgår stiftelsens eget kapital – förmögenhet – till närmare 9 mdr. Under åren 1989 till 2000 har samtidigt de årliga forskningsmedlen ökat från 70 mkr till närmare 500 mkr under år 2000.

Alla dessa 12 år har inte varit finansiellt goda – feta – år. År 1989, 1990 och 1994 t.ex. var mycket magra år. Även år 2000 var finansiellt sett ett magert år. Stiftelsen har dock aldrig behövt redovisa något år med röda siffror.

Nedan redovisas – i form av stapeldiagram – utvecklingen under de senaste fem åren av tre grundläggande finansiella storheter – den årliga avkastningen, årliga beviljade forskningsmedel samt eget kapital.

Diagram 1. Total avkastning i % av eget kapital vid årets ingång

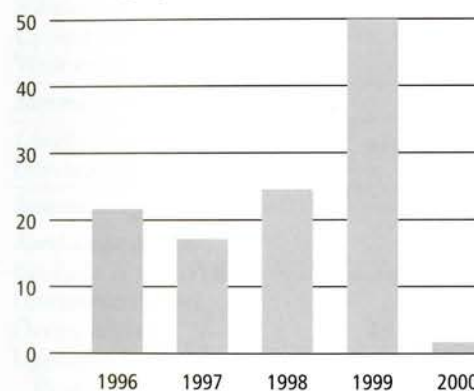

Diagram 2. Beviljade forskningsmedel (mkr)

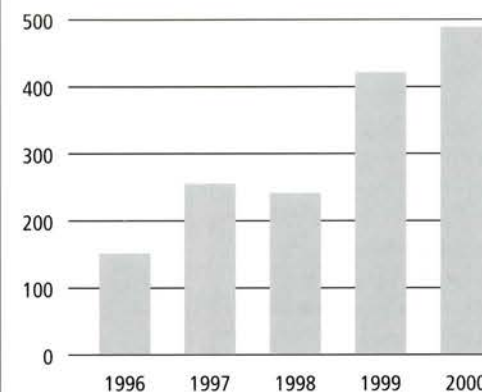
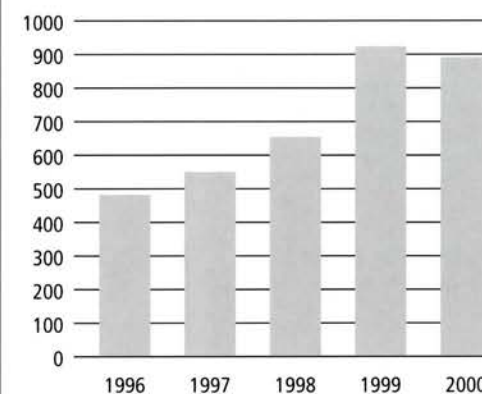

Diagram 3. Eget kapital (mkr)

Resultaträkning (tkr)

	Not	2000	1999
<i>Stiftelsens intäkter</i>			
Aktieutdelningar		54.197	53.541
Ränteintäkter	1	147.410	128.131
Resultat fastigheter	2	39.949	26.042
Resultat från avyttring av finansiella instrument	3	1.510.613	782.080
Övriga intäkter	4	46.444	511
<i>Stiftelsens kostnader</i>			
Finansiella omkostnader	5	-5.221	-27.041
Administrationskostnader	6	-18.226	-16.801
Räntekostnader	2	-5.272	-5.365
Övriga kostnader	7	-	-9.418
Resultat före beviljade forskningsmedel		1.769.894	931.680
Förändring av ej realiserade vinster	8	-1.636.045	2.273.110
Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde	9	-37.942	-16.245
Real ökning av eget kapital före beviljade forskningsmedel		95.907	3.188.545

Balansräkning (tkr)

	Not	2000-12-31		1999-12-31	
		Bokförda värden	Marknadsvärden	Bokförda värden	Marknadsvärden
Tillgångar					
<i>Anläggningstillgångar</i>					
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>					
Fastigheter	10, 11	458.484	848.500	392.888	674.500
Andelar i fastighetsbolag		-	-	33.569	39.976
Inventarier	12	1.021	1.021	713	713
Summa materiella anläggningstillgångar		459.505	849.521	427.170	715.189
<i>Finansiella anläggningstillgångar</i>					
Obligationer	13	1.507.752	1.616.921	1.782.047	1.777.943
Aktier	14	3.922.262	5.336.424	3.351.701	6.617.177
Summa finansiella anläggningstillgångar		5.430.014	6.953.345	5.133.748	8.395.120
Summa anläggningstillgångar		5.889.519	7.802.866	5.560.918	9.110.309
<i>Omsättningstillgångar</i>					
Övriga fodringar	15	95.428	95.428	3.862	3.862
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	16	30.931	30.931	43.281	43.281
Certifikat		148.921	148.921	-	-
Kassa och bank		1.582.868	1.582.868	704.778	704.778
Summa omsättningstillgångar		1.858.148	1.858.148	751.921	751.921
Summa tillgångar		7.747.667	9.661.014	6.312.839	9.862.230
Eget kapital och skulder					
<i>Eget kapital</i>	17				
Stiftelsekapital		3.009.419	-	3.009.419	-
Uppindexerat stiftelsekapital		-	3.832.184	-	3.794.242
Vinstregleringsfond		4.030.289	5.120.871	2.753.074	5.517.643
Summa eget kapital		7.039.708	8.953.055	5.762.493	9.311.885
<i>Långfristiga skulder</i>					
Inteckningslån		114.295	114.295	120.312	120.312
Summa långfristiga skulder		114.295	114.295	120.312	120.312
<i>Kortfristiga skulder</i>					
Beviljade ej utbetalda forskningsmedel		500.567	500.567	396.187	396.187
Leverantörsskulder		1.655	1.655	1.601	1.601
Övriga skulder	18	81.659	81.659	910	910
Upplupna kostnader och förutbetalda skulder	19	9.783	9.783	31.336	31.336
Summa kortfristiga skulder		593.664	593.664	430.034	430.034
Summa skulder		707.959	707.959	550.346	550.346
Summa eget kapital och skulder		7.747.667	9.661.014	6.312.839	9.862.230
<i>Ställda panter</i>					
Fastighetsinteckningar		121.977		126.559	
<i>Ansvarförbindelser</i>					
Pensionsåtagande		2.452		2.309	
<i>Beviljade anslag att utgå ur kommande års avkastning</i>		164.386		111.961	

Noter (belopp i tkr)

Not 1. Ränteintäkter		
	2000	1999
Bank	41.146	14.047
Certifikat	326	–
Obligationer	105.938	114.084
	147.410	128.131

Not 2. Resultat – fastigheter		
	2000	1999
Inkomster	47.509	47.540
Resultat från avyttring av fastighet	16.559	–
Avskrivningar	–7.410	–7.061
Övriga kostnader	–16.709	–14.437
Resultat	39.949	26.042

Av fastighetsinkomsterna utgör 1.962 tkr en beräknad internhyra för stiftelsens egna lokaler.

Se även not 6.

Avskrivningar enligt plan grundas på anskaffningsvärden och fördelas över den beräknade ekonomiska livslängden. Avskrivningar på byggnader sker med 2 % årligen.

De räntekostnader som redovisas i resultaträkningen avser lån mot säkerhet i stiftelsens fastigheter.

Se även not 10 och 11.

Not 3. Resultat från avyttring av finansiella instrument		
	2000	1999
Aktier	1.491.735	752.023
Obligationer	18.878	27.415
Optioner/terminer	–	2.642
	1.510.613	782.080

Not 4. Övriga intäkter		
	2000	1999
Intäkter från publikationer	2	1
Ej utnyttjade anslag	4.833	510
Återbäring från SPP	1.534	–
Restitution av skatt	789	–
Valutakursvinst – orealiserad	39.286	–
	46.444	511

Not 5. Finansiella omkostnader		
	2000	1999
Depåavgift	1.601	2.029
Förvaltningsarvode	2.513	24.571
Övriga finansiella omkostnader	1.107	441
	5.221	27.041

Not 6. Administrationskostnader		
	2000	1999
Löner och ersättningar till		
– styrelsen och verkställande direktören	1.610	1.528
– övrig personal	5.774	4.785
Tjänstepensionspremier (inkl. särskild löneskatt)	2.197	1.685
Sociala avgifter	2.373	2.039
Resor och traktamenten, kansli och styrelse	1.022	811
Revision och redovisningskonsultation	160	340
Övriga konsulttjänster	955	2.095
Lokalkostnader	1.980	1.845
Förbrukningsinventarier	336	18
Avskrivningar inventarier	426	478
Övrigt	1.423	1.177
	18.226	16.801
Medeltal anställda under året har varit		
kvinnor	7,0	8,0
män	7,0	5,1
	14,0	13,1

Not 7. Övriga kostnader		
	2000	1999
Valutakursförlust – orealiserad	–	9.418
	–	9.418

Not 8. Förändring av ej realiserade värdeförändringar					
	2000		1999		Förändring
	Vinster	Förluster	Vinster	Förluster	
Aktier	1.414.162	–	3.265.477	–	–1.851.315
Obligationer	109.169	–	–	4.104	113.273
Fastigheter	390.016	–	288.019	–	101.997
	1.913.347	–	3.553.496	4.104	–1.636.045

Not 9. Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde

Genomsnittsvärdet för konsumentprisindex år 2000 uppgår till 260,7. Motsvarande indexvärde för 1999 är 258,1. Mellan 2000 och 1999 ökade således konsumentprisindex med 1,0 %. Det uppindexerade reala stiftelsekapitalet skall därför ökas med $3.794.242 \times 0,01 = 37.942$ tkr. Se vidare not 17.

Not 10. Fastigheter

	Stiftelsens ägarandel	Bokfört värde	Marknadsvärde
<i>Fastigheter</i>			
Styrpinnen 23, Stockholm	100 %	37.197	135.000
Claus Mortensen 24, Malmö	100 %	79.066	97.000
Adam och Eva 17, Stockholm	50 %	125.753	185.000
Brännaren 7, Stockholm	100 %	16.360	43.000
Kampsången 4, Stockholm	100 %	11.184	30.000
Sländan 2, Stockholm	100 %	8.317	28.000
Trädlärkan 2, Stockholm	100 %	15.562	36.000
Rekryten 6, Stockholm	100 %	26.187	68.000
Snöklockan 1, Stockholm	100 %	22.953	50.000
Jasminen 4, Stockholm	100 %	15.655	33.000
Apelträdet 5, Stockholm	100 %	14.728	25.500
Hjorten 17, Stockholm	100 %	17.816	51.000
Sånglärkan 12, Stockholm	100 %	67.706	67.000
Summa		458.484	848.500

Marknadsvärdena baseras på externa värderingar utförda av välrenommerade värderingsfirmor.

Fastigheten Sånglärkan 12, Stockholm, förvärvades hösten år 2000. Som marknadsvärde har köpeskillingen upptagits.

Not 11. Fastigheter

	2000	1999
Anskaffningsvärde, byggnader	403.604	353.040
Ackumulerad avskrivning	-56.867	-49.457
Ackumulerad nedskrivning	-58.258	-58.258
Byggnader, bokfört värde	288.479	245.325
Anskaffningsvärde, mark	214.747	192.305
Ackumulerad nedskrivning	-44.742	-44.742
Mark, bokfört värde	170.005	147.563
Summa bokfört värde	458.484	392.888
<i>Taxeringsvärden</i>		
Byggnader	279.004	223.867
Mark	166.519	82.984
Summa	445.523	306.851

Fastigheternas marknadsvärden framgår av not 10. Se även not 2.

Not 12. Inventarier

	2000	1999
Anskaffningsvärde	3.813	3.114
Ackumulerad avskrivning	-2.792	-2.401
Bokfört värde	1.021	713

För inventarier tillämpas en avskrivningsplan om 20% per år. Datorer som anskaffats efter 1998 skrivs av med 33,33% per år.

Not 13. Obligationer

Förfalldatum	Nominellt värde	Bokfört värde	Marknadsvärde
<i>Svenska nominalränteobligationer</i>			
2001	40.000	40.954	41.466
2001	50.000	55.114	50.990
2002	50.000	52.499	51.420
2003	50.000	50.490	50.729
2005	100.000	98.812	99.242
2006	100.000	100.128	100.578
2009	210.000	264.738	270.003
2014	100.000	116.561	117.032
Summa		779.259	781.461

Svenska realränteobligationer

2004	80.000	73.583	76.849
2008	200.000	192.488	219.920
2014	370.000	215.930	243.351
2020	100.000	93.828	109.782
Summa		575.830	649.902

US Treasury note

2028	20 MUSD	152.627	185.558
Summa		152.627	185.558
Summa obligationer		1.507.752	1.616.921

Not 14. Aktier

Svenska aktier	Antal	Bokfört värde	Marknadsvärde	Valutaenhet
ABB LTD	20.000	19.103	19.380	SEK
Autoliv Inc. SDB	25.000	5.812	3.700	SEK
Beijer Electronic	81.000	5.519	5.670	SEK
Bergman & Beving	512.500	55.393	54.325	SEK
Cardo	507.200	84.708	77.602	SEK
Claes Ohlson	11.150	4.324	4.382	SEK
Elanders B	27.250	9.010	5.041	SEK
Electrolux B	400.000	70.634	49.000	SEK
Ericsson B	9.240.800	647.020	993.386	SEK
Europolitan Holdings	513.100	53.474	42.844	SEK

Not 14. Aktier (forts.)

<i>Svenska aktier</i>	<i>Antal</i>	<i>Bokfört värde</i>	<i>Marknadsvärde</i>	<i>Valutaenhet</i>
Expanda B	83.600	4.272	4.514	SEK
FöreningsSparbanken A	150.000	22.534	21.675	SEK
Gambro B	63.000	4.419	4.253	SEK
Haldex	25.000	2.154	1.738	SEK
Hennes & Mauritz B	1.298.175	239.322	189.534	SEK
Hufudstaden A	687.500	21.203	21.313	SEK
Höganäs AB	11.900	1.629	1.648	SEK
Jacobson & Widmark	223.600	24.450	26.385	SEK
JC	267.200	15.882	10.528	SEK
JM B	293.000	62.600	61.273	SEK
Kinnevik B	425.750	102.713	77.061	SEK
Kungsleden	123.000	10.940	11.378	SEK
Latour B	6.250	1.004	1.003	SEK
Lindex	255.000	56.529	35.573	SEK
Mekonomen B	140.000	15.396	17.080	SEK
Metro A	50.000	3.432	3.550	SEK
MTG A	20.000	4.762	4.770	SEK
NCC B	19.800	1.329	1.366	SEK
NetCom B	135.000	55.007	52.920	SEK
Net Wave Group B	35.000	4.384	4.900	SEK
Nexus	80.000	5.210	4.760	SEK
Nokia SDB	660.000	220.094	273.900	SEK
Observer B	150.000	7.711	18.000	SEK
Orc Software	5.000	600	900	SEK
Pandox	48.600	4.675	4.666	SEK
PartnerTech	57.600	9.638	7.546	SEK
Perstorp B	99.400	9.562	6.560	SEK
Poolia B	8.475	1.946	3.856	SEK
Precise Biometrics A	44.550	10.562	9.266	SEK
Proffice B	98.400	10.296	26.470	SEK
Sardus	218.600	14.640	12.023	SEK
SCA B	600.000	110.362	120.300	SEK
Scandiaconsult	712.108	25.266	22.787	SEK
Securitas B	1.300.000	213.915	227.500	SEK
Segerström & Svensson B	203.375	21.589	24.608	SEK
Skandia	582.000	99.200	89.337	SEK
Skanditek A	600.000	30.218	25.200	SEK
Skanska B	479.000	129.130	186.810	SEK
SKF A	155.000	22.825	20.383	SEK
SSAB B	17.000	1.329	1.454	SEK
Svedala Industri	157.300	26.595	25.325	SEK
Svenska Brand	66		4	SEK
Switchcore	378.400	9.432	14.001	SEK
Telelogic	107.900	6.866	5.719	SEK
Telia	350.000	21.181	16.975	SEK
Teligent	50.000	1.334	3.675	SEK
TietoEnator	8.571	3.285	2.203	SEK
Trelleborg B	200.000	14.329	13.600	SEK
Summa svenska aktier		2.640.746	2.975.580	SEK

Not 14. Aktier (forts.)

<i>Utländska aktier</i>	<i>Antal</i>	<i>Bokfört värde</i>	<i>Marknadsvärde</i>	<i>Valutaenhet</i>
Group 4 Falck	54.040	37.380	57.282	DKK
Tele Danmark	10.000	3.367	3.240	DKK
Comptel	95.000	1.645	1.458	EUR
Eimo	250.000	2.118	1.348	EUR
Elcoteq	20.000	650	670	EUR
JOT Automation	250.000	746	645	EUR
Metsä Tissue	78.100	800	1.015	EUR
Nokia	2.740.000	9.112	130.150	EUR
Perlos	160.000	5.957	3.520	EUR
Stonesoft	110.400	1.769	1.697	EUR
Tecnomen	12.100	103	57	EUR
Tieto-X	140.250	993	602	EUR
Siemens	8.000	1.202	1.114	EUR
Equant	20.000	805	557	EUR
Alcatel	100.000	7.334	6.050	EUR
Carrefour	25.000	2.044	1.672	EUR
Christian Dior	40.000	2.303	2.042	EUR
Genesys	29.976	1.286	1.469	EUR
Havas Advertising	65.000	1.252	1.001	EUR
Hermes	15.000	2.197	2.263	EUR
Vivendi Universal	30.000	2.631	2.103	EUR
Reuter Group	150.000	1.806	1.700	GBP
Roche	494	7.511	8.156	CHF
AT&T	40.000	1.536	693	USD
Avaya	2.666	0	27	USD
Cisco Systems	230.000	3.331	8.798	USD
Citrix Systems	6.000	513	135	USD
Foundry Networks	80.000	3.980	1.200	USD
Home Depot	18.500	999	845	USD
Intel	20.000	730	601	USD
Kulicke & Soffa	53.000	996	596	USD
Lucent	71.000	3.130	959	USD
MCI Worldcom	75.875	3.860	1.067	USD
Nortel	55.000	2.146	1.763	USD
Sprint Corp	30.000	1.385	613	USD
Sun Microsystems	100.000	4.080	2.788	USD
Tricon	60.000	2.514	1.980	USD
Baring Asset Management (Externt förvaltd aktieportfölj)	-	244.961	301.001	SEK
SEB America (Externt förvaltd aktieportfölj)	-	22.804	20.667	USD
Singer & Friedlander (Aktiefond)	1.850.520	5.254	7.126	GBP
Summa utländska aktier		1.281.517	2.360.845	SEK
Summa aktier		3.922.262	5.336.424	SEK

Not 15. Övriga fordringar

	2000	1999
Hyresfordringar m m	343	3.476
Moms fastigheter	25	25
Fastighetsskatt	252	361
Fodran SPP	985	–
Reversfodran	4.526	–
Sålda ej betalda värdepapper	89.283	–
Övrigt	14	–
	95.428	3.862

Not 16. Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2000	1999
Upplupna räntor	30.743	43.172
Förutbetalda kostnader	188	109
	30.931	43.281

Not 17. Eget kapital

	Stiftelse- kapital	Vinstregler- ingsfond	Totalt eget kapital
<i>Nominellt kapital</i>			
Eget kapital 1999-12-31	3.009.419	2.753.074	5.762.493
Redovisat årsresultat	–	1.769.894	1.769.894
Beviljade forskningsmedel	–	–492.679	–492.679
Eget kapital 2000-12-31	3.009.419	4.030.289	7.039.708
<i>Realt kapital</i>			
Eget kapital 1999-12-31	3.794.242	5.517.643	9.311.885
Avsättning för bevarande av stiftelsekapitalets realvärde (se not 9)	37.942	–	37.942
Real ökning av eget kapital	–	95.907	95.907
Beviljade forskningsmedel	–	–492.679	–492.697
Eget kapital 2000-12-31	3.832.184	5.120.871	8.953.055

Bundet och fritt eget kapital

Av förarbetena till Riksbankens donation framgår att donationens realvärde skall upprätthållas över tiden. Samma grundläggande bestämmelse gäller för de båda privata donationer, som Riksbankens Jubileumsfond erhållit (Erik Rönnerbergs donationer). Kapitalet hänförligt till dessa donationer bör närmast ses som bundet.

För Kulturvetenskapliga donationen har förhållandet formulerats något annorlunda. Av donationsvillkoren framgår att det egna kapitalet får användas för anslag till forskning. Det framhålls dock att med en framgångsrik kapitalförvaltning kan en ändamålsenlig nivå på forskningsanslagen upprätthållas utan att det egna kapitalet behöver tas i anspråk. Kapitalet hänförligt till denna donation bör närmast ses som fritt.

Not 18. Övriga kortfristiga skulder

	2000	1999
Personalens källskatt	869	485
Köpta ej likvida värdepapper	75.138	–
Deposition av hyra	60	–
Skatteskulder	312	–
Förvaltning av medel – SIDA	1.000	–
Förvaltning av medel från riksdagen	264	425
Kortfristig del av inteckningslån	4.016	–
	81.659	910

Not 19. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2000	1999
Sociala avgifter	593	399
Intjänade ej uttagna semesterdagar	485	308
Särskild löneskatt på pensionsförs.premier	423	324
Upplupna räntor inteckningslån	505	510
Förutbetald hyresintäkt	6.024	6.510
Övrigt, fastigheter	1.038	963
Övriga upplupna kostnader	715	22.322
	9.783	31.336

Beviljade medel till forskning

Under år 2000 har Riksbankens Jubileumsfond beviljat forskningsmedel enligt nedan (1999 års uppgifter redovisas parallellt).

	2000	1999
Medel från Jubileumsdonationen	171.253	211.602
Medel från Nils-Eric Svenssons fond	300	300
Medel från Kulturvetenskapliga donationen	320.236	209.890
Medel från Erik Rönnerbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	675	600
Medel från Erik Rönnerbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	215	190
	492.679	422.582

För mer detaljerad information, se avsnittet Nya forskningsprojekt år 2000 (sid. 47) samt avsnittet Statistiska uppgifter om Beviljade forskningsmedel (sid. 96).

Donationer

De medel som Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond förvaltar härrör från fem olika donationer.

- Donation från Sveriges Riksbank för att främja och understödja vetenskaplig forskning (Jubileumsdonationen)
- Nils-Eric Svenssons fond
- Kulturvetenskapliga donationen
- Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar
- Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren

(För en mer utförlig beskrivning av ändamålen för de olika donationerna hänvisas till avsnittet "Den forskningsstödjande verksamheten").

Samtliga medel som donerats till Riksbankens Jubileumsfond samförvaltas. Avkastningen från de olika donationerna skall emellertid gå till olika ändamål. Stiftelsens totala avkastning på förvaltade medel måste därför fördelas på de olika donationerna.

Vid ingången av år 2000 var marknadsvärdet för de olika donationerna följande:

1. Jubileumsdonationen inkl Nils-Eric Svenssons fond
5.787.228 tkr (62,1488 %)
 2. Kulturvetenskapliga donationen
3.498.283 tkr (37,5679 %)
 3. Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar
20.130 tkr (0,2162 %)
 4. Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren
6.244 tkr (0,0671 %)
- Totalt kapital till marknadsvärde 1999-12-31
9.311.885 tkr

Riksbankens Jubileumsfonds totala avkastning 2000 (bokföringsmässigt resultat + minskning av ej realiserade vinster = 1.769.894 - 1.636.045 = 133.849 tkr) skall proportioneras ut på de olika donationerna.

1. *Jubileumsdonationen inkl Nils-Eric Svenssons fond*

Ingående värde	5.787.228
Andel av årets totala avkastning	83.185
Årets anslag	-171.553

Marknadsvärde 2000-12-31 5.698.860

Anslagen från Nils-Eric Svenssons fond har inte någon direkt koppling till avkastningen på förvaltade medel. Styrelsen för Riksbankens Jubileumsfond har förbundit sig att se till att anslagen per år kan uppgå till ett visst belopp – som för 2000 är 300.000 kronor. Donationen skall anses vara förbrukad vid utgången av år 2015. I denna sammanställning har därför Nils-Eric Svenssons fond slagits ihop med Jubileumsdonationen.

2. *Kulturvetenskapliga donationen*

Ingående värde	3.498.283
Andel av årets totala avkastning	50.285
Årets anslag	-320.236

Marknadsvärde 2000-12-31 3.228.332

3. *Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar*

Ingående värde	20.130
Andel av årets totala avkastning	289
Årets anslag	-675

Marknadsvärde 2000-12-31 19.744

4. *Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren*

Ingående värde	6.244
Andel av årets totala avkastning	90
Årets anslag	-215

Marknadsvärde 2000-12-31 6.119

Totalt kapital till marknadsvärde 2000-12-31 8.953.055

Stockholm den 8 februari 2001

Stig Strömholm <i>Ordförande</i>	Jan Björkman <i>Vice ordförande</i>	Jan Belfrage
Mona Berglund Nilsson	Lars Bäckström	Åke Gustavsson
Christer Jönsson	Hillevi Rosenquist	Tuve Skånberg
Gunnar Törnqvist	Per Unckel	Rune Åberg
Dan Brändström <i>Verkställande direktör</i>		

Revisionsutlåtande

Vi har granskat årsredovisningen och räkenskaperna samt styrelsens förvaltning för år 2000. Det är styrelsen som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionsd i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att i rimlig grad försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga fel. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens tillämpning av dem samt att bedöma den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga

beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen för att kunna bedöma om styrelseledamot är ersättningskyldig mot stiftelsen, om skäl för entledigande föreligger eller om ledamoten på annat sätt handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med stiftelselagen.

Styrelseledamöterna har inte handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet.

Stockholm den 9 februari 2001

Ernst & Young AB

Birgitta Sonnervik
Auktoriserad revisor

International Study of Higher Education Reform

Ett komparativt forskningsprojekt om förändringar i högre utbildning i Sverige, England och Norge.

Marianne Bauer, Mary Henkel, Maurice Kogan och Ivar Bleiklie

Riksbankens Jubileumsfond anordnade i november 2000 ett symposium i Sigtuna vid vilket forskningsprojektet *"International Study of Higher Education Reform"* var föremål för kritisk granskning och diskussion. De fem böcker som publicerats från projektet – dels nationella studier av förändringar som skett i högre utbildning under de senaste tre decennierna i England, Norge och Sverige och slutligen den komparativa studien – analyserades och kommenterades av representanter för såväl det internationella forskarsamhället som för ledningen vid universitet och högskolor.

Projektet och dessa böcker har också presenterats och granskats vid två tillfällen i England: vid *"the Annual Conference of the Consortium of Higher Education Research"* (CHER) i Bowness i september 2000, samt vid ett seminarium i London i oktober 2000, arrangerat av *"the UK's Committee of Vice Chancellors and Principals"* och *"the Society for Research into Higher Education"* (SRHE).

Vidare hölls i januari 2001 i Norge kring detta projekt ett seminarium vid universitetet i Bergen, arrangerat av Norsk Senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring.

Forskningsprojektets bakgrund, tillkomst och arbetssätt

Under senare hälften av 1900-talet blev högre utbildning och forskning av ökande betydelse för samhällsutvecklingen och -ekonomin. Därmed tilltog det politiska intresset för universitet och högskolor och dessa blev allt oftare föremål för reformer av olika slag i många europeiska länder. Sverige utgör ett tydligt exempel med sina två omfattande högskolereformer: H77 och H93. I en del andra länder skedde förändringarna mer kontinuerligt och stegvis, och i en del fall tycktes de gå i sinsemellan motsatta riktningar. I en informell diskussion

under en konferens på Island 1993 konstaterade exempelvis några engelska och svenska deltagare att den brittiska respektive den svenska regeringen vid denna tidpunkt tycktes förändra styrningen av den högre utbildningen i rakt motsatta riktningar: den svenska från betydande centralstyrning till decentralisering och ökad autonomi för lärosätena, den brittiska till centrala ingrepp och ökat beroende för universiteten. Diskussionen kom in på frågor om vad dessa olika förändringar skulle få för inverkan på betingelserna på "institutionsgolvet", dvs. på undervisning och arbetsformer och på akademiska värderingar. Här sändes fröet till en komparativ studie av förändringar inom *"higher education"* i Sverige respektive England.

Utifrån denna diskussion gjorde en forskargrupp vid Brunel University i England under ledning av Maurice Kogan och Mary Henkel ett utkast till ett komparativt forskningsprojekt som diskuterades med forskare vid Göteborgs universitet. Gemensamt ansöktes om forskningsmedel från det dåvarande Rådet för Forskning om Universitet och Högskolor, vilket beviljade medel för en treårsperiod¹. Därmed kunde projektet starta och vidareutvecklas. I Göteborg bildades en forskargrupp med Marianne Bauer, Berit Askling, Susan Marton och Ference Marton. I den engelska gruppen ingick också Stephen Hanney. När det senare blev känt att en norsk studie av liknande frågeställningar pågick vid universitetet i Bergen under ledning av Ivar Bleiklie beslöts att

¹ Utöver denna basresurs för det engelsk-svenska projektet har den svenska forskargruppen erhållit fleråriga bidrag från Regeringens kommitté för utvärdering av 1993 års högskolereform. Den engelska gruppen har fått vissa bidrag från *"the Leverhulme Trust"* och *"the Spencer Foundation"* samt ett publikationsbidrag från Riksbankens Jubileumsfond. Det norska projektet har inledningsvis finansierats av det Norska Forskningsrådet och i ett senare skede av Meltzer-fonden vid universitetet i Bergen.

projektet skulle utvidgas till en jämförelse mellan de tre länderna. I den norska gruppen ingick också Roar Høstaker och Agnete Vabø.

Projektformen krävde viss frihet vid genomförandet av de tre nationella studierna samtidigt som den komparativa analysen måste beaktas redan från begynnelsen. Det var således väsentligt att det nationella och det komparativa arbetet hölls samman av gemensamma metoder och forskningsramar som möjliggjorde jämförelser av kommande resultat. Arbetet bedrevs inledningsvis inom en allmänt hållen samhällsteoretisk ram med begrepp som strukturer, aktörer, handlingsutrymme etc. Varje grupp genomförde sålunda sin egen nationella studie och dessa sammanfördes sedan i den komparativa analysen. Detta arbetssätt krävde att vi tillsammans kunde kritiskt granska och utveckla de begrepp och teorier som växte fram under arbetet med de nationella undersökningarna. Det ledde till många gemensamma möten och seminarier och till att åtskilliga PM och *"papers"* skrevs tillsammans. Rådet för Forskning om Universitet och Högskolor stödde också denna kollektiva utveckling genom att anordna en konferens i Stockholm under det andra året, där dittillsvarande arbete och uppläggning kunde diskuteras av både forskare och *"policymakers"*.

Sökandet efter gemensamma trender och karakteristika, likheter och olikheter att jämföra mellan de tre länderna, ökade under arbetets gång. Samtidigt var det viktigt att uttrycka det unika i varje lands historia, system, politik och utbildningstraditioner. Vissa material- och metodskillnader var också beroende av olika förutsättningar. Så kunde vi, exempelvis, i den svenska studien i stor omfattning tillvarata den detaljrika dokumentation av offentliga handlingar som finns att tillgå, medan den engelska studien i mycket större omfattning måste förlita sig på intervjuer.

Projektets innehåll och uppläggning

Grundtanken med projektet var att studera förändringar och kontinuitet såväl i *"higher education policy"* som i betingelser och värderingar på den akademiska basnivån och interaktionen däremellan under den senaste 30-årsperioden mot bakgrund av nationell historia och traditioner i de tre länderna. Statliga reformer utgjorde en viktig ingrediens, men andra typer

Projektledare Mary Henkel, Brunel University, introducerade forskningsprojektet.

Foto: Calle Tillberg

av förändringar på olika nivåer var också av betydelse i projektet, som alltså inte var begränsat till studium av reformimplementering. Medan det är relativt gott om policy-studier på den centrala nivån och även om undersökningar av hur reformer implementerats i universitet och högskolor, tycks detta försök att inkludera hela processen från statsmaktsreformer och systemskiften till förändringar i den akademiska kårens arbetsbetingelser och i akademisk identitet vara tämligen unikt. Det krävde ett mångdisciplinärt samarbete, i vårt fall representerat av statsvetenskap, sociologi, pedagogik, historia, filosofi och psykologi.

De nordiska länderna respektive Storbritannien representerar två skilda historiska modeller av *"higher education system"*. Medan de förra emanerar ur den kontinentala modellen med två starka parter – staten och den akademiska oligarkin – har den brittiska modellen en lång tradition av omfattande autonomi, kollegial styrning och föga inblandning av statsmakten. Under projektets gång blev det uppenbart att

Engagerade symposiedeltagare Lars Ekholm och Jonny Andersson (som också tillhörde projektets idégivare). Foto: Calle Tillberg

allt större utrymme och uppmärksamhet behövde ägnas åt vad som skedde på nivån däremellan, dvs. åt lärosätet och universitetsledningen, som i samtliga tre länder, trots olika reformer och åtgärder, kom att få allt större betydelse.

Projektet formades således till en studie av tre relaterade fält: Nationella system och policies; universitetens befogenheter, ledning och organisation; de akademiska lärarnas betingelser, arbete och värderingar. Ett omfattande empiriskt underlag inhämtades inom alla tre fälten i form av dokument och intervjuer.

Det komparativa perspektivet i projektet avser tematiska jämförelser, t.ex. avseende förändringar i styrningsmekanismer och i statsmakternas roll, i olika intressegruppers inflytande på policy-processen, skillnader i reformstrategier och reformernas inverkan på lärosätenas autonomi, organisation och ledning samt på den akademiska professionen, på arbetsförhållanden och värderingar. Ett särskilt tema

utgjordes av den under 1980 och -90-talen av många regeringar starkt drivna policyn om kvalitetsssäkring inom universitet och högskolor. Projektets uppläggning, arbetssätt och empiri innebär således ett mer djupgående försök till internationella jämförelser än de vanligt förekommande essäsamlingar, där olika författare redovisar sina insikter i det egna nationella systemet.

Den generella begreppsram som använts i projektet för att tolka förändring respektive kontinuitet inom "higher education" utgörs av "the actor-context model", dvs. de förändringar som sker under den studerade tidsperioden ses som en process som skapas av aktörer och institutioner på olika nivåer. Inom denna ram appliceras varierande teoretiska formuleringar inom de tre fälten och i de nationella studierna.

Under projektets början fäste vi stora förhoppningar vid att använda ett kvalitativt analysystem (NUD.IST) med vars hjälp vi skulle kunna kategorisera vårt intervjumaterial och analysera

detta både inom och mellan de nationella studierna. Mycket arbete lades ner på att strukturera sorteringskoder, men det visade sig att denna detaljeringsgrad inte var så användbar i den typ av tematiska analyser som vårt projekt innehåller. Kodningsarbetet gjorde oss dock mycket insatta i vårt eget material, och de data som finns kodifierade har potentiellt värde för senare detaljanalyser eller vid en eventuell studie av likartade frågeställningar vid en senare tidpunkt.

En viktig aspekt på att de nationella studierna var fristående inom en gemensam ram var möjligheten för den enskilda forskaren att också följa egna spår och genomföra individuellt meriterande forskning. Ett betydelsefullt resultat av detta var att projektets tre doktorander Roar Høstaker, Susan Marton och Agnete Vabø kunde fullborda sina doktorsavhandlingar medan de deltog i det gemensamma projektet.

Den svenska studien

Den svenska undersökningen, som omfattar förändringar i det svenska universitets- och högskolesystemet mellan U68 och högskolereformen 1993 och de första åren därefter, startade 1994 och genomfördes under en fortsatt dynamisk period i högskolevärlden. Analysen koncentreras på två väsentliga aspekter på förändring: *fördelningen av makt och ansvar* uttryckt i grad av centralisering/decentralisering samt *syften* definierade som *akademiska/kulturella* kontra *utilitära*. Denna indelning ger upphov till en fyrfältstabel medelst vilken olika modeller av statlig styrning av universitetsväsendet kan beskrivas och i nästa steg leder till en analys av olika innebörd i begreppet autonomi. Denna modell kommer till användning inte enbart på samtliga tre nivåer i den svenska studien utan också i den slutliga komparativa analysen av förändringarna i de tre länderna. (Se resultat!)

Decentralisering av befogenheter och ansvar från statsmakter till universitet och högskolor sker kontinuerligt efter 1977 års högskolereform i Sverige och når sin kulmen med 1993 års reform, varefter en viss återhämtning sker i och med regeringsskiftet 1994. Denna maktförskjutning har inneburit att universitet och högskolor fått överta ett omfattande ansvar för reglering och styrning av verksamheterna, vilket ställer nya krav på ledningen. Det har också

inneburit viss inskränkning i befogenheterna på institutionsnivå, medan förväntningarna på reformen som lanserades under mottot "Frihet för kvalitet" var decentralisering av befogenheter till institutioner och grupper. Å andra sidan visar analysen att det nya handlingsutrymme som den utökade autonomi innebär inte alltid utnyttjas tillfullo – ett markant exempel på detta utgör det lokala kvalitetsarbetet. Av vår speciella fallstudie av detta framgår att kvalitetsfrågan präglas av stark ambivalens både från regeringens sida med oklara och skiftande direktiv och därav följande osäkerhet från lärosätenas sida om vad dessa olika budskap skulle komma att innebära för deras vidkommande.

De förändringar i syften med högskoleverksamheten som reformerna uttrycker är mer komplexa. Från utpräglad utilitarism och samhällsnytta i H77 tycks återigen mer akademiska/kulturella värderingar präglade H93 med "kunskapsambället" som mål. Parallellt med denna tendens uppstår emellertid en starkt utilitär trend mot marknadsstillvändning och extern finansiering av forskning och högre utbildning.

Under 1990-talet skedde en kraftig ökning av studerandeantalet, dock utan motsvarande resursökning. Tillsammans med nya krav på kurs- och programutveckling samt på systematiska åtgärder för kvalitetssäkring och -bedömning har arbetsbetingelserna för lärarkåren genomgått stora förändringar. Grundläggande akademiska värderingar som de återspeglas i intervjuerna tycks däremot endast i obetydlig grad ha påverkats av de olika reformerna.

Resultat av den komparativa analysen

Den slutliga jämförelsen av forskningsresultaten från de tre nationella studierna (redovisade i fyra böcker; se publikationslistan!) kan sammanfattas i följande punkter och diagram.

I tabellen på nästa sida redovisas ett antal aspekter och dimensioner i vilka förändring ägt rum under den aktuella tidsperioden, ofta, men inte alltid, i samma riktning i de tre länderna.

Sammanfattningsvis:

Det starkt ökande antalet studerande ("massification") har i alla tre länderna utgjort en kraftfull förändringsfaktor.

På statsmaktsnivå finns skillnader mellan de

Table of Outcomes: Categories of change

Government level	
Between the facilitatory and the interventionist	Differed considerably between countries. UK more interventionist.
Between the providing and the regulative	Scandinavian countries less regulative. UK more regulative.
Between the welfare, deficiency funding and the market driven	All in direction of market.
Between the decentralised and the centralised	Norway and Sweden less, UK more centralised.
Between the professionally and the managerially led system	Moves towards managerial power.
Between control by the political and administrative laity and the academic professionals	More political and lay control, but academic control over content still strong in all countries.
Between sponsoring free enquiry and instrumental knowledge	Free enquiry strong but more deference to instrumental purposes in some areas.
Between individual development and economic and social policy values	Economic and social policy values more strongly embedded in missions.
Between peer- and self-evaluation and systematic quality assurance	All stronger evaluation, but UK, though incorporating peer judgement, more external and linked to allocations.
Institutional level	
Between collegium and strong rectorate	Rectorates strengthened in all countries.
Between faculty organisation and central control and development mechanisms	Central mechanisms strengthened.
Between traditional academic and innovative styles and modes (e.g. entrepreneurial, adaptive and learning institutional models)	New models in all national rhetorics. Institutional adoption variable.
Between weak and strong accountability mechanisms	All stronger.
Between independent and dependent institution	More policy dependency, but more institutional earning of resources.
Between free grants and market acquired resources	More dependency on markets.
Individual academics	
Between individual and team and sponsored knowledge	Individuality strong, but more team and sponsored organisation of research and curriculum development.
From individualistic and curiosity driven to instrumental and "relevant" knowledge	Curiosity-driven research remained most esteemed, but more responsive, in some areas, to "relevance". Similar tendencies in some education.
Between individualistic and systemic and policy-driven values	Policy-driven values more salient, but individualistic remain strong.
Between scientific, progressive and humanistic, recursive models of knowledge production	Scientific model more widely imposed.
Between knowledge-led and bureaucratic or market models of quality	Knowledge-led models remained dominant. Bureaucratic and market models had some impacts.
Between individual and collective identities	Collective identities became more important but not at the expense of individual identities.

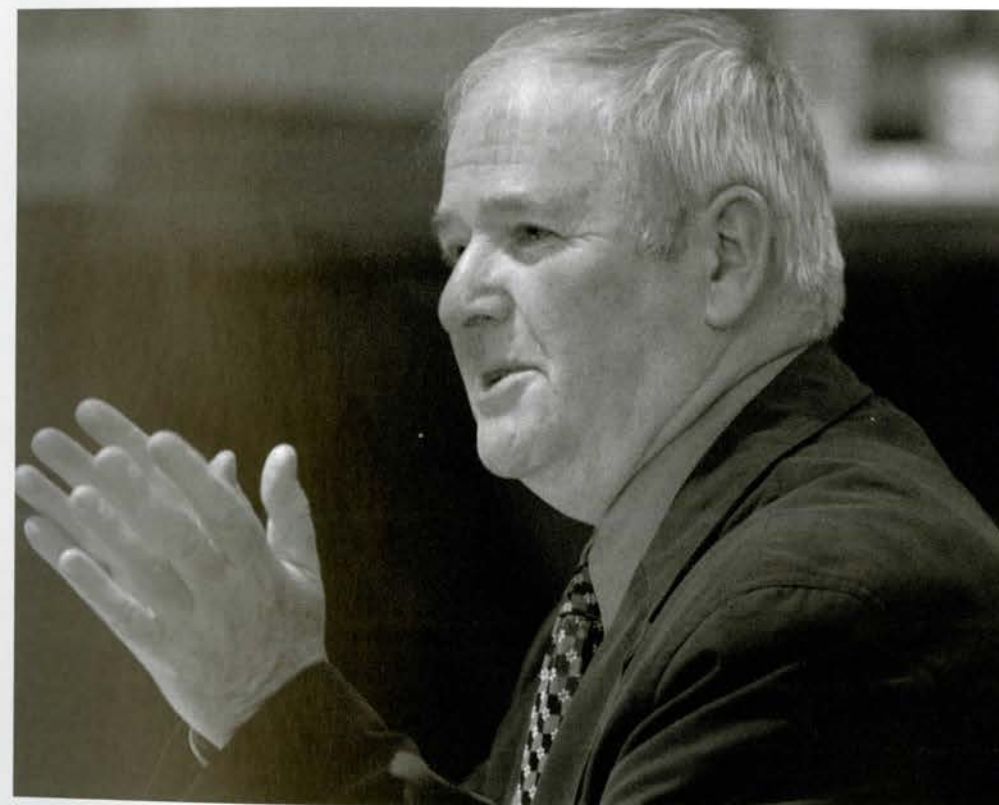
Maurice Kogan, Marianne Bauer, Ivar Bleiklie and Mary Henkel. "Transforming Higher Education. A Comparative Study" (2000), pp 206-207.

tre länderna beträffande de roller ministrar, intressegrupper och eliter spelade och spelar i policyprocessen. Förändringar har under perioden skett dels vad gäller vilka intressegrupper som deltagit i policyprocessen, dels i hur denna bedrivits och fungerat. I Sverige minskade under 90-talet omfattningen av konsultation med fackliga och andra intressegrupper samtidigt som inslaget av akademiska representanter i utredningar och överläggningar ökade. I England reducerades förhandlingarna, churu s.k. "co-opted elites", i motsats till den verkliga akademiska eliten, spelade en viktig roll för genomförandet av den av ministrar skapade policyen. I Norge var olika grupper representerade, inte enbart akademiska eliter.

Universitet och högskolor har under perioden framträtt som nya centra för maktkamp mellan olika aktörer om för dem viktiga spörsmål och problem. I samtliga tre länder har lärosätena både förmedlat statsmakternas intentioner och skapat egna policies och strukturer för att möta nya uppgifter och utmaningar. Nya befogenheter och ökat ansvar har också krävt nya ledar-

egenskaper, vilket förorsakat osäkerhet och oro under den period då man försökt utveckla nya modeller för organisation och ledarskap. Det fanns inga förebilder och olika modeller prövades i de olika länderna. Gemensamt för samtliga var dock att striktare ramar än tidigare skapades vilka påverkade akademiska roller och arbetsbetingelser.

Vad beträffar de akademiska lärarna/forskarna analyserades bl.a. förändringarnas inverkan på professionen, samtidigt som begränsningar inom den "akademiska professionen" kunde identifieras. Både den starka studerandestromningen och förändringarna i organisation och styrformer påverkade de akademiska lärarnas arbetssituation och roller. Begreppet akademisk identitet utvecklades och användes som instrument för analysen av värderingar och av den förändring och det motstånd mot viss förändring som lärarna uppvisade. Skillnader noterades mellan olika nationella policies (England kontra de skandinaviska länderna) beträffande deras effekt på den akademiska verksamheten – i synnerhet vad gällde åtgär-

Maurice Kogan, Brunel University, initiativtagare och projektledare.

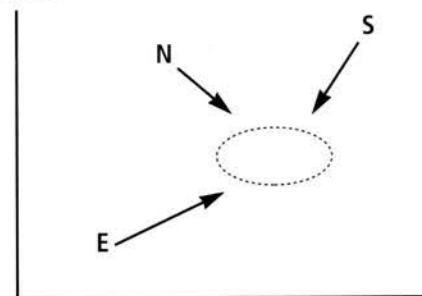
Foto: Calle Tillberg

derna för kvalitetssäkring. Men där fanns också exempel på strategier som de akademiska aktörerna tillämpar för att försvara sin identitet. Stabiliteten i akademiska värderingar och akademisk identitet är starkt förankrad i den dynamik som råder mellan individ, disciplin, institution, lärosäte och nationella traditioner.

Slutligen, vad gäller förskjutningar i de båda dimensionerna *maktfördelning* och *syften* i "higher education" så gick dessa, mycket riktigt, i olika riktningar i de tre länderna. Detta innebar emellertid att rörelserna konvergerade mot en gemensam destination, ett avgränsat område, så som illustreras i vidstående figur. Från ganska olika utgångspunkter och traditioner och genom olika policier och åtgärder tycks de tre systemen för "higher education" i dessa aspekter ha blivit mer homogena.

Authority

State model

Liberal model

Purpose

Cultural

Utilitarian

Maurice Kogan, Marianne Bauer, Ivar Bleiklie and Mary Henkel. "Transforming Higher Education. A Comparative Study" (2000) p.204

Publikationer

Bauer, M., Askling, B., Gerard Marton, S. and Marton, F. (1999) *Transforming Universities: Changing Patterns of Governance, Structure and Learning in Swedish Higher Education*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Bleiklie, I., Høstaker, R. and Vabø, A. (2000) *Policy and Practice in Higher Education: Reforming Norwegian Universities*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Henkel, M. (2000) *Academic Identities and Policy Change in Higher Education*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Kogan, M. and Hanney, S. (2000) *Reforming Higher Education*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Kogan, M., Bauer, M., Bleiklie, I. and Henkel, M. (2000) *Transforming Higher Education: a Comparative Study*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Doktorsavhandlingar med nära anknytning till projektet:

Høstaker, R. (1997) *University Life. A Study of Relations between Political Processes and Institutional Conditions in Two University Faculties*, University of Bergen, LOS-senter rapport 9707.

Marton, S. G. (2000) *The Mind of the State: The Politics of University Autonomy in Sweden 1968-1998*, BAS Publisher, School of Economics and Commercial Law at University of Göteborg.

Vabø, A. (forthcoming) *Universitet og endring. Belyst gjennom instituttsammenslåingsprosessen ved det historisk-filosofiske fakultet*, Universitetet i Oslo. University of Bergen.

Dessutom har åtskilliga publicerade artiklar och konferens-papers producerats inom projektet.

Nya forskningsprojekt 2000

I Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning publiceras sammanfattningar av de nya projekt som beviljats anslag under året. Texterna är skrivna av forskarna själva och är hämtade ur avsnittet "Sammanfattningar av projektets syfte, betydelse och genomförande" ur inlämnad ansökan. Även projektens titlar är formulerade av forskarna och kommer från inlämnad ansökningsblankett.

Riksbankens Jubileumsfond beviljar ramanslag, vilket medför att lokala omkostnadsavgifter, mervärdesskatt och i förekommande fall lokal-kostnader ingår i angivna belopp.

För varje projekt uppges följande: projektledarens namn, beviljat belopp, ansvarigt universitet/högskola eller motsvarande, projektets diarienummer, projekttitel och sammanfattning. För ytterligare upplysningar om projektet hänvisas till projektledaren.

Jubileumsdonationen

Humaniora (inklusive teologi)

Arkeologi

Lisbet Bengtsson

2001 860.000 kr
2002 710.000 kr

Göteborgs universitet Dnr 1999-064

Kontakter mellan Anderna och Amazonas i förhistorisk tid

Avsikten med projektet är att studera banden och influenserna i förhistorisk tid mellan människor i högländerna i den andinska regionen och människor i de subtropiska och tropiska lågländerna öster därom, ner mot Amazonas-bäcken.

Omkring 1500-1000 f. Kr började ett nätverk för utbyte eller handel att etableras i Titikaka-sjöområdet i Anderna, med metallvaror och halvädalstenar, quinoa, potatis och ylletextilier. Växtdelar med hallucinogena ämnen fördes upp från regnskogen liksom fjädrar i bjärta färger, träföremål, tobak, kokablad, jordnötter, medicinalväxter, frukter och chilipeppar. Sten till redskap, mineraler och salt utvxlades från Anderna till Amazonas. Vår kunskap är ytterst begränsad om hur utbytet gick till, vilka rutter som följdes, vilka trakter som stod i direkt kontakt med varandra, etc.

Analysen kommer i första hand att baseras på fysiska spår och därför arkeologiskt inventera utvalda delar av östslutningarna i de centrala Anderna. En grundläggande metod som kommer att användas är att söka av terrängen till fots – längs med och tvärs över vissa partier av bergen – för att identifiera och kartlägga rester av vägar och stigar, av byar, hus och hägnader. Projektet kommer också att använda sig av andra hjälpmedel såsom kartor samt studera museisamlingar för att identifiera "exotiska" varor, material och konstuttryck.

Arkeologi

Eva Svensson

2001 860.000 kr
2002 560.000 kr

Lunds universitet Dnr 2000-096

Mänsklig praktik i olika sociala miljöer under medeltiden

Projektets syfte är att, utifrån ett medeltidsarkeologiskt material, studera den vardagliga, mänskliga praktiken i olika sociala och kulturella miljöer under medeltiden. Då det arkeologiska källmaterialet främst vittnar om anonym mänsklig praktik kommer projektet att fokusera på hushållen som arenor för vardaglig mänsklig praktik, och det sociala rummet som ett aktivt medium genom vilket sociala relationer produceras och reproduceras. En viktig utgångspunkt är att den vardagliga, mänskliga praktiken vittnar om sociala traditioner, mentaliteter och kulturella mönster.

Genom att fokusera på det sociala rummet ansluter detta projekt till ett centralt forskningsområde inom arkeologi och andra discipliner. Projektets nyorientering ligger främst i kombinationen av det sociala rummet och den mänskliga praktiken samt betraktandet av hushållet som en arena för vardaglig, mänsklig praktik.

Såsom undersökningsobjekt har fyra svenska objekt; hushållen på två medeltida gårdar och två borgar valts ut. Främst kommer dessa lämningar studeras som bebyggelseenheter, men även landskapet runt om undersökningsobjekten är av intresse. Avsikten är att finna lämpliga "europeiska" (preliminärt länderna Tyskland, Tjeckien, Nederländerna, Storbritannien) jämförelsematerial till de svenska undersökningsobjekten. Av metodisk betydelse är att de utvalda undersökningsobjekten besitter kvaliteter möjliggörande kombinerade analyser av bebyggelsestrukturer (rummet) och fyndmaterial vittnande om den människors rörelsemönster och den mänskliga praktiken.

Arkitektur

Elisabeth Lidén

2001 750.000 kr
2002 750.000 kr

Millesgården Dnr 2000-427

Millesgården – husen, parken, människorna

Millesgården tillhör vårt lands kulturarv. 1936 gjordes gården till en stiftelse varefter konstnären skänkte den till svenska folket. Museet är mycket välbesökt med drygt 140.000 personer årligen. Antalet lär öka med den nya utställningshallens verksamhet. Millesgården har under 1900-talet genomgått ständiga förändringar, och det är dags att på djupet undersöka, analysera och sammanställa såväl intentionerna som resultatet med gården och se detta i ett internationellt perspektiv.

Med start 2002 planerar Millesgården att påbörja utgivningen av en skriftserie kring "Millesgården – husen, parken, människorna". De första volymerna skrivs av fyra olika forskare och specialister på respektive område; arkitekten och doktoranden Anders Bergström, docent Johan Flemberg, fil.dr Eva Nodin och fil.dr Catharina Nolin. Bergström och Flemberg känner genom tidigare forskning till Milles och Millesgården.

Trots det som genom åren skrivits om Milles och Millesgården dyker det ständigt upp frågor på vilka svaren inte finns idag. De här aktuella forskarna tillhör en annan generation än tidigare och har härmed en större distans till personen Milles. De kan närma sig sina uppgifter med mera kritiska ögon, något som är påkallat utifrån vad man idag vet om Milles politiska åsikter. Projektet gäller således grundforskning med målsättning att nå även en läsekrets utanför forskarvärlden.

Filosofi

Paul Needham

2001 330.000 kr
2002 330.000 kr

Stockholms universitet Dnr 2000-057

Kemins filosofi

Vetenskapsteori är en inom filosofi väletablerad gren som utvecklats under 1900-talet genom att mer detaljerad hänsyn tagits till de olika specialvetenskaperna, vilket i sin tur bidragit till en rikare helhetsbild av vetenskapen. Fram till det senaste decenniet förbisågs kemin i denna utveckling. Detta kan till stor del förklaras uti-

från den reduktionistiska hållning som vanligtvis associerats med den atomistiska synen på materiens beskaffenhet, vilken innebär att kemin i princip anses kunna härledas ur mikrofysik och därför inte förtjänar särskild filosofisk uppmärksamhet. Nu börjar denna bild ifrågasättas, vilket banar väg för nya perspektiv och även i viss mån för en revidering av historiebeskrivningen av kemins teoribildning sedan slutet av 1700-talet.

Projektet bygger vidare på ett tidigare projekt (stött av HFSR). Teoribildningen på den s.k. makroskopiska nivån skall uppmärksammas, och en beskrivning av dess delvis autonoma domäner utarbetas. De grundtankar som ligger bakom en sådan makroskopisk teoribildning tar sin utgångspunkt i tankar från antiken. Dessa hör snarast till den aristoteliska traditionen, vilken åter bör bringas i dagen vid sidan av den atomistiska, som går tillbaka till Epikuros och Demokritos. Resultaten från arbetet kommer att presenteras vid de årliga konferenser som organiseras av en grupp kemister och filosofer från Europa och USA, och kommer att lämnas för publicering i internationella facktidsskrifter.

Historia

Jonny Hjelm

2001 620.000 kr
2002 640.000 kr

Umeå universitet Dnr 2000-068

Svensk damfotboll 1966-1980

Organiserat fotbollsspel har en lång historia, och ansågs länge som en utpräglad maskulin idrott och utövarna var nästan uteslutande pojkar och män. Men detta förändrades i slutet av 1960-talet och under de följande tio, femton åren. År 1970 fanns 728 licensierade damfotbollsspelare i Sverige, 17 år senare drygt 36 000. Damfotbollen stod för nästan hälften av den totala ökningen av licensierade fotbollsspelare under denna period (totalt fanns 1987 187 042 licensierade spelare). Herrfotbollens historia är relativt väl utforskad. Däremot är det få som studerat damfotbollens snabba expansion, trots att detta är en av de absolut viktigaste och mest iögonfallande förändringarna inom svensk fotboll under 1900-talet.

Projektet har tre syften: Ett syfte är att studera hur och varför svensk damfotboll växte fram spontant "underifrån" vid 1960-talets mitt.

Damfotbollens oväntade expansion har inte tidigare problematiserats, utan vanligen – och i förbigående – förklarats med "att tiden var mogen" etc. I studien ska spelarnas egna motiv fokuseras, vad var det som drev dessa "damfotbollspionjärer"? Ett andra syfte är att studera hur olika aktörer under de första tio-femton åren betraktade damfotbollen och om – och i vilken utsträckning – de stödde eller motarbetade den och hur damfotbollspionjärerna hanterade eventuell kritik och olika marginaliseringsstrategier. Ett tredje syfte är att jämföra damfotbollens utveckling i Sverige med den i Nordamerika. På grund av frågeställningarnas karaktär, samt studiens aktörsperspektiv, kommer omkring 50 damfotbollsspelare aktiva under den aktuella perioden att intervjuas. Dessutom kommer mer "traditionellt" källmaterial att användas.

Historia

Bo Vahlne

2001 **310.000 kr**
2002 **610.000 kr**

Riksmarskalksämberet Dnr 2000-104
Stockholms slotts inredningshistoria 1727-1973

Projektet syftar till att utreda de lösa inredningarnas sammansättning, historia och samband med de fasta inredningarna. Allsidigt belysa förhållandet mellan deras form och funktion med utgångspunkt i Nicodemus Tessin d.y.s traktat om inredningskonsten, författad 1717. Med användande av både konstvetenskapliga och historietvetenskapliga metoder urskilja dignitetsnivåer mellan inredningarna inom slottsbyggnaden och klarlägga deras relationer till förebildliga residens i Europa.

Projektets resultat kommer att utgöra en viktig referenspunkt för studier i svensk inredningskonst och bidra till förståelsen av utbredning av stilideal och användning av föremålstyper. Likaså kommer förståelsen för vilka krafter som styrde inredningarnas utformning att underlättas eftersom inredningarnas olika funktioner är lättare bestämbara inom de kungliga slotten.

Under en första etapp skall slottets tidigaste inredningar, färdigställda före 1771, studeras, liksom Husgerådskammarens organisation och administration av inredningsföremålen. Under denna etapp skall även två seminarier med utländska och svenska forskare genomföras. Vidare skall en seminarierie hållas under läsår-

ret 2000/2001 vid Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. Under en andra etapp avses skedet av nyinredningar fram till 1907 och ett skede av främst restaureringsverksamhet fram till 1973 bli föremål för studier.

Historia

Jan Christensen

2001 **530.000 kr**
2002 **530.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-189
Göteborgsliberalismen 1850-1920. Borgerlig radikalism med förhinder

Syftet med projektet är att problematisera den vedertagna bilden av 1800-talets Göteborg som en stad styrd av en socialt sinnad överhet och präglad av en samförståndsanda samhällsklasserna emellan, den s.k. "Göteborgsandan".

Den övergripande frågeställningen rör förhållandet mellan artikulerad ideologi och social praktik. Hade Handelstidningens socialliberala ideologi ett så stort genomslag som man hittills trott? Och hur stort var egentligen socialliberalernas inflytande över de kommunalpolitiska besluten i Göteborg? Ett viktigt särdrag i Göteborgs politiska kultur under den aktuella tidsperioden var den betydelse som donationerna hade. Kulturpolitiken, men även till stor del socialpolitiken, vilade på donationsmedlens fundament. Vad som skall undersökas är bland annat till vilka ändamål donationerna brukades och vilka debatter som fördes kring donationernas inriktning. Med denna utgångspunkt kan tidningsdebatt, kulturpolitik och socialpolitiska frågor vägas samman i analysen av Göteborgsliberalismens särdrag. Komparativa utblickar kommer också att göras till andra liberalt styrda artonhundratalsstäder. Projektet utgår från följande hypoteser. För det första att Göteborgsliberalismen var en betydligt mer heterogen företeelse än vad man hittills antagit, att en strid ägde rum mellan manchesterliberala och socialliberala positioner. Vidare att det var en manchesterliberalt präglad donationsliberalism som gick segrande ur denna strid. Och slutligen att donationsliberalerna prioriterade kulturpolitiska satsningar framför socialpolitiska.

Historia

Mikael Ottoson

2001 **600.000 kr**
2002 **1.065.000 kr**

Lunds universitet Dnr 2000-226
Skarpskytterörelsen. Klass, genus och konstruktion av en svensk nationalism

Projektets övergripande målsättning är att studera skarpskytterörelsen som uttryck för en politisk viljeinriktning. Försvars- och nationsfrågan bör, som har gjorts i internationell forskning, kopplas till 1800-talets politiska radikalism. Centrala begrepp i denna forskningsdiskussion är "folket", "nationen" och "medborgarskapet". Skarpskytterörelsen uppstod i ett sammanhang där de enskilda människornas förhållande till staten och nationen var stadda i förändring. Som exempel kan nämnas att den moderna nationalismen i hög grad är en skapelse av 1800-talets borgerskap, likaledes har forskningen visat att arbetarklassens identitetsbildning ofta tog nationalistiska uttryck. På ett liknande sätt förändrades könsrollerna under perioden och en militariserad och från kvinnan separerad manssfär växte fram. En viktig uppgift för projektet är att undersöka hur skarpskytterörelsen kan kopplas till olika sociala grupper och i vilken mån rörelsen kan ses som uttryck för, och verksam i, en identitetsformande process.

Projektet består av två delprojekt. Den ena är rikstäckande och avser att undersöka rörelsens retorik, symboler och manifestationer. Vidare avses att studera rörelsekulturen. Den andra projekt delen har en lokalhistorisk utgångspunkt och avser att studera lokala variationer inom rörelsen. Här är förhållandet mellan centralt producerad ideologi och lokal praxis av särskilt intresse.

Historia

Max Edling

2001 **480.000 kr**
2002 **490.000 kr**

Uppsala universitet Dnr 2000-357
Statsformering i USA, ca. 1760-1830

Projektet syftar till att skriva en institutionell historia om tillblivelsen av den amerikanska staten på federal nivå. Därmed behandlas ett ämne som, kanske något förvånande, inte på många decennier varit föremål för någon specifik studie. Projektet avser därför främst bidra

till existerande kunskap om USAs tidiga politiska historia. Eftersom statens utseende och funktion i mycket skiljer USA från Europa är projektet även en studie av amerikansk "exceptionalism." Slutligen hoppas projektet bidra till den empiriska och teoretiska kunskapen om statsformering, eller statsbyggande, på två sätt. För det första har forskningen om staten endast i begränsad mån uppmärksammat betydelsen av imitation och "migration" av centrala statsinstitutioner mellan stater. Projektet avser att fästa stor vikt vid sådana processer då kopieringen av institutioner och praktiker alltid varit en central del av staters utveckling och har accentuerats med ökad internationalisering. För det andra har forskning om statsformering ofta anklagats för att vara Europa-centrerad. En studie av tillblivelsen av en icke-europeisk stat, skapad genom kolonial frihetskamp, kan på ett värdefullt sätt bredda existerande kunskaper om statsbyggande.

Idé- och lärdomshistoria

Eva Gothlin

2001 **360.000 kr**
2002 **750.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-082
Synen på vänskap mellan kvinna och man i den västerländska idéhistorien

Projektet behandlar synen på vänskap mellan kvinna och man i den västerländska idéhistorien. Vänskap i djupare bemärkelse har i filosofi-historien setts som utmärkande framförallt relationer mellan män, ej relationer mellan könen. Under de senaste 30 åren har skildringar av kvinnors vänskap utmanat den bilden. Få texter har dock ägnats temat vänskap över könsgränserna, en brist det här projektet vill fylla. Vänskap mellan kvinna och man i en djupare bemärkelse och utanför äktenskapet är en relation det varit sällsynt tyst om, en tystnad som är betydelsebärande och som bör undersökas. Centrala frågeställningar är: Hur har vänskap definierats och avgränsats från kärlek (eros) under skilda epoker? Hur förhåller sig synen på vänskap till synen på könsöverskridande vänskap och till synen på könsskillnad respektive sexualitet? Hur har alternativen, motbilderna, till den dominerande tystnaden och till utslutandet av kvinnor från den "högre vänskapen" sett ut? En hypotes är att alternativ till detta synsätt kan spåras hos t.ex. utopister, romantiker och kvinnliga filosofer. Projektet är

också tänkt att innefatta fallstudier av kvinnliga och manliga filosofer som haft långvariga och nära vänskapsförhållanden (Montaigne-Gournay, Mill-Taylor, Beauvoir-Sartre m.fl.), liksom studier av synen på könsöverskridande vänskap inom kollektiva grupperingar som t.ex. saint-simonisterna, därmed också av vänskap som politiskt begrepp.

Idé- och lärdomshistoria

Marie C. Nelson 2001 **235.000 kr**
2002 **200.000 kr**

Linköpings universitet Dnr 2000-134

Den svenska hälsopolitiken i ett internationellt perspektiv, ca. 1850-1920

Projektets övergripande syfte är att studera samspelet mellan det internationella hälsoarbetet och utvecklingen av Sveriges hälsopolitik, ca 1850-1920. Utgångspunkten tas i de internationella konferenserna rörande hälsofrågor samt studieresor, utredningar, etc. inför förberedelser av lagförslag, mm.

Folkhälsan blev en av 1800-talets stora frågor i Europa. Med industrialisering, urbanisering och den stora befolkningsökningen under 1800-talet växte social misär, samtidigt som den moderna medicinen växte fram. Påskyndad av de stora koleraepidemierna under 1830-talet började ett internationellt samarbete utvecklas, först med mer tillfälliga sammanslutningar och internationella konferenser, senare, framförallt efter första världskriget, med mer formella organisationer.

Denna undersökning kommer att analysera Sveriges deltagande i den internationella diskussionen före 1920 och de konkreta spåren därav i svensk hälsopolitik och praxis. En sådan undersökning har efterlysts i den internationella forskningen.

Teorier kring den kulturella kontexten, samhällsformationer och deras betydelse för hälsopolitiken är vägledande. Möjligheten finns till komparation med ett pågående franskt projekt.

Klassiska språk/antikens kultur

Gerd Haverling 2001 **610.000 kr**
2002 **300.000 kr**

Aarhus universitet Dnr 2000-103

A New Historical Syntax of Latin

Ett tjugotal forskare från olika länder skall tillsammans skriva en ny historisk syntax över latinet. Den skall beskriva latinets utveckling från indoeuropeiska till romanska mot bakgrund av nyare forskning och moderna lingvistiska teorier.

Projektets uppgift är att svara för kapitlet om tempus, aspekt och aktionsarter. Det kommer bl.a. att handla om hur samma semantiska innehåll uttrycks på olika sätt i olika tider.

I utvecklingen från indoeuropeiska förlorade latinet en del kategorier som finns kvar i t.ex. den antika grekiskan. Som ett resultat av detta fick det äldre och klassiska latinet ett system som, starkare än vad som är fallet i många andra språk, betonar skillnaden mellan förgrund (tacui – perfektum) och bakgrund (tacebam – imperfektum).

I betydelsen "jag åldras" använder det äldre latinet senesco eller inveterasco, men i sent latin heter det invetero.

I det äldre latinet betyder conticui 'jag upphörde att tala, blev tyst' och tacui 'jag teg, var tyst' men i sent latin uttrycks den skillnaden av den mellan tacui 'jag upphörde att tala' (perfektum) och tacebam 'jag teg' (imperfektum).

Lingvistik/allmän språkvetenskap/fonetik

Karina Vamling 2001 **820.000 kr**
2002 **770.000 kr**

Lunds universitet Dnr 2000-249

Referensgrammatik för megrelska

Syftet med projektet är att skapa en referensgrammatik för det sydkaukasiska språket megrelska, som inte tidigare varit föremål för några omfattande studier.

Megrelska talas i västra Georgien (drygt en halv miljon talare). Megrelerna intar en unik ställning bland f.d. Sovjetunionens minoriteter, eftersom ingen så stor etnisk grupp har saknat någon form av autonomi, institutionellt stöd för sitt språk, eget skriftspråk m.m. Megrelska

är det dominerande språket i västra Georgien och används i alla sociala situationer där det normerade skriftspråket (georgiska) inte krävs. Den grammatiska beskrivningen baseras på analys av korpusdata, varvid befintliga uppteckningar av texter och eget insamlat material utnyttjas. Undersökningen inriktas på en beskrivning av megrelskans fonologi, morfologi och syntax. Aspekter som är av särskilt intresse ges större utrymme. Till dessa hör bl.a. det komplexa tempus/aspekt/modus-systemet, den rika verbala derivations- och böjningsmorfologin med subjekts- och objektskongruens samt ett system av både initiala och finala subjunktioner. Projektets databas görs tillgänglig för bruk även av andra forskare, vilket öppnar för vidare studier av olika aspekter på megrelskans grammatik.

Lingvistik/allmän språkvetenskap/fonetik

Östen Dahl 2001 **330.000 kr**
2002 **330.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-362

Grammatikaliseringprocesser norr om Dalälven

De från standardspråket ofta starkt avvikande svenska dialekter eller mål som talas i Övre Dalarna, Norrland och Österbotten uppvisar en lång rad gemensamma egenheter. Många av dessa kan tillskrivas målets konservativa karaktär, d v s det rör sig om fenomen som bevarats från fornnordiskan i det nordiska språkområdets perifera delar. Framför allt inom grammatiken finns det ett antal fall, där fenomen som är spridda över stora delar av det nordsvenska området inte har motsvarigheter vare sig i fornsvenskan eller tidigare språkstadier och därför måste betraktas som innovationer. Flera av dessa fenomen är av stort språktypologiskt intresse, då de representerar relativt ovanliga utvecklingar och kan kasta ljus över grammatiska språkförändringars natur – i synnerhet de för grammatikteorin centrala processer som sammanfattas under beteckningen "grammatikalisering", d v s i vid mening grammatiska konstruktioners uppkomst och vidareutveckling. Frågan om deras uppkomsthistoria är också av största vikt för de nordiska språkens historia, i synnerhet om det kan visas att de har ett gemensamt ursprung, vilket har potentiella konsekvenser för bilden av språksituationen i Norden under medeltiden och tidigare perioder.

Lingvistik/allmän språkvetenskap/fonetik

Christina Heldner 2001 **230.000 kr**
2002 **230.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-390

En lingvistiskt baserad modell för översättningskritik

Projektet har som syfte att utarbeta och testa en modell för evaluering av estetisk och kommunikativ kvalitet hos översättningar av litterära texter i bunden form. Modellen bygger på antagandet att det – speciellt i verk av kategorin världslitteraturens klassiker – finns textegenskaper som kan ges en formell definition och som är korrelerade med estetisk kvalitet. Genom att modellen appliceras på översatta texter kan kvaliteter som är relaterade till innehåll och gestaltning separeras från formkvaliteter, förutsatt att flera översättningar existerar och att dessa korrekt återger originalets innehåll. Därigenom får projektet en viss litteraturkritisk relevans, även om det främst är tänkt som ett bidrag till den teoretiska utvecklingen på området översättningskritik.

Modellen testas på Dantes Divina Commedia och ett tiotal svenska översättningar. Tre delstudier ingår i projektet. I den första kontrolleras hur originalets kognitiva innehåll överförs till svenska. Den inriktar sig främst på utelämnningar, tillägg och inexaktheter. I den andra utförs systematiska jämförelser mellan originaltext och översättningar och mellan översättningarna sinsemellan. Analyserna utnyttjar lingvistisk begreppsapparat och metod och gäller dels variabler som kan relateras till den estetiska formen (olika aspekter av rytmisk, lexikal och prosodisk variation), dels variabler som hänför sig till textens kommunikativa egenskaper (lexikon, morfologi, ordföljd och syntax i övrigt). I den tredje testas de analyserade variabelernas kommunikativa relevans i en serie experiment och intervjuer med två kategorier av försökspersoner: studenter inom översättarutbildningen och erfarna poesiläsare.

Projektet berör ämnesområdena stilistik och översättningsteori. Berörda språk är italienska och svenska.

Litteraturvetenskap/teater/film

Mats Malm 2001 **500.000 kr**
2002 **500.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-050

Språkliga sökvägar: nytt perspektiv på svensk barock

Inom äldre forskning har den svenska barocken vanligen förklarats som uttryck för en "antitecknisk livskänsla" och fixering vid döden. Inom senare forskning har man i stället valt att betrakta barockens uttrycksformer inom ett litterärt system, som stilmiddel medvetet valda för att uppnå bestämda effekter. 'Barock' förknippas därmed inte med mentalitet utan definieras som en stilriktning. Detta projekt avser att upprätta en syntes mellan dessa hållningar. Tidens religiösa världsbild byggde i mycket hög grad på modeller för tolkning av tillvaron. Tolkningsmodellerna kom att påverka den litterära praktiken. Detta väcker misstanken: barockens konstnärliga yttringar är delvis försök att fånga det som inte kan formuleras explicit, bl.a. genom att ställa samman paralleller och motsatser till en helhet som uttrycker mer än språket i sig självt förmår. Barockdiktningen kan förstås som experimentell inte bara stilistiskt utan också språkligt, och i den meningen färgar människans självförståelse och världsbild av sig på diktsyn och diktning.

Tendensen att söka sig bortom språkets begränsningar stärks ytterligare av 1600-talets patriotiska språkfilosofi. Därför är perspektivet väl ägnat att belysa den svenska barockens nationella särart: grundläggande egenheter i det svenska 1600-talets språksyn motiverar misstanken att barockens språkliga experiment utvecklas på andra sätt i Sverige än exempelvis Tyskland och Danmark.

Litteraturvetenskap/teater/film

Anders Olsson 2001 **600.000 kr**
2002 **625.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-107

Det poetiska fragmentet i modern svensk dikt

Projektet har för avsikt att undersöka det poetiska fragmentet i 1900-talets svenska dikt mot bakgrund av dess rötter i romantiken (Novalis, Friedrich Schlegel) och den begynnande modernismen internationellt (Nietzsche, Mallarmé, futurism och dadaism). Via en serie

punktanalyser från Vilhelm Ekelunds fortfarande klassiskt bundna aforismkonst, de finlandssvenska modernisterna (Södergran, Diktonius, Björling), över konkretismen (Bengt Emil Johnson, Erik Beckman) till 1980-talets kvinnliga fragmentariker (Katarina Frostenson, Ann Jäderlund) tecknas en tradition i stark förvandling. En viktig fråga är om man kan tala om denna förändring som en övergång från ett genrebundet skrivsätt till ett mer heterogent genreöverskridande uttryck, som rör sig mellan prosa och vers, berättande och lyriska former. Den metod som undersökningen använder är hermeneutisk och intertextuell och syftar till en tolkning av av det individuella skrivsättet inom ramen för en lika individuellt definierad traditionstillhörighet, men där det finns gemensamma drag hos de analyserade författarna.

Projektet kommer att ta del av den internationella forskningen på fältet och placera in den svenska fragmentdiktningen i en kontext, som ännu inte, eller mycket sparsamt, behandlats i svensk litteraturvetenskap.

Litteraturvetenskap/teater/film

Rikard Schönström 2001 **580.000 kr**
Köpenhamns universitet Dnr 2000-258

Framtidens teater: Brecht, Benjamin och det konkreta

Projektets målsättning är att studera Bertolt Brechts episka teater med utgångspunkt i Walter Benjamins litteraturkritik och filosofi samt att därvid undersöka de båda författarnas relation till "det konkreta".

På ett övergripande plan skulle man kunna betrakta Brechts diktning och Benjamins kritiska skrifter som olika svar på främmandegöringens problem i det moderna samhället. Såväl Brecht som Benjamin försökte återställa sanningen i dess konkreta gestalt i en historisk verklighet som till följd av den moderna tekniken och den kapitalistiska samhällsordningen hade blivit alltmer abstrakt och svåröverskådlig.

Av den anledningen kommer stora delar av undersökningen att kretsa kring Brechts och Benjamins förhållande till moderniteten och dess paradoxer. Tonvikten i analysen av Brechts författarskap kommer att ligga vid "verfremdungstekniken" i hans stora dramer från slutet av 30-talet och början av 40-talet – i synnerhet

vid hans skådespel "Leben des Galilei", som skildrar just den moderna vetenskapens och det moderna samhällets födelse. Vad beträffar Benjamin skall särskilt intresse ägnas åt hans livslånga ambition att klarlägga modernitetens "urhistoria" med utgångspunkt i surrealismens estetik, Baudelairens diktning och kapitalismens framträdelseformer i 1800-talets Paris.

Litteraturvetenskap/teater/film

Mats Björkin 2001 **475.000 kr**
2002 **450.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-327

Landskap i rörelse: film, TV och kulturell topografi

Syftet med projektet är att genom en serie platsrelaterade historiska studier undersöka hur filmen och televisionen har bidragit till föreställningar om landskapsbilder och enskilda platser i Sverige. Projektet skall: kartlägga och analysera filmens och televisionens sätt att skildra ett urval landskap och enskilda platser i Sverige; genomföra en analys av gestaltning och stillkonventioner i dessa audiovisuella landskapsbildningar och utarbeta modeller för hur audiovisuella medier kan användas som källmaterial för studier av förändringar i landskapet. Avgränsning: Dalarna; referensstudier: Mölle, Abisko, Höga Kusten, Stockholms skärgård.

I urvalet av platser ingår både naturlandskap och kulturlandskap och med de långa tidsperspektiven för varje undersökt plats innefattar studien erkänt betydelsefulla platser (platser uppmärksammade i egenskap av viktiga för kultur- eller naturarvet) och platser utan någon erkänd betydelse. Gemensamt för de valda studieområdena är att de skildras i egenskap av hembygd och utifrån (inter)nationella perspektiv. Framställningarna av platserna studeras också i förhållande till filmiska och visuella berättar- och stillkonventioner. Det platshistoriska perspektivet innebär att frågor om glesbygd, storstad, arbetsmarknad, infrastruktur, miljö, vetenskap, historia och framtid, men också lokal, regional, nationell och internationell förståelse behandlas.

Moderna språk

Kerstin Norén 2001 **1.100.000 kr**
2002 **1.100.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-137

Världens ordbok – olika sätt att beskriva olika betydelser hos samma ord

Projektet syftar till att genom jämförelser mellan lexikologiska och kognitiva metoder och teorier för att beskriva polysemi, på ett systematiskt sätt förnya och förbättra såväl teorierna om polysemi, som den lexografiska traditionen och de lexikaliska uppgifter som lämnas i en- och tvåspråkiga ordböcker. Ord med fler än en betydelse tillhör språkets vanligaste och mest centrala ord, så projektet rör ett kärnområde inom språkforskningen. Särskilt vad beträffar flerspråkiga ordböcker är behovet av teoretisk utveckling stort.

Projektet genomförs genom att redan existerande analyser och polysemibeskrivningar inom båda ovan nämnda forskningsinriktningarna jämförs, diskuteras och testas mot stora empiriska material. Resultatet blir en lexikalisk-semantisk grammatik, i första hand över svenska men med universella ambitioner.

Moderna språk

Lars-Johan Ekerot 2001 **360.000 kr**
2002 **360.000 kr**

Lunds universitet Dnr 2000-177

EU-svenskan och förenklingen av författningspråket

Projektets syfte är en funktionellt baserad analys av språkform och begriplighet vid översättning till svenska av EU:s rättsakter (direktiv, förordningar, beslut, konventioner och liknande). I centrum står de översättningsproblem som sammanhänger med konflikten mellan källtexternas tunga juridiska språkform och de specifikt svenska språkpolitiskt motiverade strävandena att förenkla författningspråket och göra det tillgängligt för alla berörda. Utifrån hypoteser som utvecklats i några förstudier vill jag analysera förutsättningarna på det grammatiska planet att åstadkomma optimalt begripliga översättningar under givna betingelser. Projektet syftar också till att utveckla teoretiskt relevanta perspektiv på det pågående arbetet med att förenkla inhemska författningar.

Teologi**Martin Bergman**

2001 640.000 kr

2002 790.000 kr

Lunds universitet

Dnr 1999-211

Kommunionens form och innebörd – i nutidens Svenska kyrka

Projektets bakgrund är den stora förändring av kommunionshandlingens utformning som ägt rum i många kyrkor under de senaste decennierna och den stora variation som nu uppvisas. Inom Svenska kyrkan är variationen stor, både mellan församlingar och mellan enskilda individer. Dagsläget och vägen dit ses som delar av mer övergripande förändringar som t. ex. individualiseringen. Förändringsprocessen och kommunionens formernas innebörd kommer att analyseras utifrån ett flertal perspektiv, exempelvis spiritualitet, makt och rit.

Genom att undersöka en företeelse som genom sin för många centrala betydelse i sig har samlat mängder av motiv, tolkningar m m kan man utifrån en relativt begränsad kärna belysa ett stort område. Härigenom kan också en helhetsbild nås där t. ex. normativt material kontrasteras mot de tolkningar och bruk som kommer "underifrån".

Projektet ska genomföras av två forskare under fyra år. Undersökningarna kommer att omfatta både generella och lokala studier. Såväl textstudier som enkäter och intervjuer kommer att användas.

Samhällsvetenskap**Antropologi****Gunnel Cederlöf**

2001 1.215.000 kr

2002 1.285.000 kr

Uppsala universitet

Dnr 1999-008

Claims and Rights: Power and negotiations over Nature in India, an Anthropological and Historical Study

Claims and Rights relates to the emerging multi-disciplinary field studying nature-society relations and draws particularly on recent debates within environmental history and political ecology. The main aim of the project is to investigate the interplay between the state and indigenous communities in India in relation to claims and rights in forestland and natural

resources. Although the relationship between the state and the local people is highly asymmetrical, recent research has drawn attention to the capacity of the latter to renegotiate, obstruct or subvert state initiatives. An important point of departure of the project is thus the recognition that weak actors also possess some power to act in the pursuit of their own interests. Power is a key concept in the study, and preliminary it is understood here as different actors' ability to control their own and others' engagements with the environment.

The project investigates changes over time and focuses mainly two historical junctures: firstly, the early, formative phase of the colonial rule and its early penetration into forest areas and, secondly, the present day with its increased pressure and intensified resource-conflicts in forest tracts. These two periods are particularly interesting as they are characterised by a measure of uncertainty and flux.

Antropologi**Åsa Boholm**

2001 500.000 kr

2002 645.000 kr

Göteborgs universitet

Dnr 2000-091

Spelandets symbolik och moral: Socialantropologiska perspektiv på spel som kulturfenomen i dagens Sverige

Spelandet i Sverige har de senaste två decennierna stadigt ökat. Förra året omsattes 31 miljarder kronor på spel, och debatten om spelandets avigsidor i form av spelberoende som ett hot mot folkhälsan tog ny fart i samband med att riksdagen tillät casinoverksamhet i Sverige.

Projektet syftar till att ur ett socialantropologiskt perspektiv ge en bredare förståelse av spel i Sverige än den som ekonomiska, sociologiska och psykologiska ansatser erbjuder. Om spel betraktas som ett kulturfenomen med symboliska betydelser kan förhoppningsvis nytt ljus kastas över varför spelandet ökat så kraftigt och varför en verksamhet som för bara några decennier sedan allmänt uppfattades som mer eller mindre moraliskt tveklaktig nu har fått bred acceptans i samhället. Förhoppningsvis kan en ökad förståelse av det "normala" spelandet, av dess roll och betydelse i samhället, bidra också till kunskapen om dess avarter i form av patologiskt spelbeteende.

Undersökningens teoretiska inspirationskällor

utgörs främst av socialantropologiska studier av värderepresentationer och deras moraliska och symboliska betydelser. Även rön från riskforskning, beträffande människors hantering av slumpmässiga företeelser, kommer att beaktas. Forskningsdata insamlas genom antropologiskt fältarbete bland spelare samt från mediamaterial och andra textkällor.

Antropologi**Helena Wulff**

2001 700.000 kr

2002 700.000 kr

Stockholms universitet

Dnr 2000-108

Dans på Irland: Minne och modernitet i en postkolonial tid

Projektet är en socialantropologisk studie av dans på Irland: Riverdance, traditionell irländsk dans och tävlingsdans samt modern dansteater, med syfte att bidra till en bredare förståelse av begreppen minne och modernitet i en postkolonial tid. Den irländska historien är av största vikt för det irländska folket och uttrycks till exempel genom irländska teman i dans som refererar till hungersnöden och emigrationsvågor. Även politiska omständigheter som konflikten i Nordirland kommer fram i dansverk, liksom teman från den irländska mytologin. Men det finns också en strävan i dans att lämna det förgångna och blicka framåt genom att framställa teman som andra europeiska danskompanier också arbetar med, till exempel hur teknologi påverkar modern kultur. Avsikten med projektet är att belysa hur "irländskhet" representeras och konstrueras i de olika dansformerna. Hur handskas man med tävlingar som konkurrens kontra lek/spel? Vilken innebörd har begreppet "tradition"? Hur påverkar frågor om moral, religion och våld dans och danskultur i den irländska republiken respektive i Nordirland?

Ekonomisk historia**Jan Bohlin**

2001 200.000 kr

2002 325.000 kr

Göteborgs universitet

Dnr 2000-197

Handelspolitik och industrialisering i Sverige 1890-1913

Sambandet mellan handelspolitik och ekonomisk tillväxt är ett ständigt aktuellt tema och dessutom ett klassiskt tvisteämne inom ekono-

misk historia. Under de två decennierna före första världskriget genomgick Sverige en intensifierad industrialisering. I en internationell jämförelse framstår Sveriges ekonomiska tillväxt under perioden som osedvanligt snabb. Den ekonomiska utvecklingen under perioden hänger samman med en genomgripande strukturomvandling inom produktion och utrikeshandel. En ny konsumtionsvaruindustri växte fram på 1890-talet. Den traditionella råvarubalanserade exporten tappade i betydelse till förmån för mer förädlade produkter. Inom importen minskade betydelsen av konsumtionsvaror, medan kapital och insatsvaror ökade. Det sammantagna mönstret är att en importsstitutionsprocess inom konsumtionsvaruindustrin nu lades till den under hela industrialiseringen snabbväxande exporten. Perioden sammanfaller också med en handelspolitisk omläggning i protektionistisk riktning.

Förhållandet mellan utrikeshandel och ekonomisk tillväxt har varit centralt i den ekonomiska historieskrivningen om perioden. I detta sammanhang har dock inte handelspolitikens effekter, till skillnad från i flera andra länder, uppmärksamats av svenska ekonomhistoriker. Det föreslagna projektet avser att avhjälpa denna brist och syftar just till att undersöka sambandet mellan handelspolitik och ekonomisk utveckling i Sverige under perioden 1890-1913.

Närmare bestämt ställer sig projektet följande uppgifter:

- Att göra en branschvis beräkning av det nominella och effektiva tullskyddet i svensk industri under perioden 1890-1913, samt utnyttjandegraden av det samma.
- Att undersöka tullskyddets samband med imports substitution inom olika branscher
- Att undersöka tullskyddets samband med produktion, sysselsättning och produktivitet i olika industribranscher
- Att undersöka sambandet mellan tullar och kartellisering och annan konkurrensbegränsning inom industrin
- Avslutningsvis skall utifrån olika makroekonomiska modeller en samlad diskussion föras om handelspolitikens effekter på ekonomisk utveckling under den aktuella perioden.

Ekonomisk historia**Bo Franzén**2001 **680.000 kr**2002 **660.000 kr**

Stockholms universitet

Dnr 2000-391

Sveriges utveckling mot ett enhetligt valutaområde cirka 1300-1450

Under svensk medeltid präglades mynt landskapsvis i enlighet med olika system för värdeberäkning (Götaland, Gotland och Svealand). Men någonstans vid sekelskiftet 1300 inträffar en händelse av betydande ekonomisk räckvidd: Kung Birger Magnusson standardiserar myntningen i hela riket (utom på Gotland), så att penningarna oavsett stampbild likriktas mot enhetliga värden i form av substansvärde (silverinnehåll). Detta är startpunkten för utvecklingen av Sverige som ett enhetligt valutaområde.

Vi vet idag tack vare numismatiken en hel del om silvermängden i 1300- och 1400-talens svenska penningar, det vill säga halt silver (% Ag) respektive finvikt silver (total vikt Ag). Dessa storheter förändras stegvis under perioden i fråga (oftast nedåt). Trots dessa omregleringar av det svenska myntets substansvärde, och trots den ofta långtgående politiska splittningen i riket, är det iögonfallande hur pass stabilt penningssystemet var (jämfört med t. ex. Vasatidens). Det övergripande syftet med detta projekt är att med hjälp av modern penningteori försöka att följa det monetära systemets framväxt och funktioner via bevarade svenska urkunder.

Ekonomisk historia**Ulf Olsson**2001 **500.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-422

Små staters ekonomisk-politiska strategier i en globaliserad världsekonomi – Forskarutbildningskurs i komparativ Politisk Ekonomi

Den internationellt framträdande forsknings-traditionen politisk ekonomi är dåligt representerad inom svensk samhällsvetenskaplig forskning och undervisning. Den forskning som bedrivs i projektet inom området med stöd från Riksbankens Jubileumsfond borde kunna bidra till traditionens etablering i Sverige genom att vi arrangerar en forskningskonferens. Ämnesområdet politisk ekonomi rymmer flera olika

inriktningar. Forskningskonferensen bör därför ges en tematisk precisering. Peter Katzensteins välbekanta studie av sju europeiska småstaters agerande, *Small states in world markets* (1985), är ett exempel på det tema inom komparativ politisk ekonomi som vi ansluter oss till. Under den tid som gått sedan Katzensteins studie genomfördes har både världsekonomin och de nationella ekonomierna förändrats kraftigt, framför allt genom accelererande internationalisering och den finansiella ekonomins enorma expansion. Vi vill därför bjuda in forskare från olika discipliner och länder för att diskutera småstaters val av ekonomisk-politiska strategier. Väljer småstaterna fortfarande specifika lösningar i sin strävan att anpassa sina ekonomier till strukturella förändringar i världsekonomin? Som arrangör av forskningskonferensen kan vi på grundval av egen forskning bidra med färsk studier av nordiska länders och europeiska småstaters strategier. Det är vår förhoppning att med ytterligare tillskott från utländska forskare, gärna inkluderande Peter Katzenstein, kunna lämna ett substantiellt bidrag till den komparativa politiska ekonomins utveckling.

Företagsekonomi**Martin Holmén**2001 **750.000 kr**2002 **750.000 kr**

Stockholms universitet

Dnr 2000-098

Hur ägarstruktur och styrning av företag påverkar företagets värde och effektivitet

De senaste åren har stora och snabba förändringar skett vad gäller ägandet och styrningen av svenska företag. Kontrollen av många storföretag, som traditionellt legat hos grundaren, familjer eller andra privatpersoner, ligger nu hos internationella institutioner. Dessa förändringar påverkar inte bara det enskilda företaget. Den nya ägarbilden håller på att ändra sociala strukturer, vilket kommer att ha implikationer också i ett bredare samhällsekonomiskt och legalt perspektiv.

Syftet med forskningsprojektet är att analysera hur stora kontrollaktieägare påverkar företagets strategiska beslut och hur detta i sin tur påverkar företagets värde och effektivitet. De unika institutionella förhållandena i Sverige med stark ägarkoncentration, där även de största företagen traditionellt har kontrollerats av en privat aktieägare, gör studier av den svenska situationen intressant i en internationell forsk-

ningsansträngning för att bättre förstå frågorna kring ägande och styrning av företag. Den internationellt sett unika och extremt detaljerade informationen vad gäller ägandet av svenska företag förstärker också projektets potentiella bidrag till den internationella forskningen inom området. Tre övergripande frågor kommer att behandlas.

1. Hur påverkar koncentrerat ägande, speciellt stora privata ägare, företagets värde och effektivitet?
2. Vilka mekanismer används för att utöva kontroll och hur påverkar dessa företagets värde och effektivitet?
3. Existerar det ett systematiskt samband mellan vilken typ av ägare (privat/grundare/institution) som kontrollerar företaget och strategiska beslut?

Projektet är uppdelat i 5 delprojekt där specifika förhållanden vad gäller ägarstruktur relateras till den primära kapitalmarknaden, företagsförvärv, investmentbolagsrabatten, kapitalstruktur och investeringsbeteende.

Företagsekonomi**Sten Jönsson**2001 **760.000 kr**2002 **760.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-196

Företagsstyrningens etik: Framväxt, legitimering och utmaning av principer för övergripande företagskontroll

Det sätt som externa intressenter påverkar och kontrollerar företag har förändrats åtskilligt i Sverige under efterkrigstiden. Under 60-talet utgjorde exempelvis "intressentmodellen" det naturliga sättet att beskriva ett företags relationer till omvärlden, medan aktieägarstyrning är den dominerande modellen idag. Däremellan hade företagsdemokratiperspektivet en stark ställning. Syftet med projektet är att utveckla kunskap och konstruera förklaringsmodeller till ovan nämnda förändringar. Detta skall åstadkommas genom att studera processer när principer om övergripande företagskontroll har utvecklats, utmanats och legitimerats inom svenskt näringsliv under efterkrigstiden, med fokus på perioden 1985 till 2002. Som teoretiskt perspektiv skall "Social movement theory" användas, vilken studerar uppkomst och organisering av kollektiv handling.

Det empiriska fältområdet är stort och därför

utväljs som "lins" en huvudstudie och två specialstudier:

Huvudstudien, "Milstolpar inom svensk corporate governance under efterkrigstiden" syftar till att identifiera och analysera händelser som har haft en generell påverkan över hur kontroll över svenska företag utövas, t.ex. gruvstrejken och Volvo-Renault affären.

Specialstudierna handlar om att kartlägga betydelsen av VD-byten för utveckling av principer för övergripande företagskontroll samt hur principer för företagskontroll manifesteras språkligt i årsredovisningar.

Företagsekonomi**Karin M. Ekström**2001 **575.000 kr**2002 **575.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-238

Konsumtionens mening och konsumenters relation till artefakter

En tydlig samhällsförändring har under senare år varit konsumtionssamhällets framväxt vilket bl a inneburit att människans relation till artefakter fått en annan innebörd. Syftet med detta projekt är att öka förståelsen av konsumtionens mening och att förstå människans relation till artefakter i dagens samhälle, utifrån ett tvärvetenskapligt perspektiv. För att förstå konsumtion behövs en mångfald av teorier och metoder. Flera olika perspektiv från olika discipliner möjliggör en ökad förståelse, djup och bredd. Kunskap om konsumenter och konsumtion är av intresse för forskare, företag, myndigheter, konsumentorganisationer och konsumenter. Projektet består av två delar. Delprojekt 1 fokuserar på innebörden och meningen av konsumtion samt konsumentens relation till artefakter. Beskrivning och teoriutveckling sker genom litteraturstudier och befintlig empiri. Delprojekt 2 utgör en empirisk studie som fokuserar på samlande av artefakter. I delstudie 2 är syftet att förstå meningen med konsumenters samlande genom att undersöka hur samlingar uppkommer, vilka motiv som finns till samlande, hur samlande går till och hur samlingar utvecklas och förändras över tid. Delprojekt 2 fokuserar i synnerhet på samlande av designföremål då det ofta ger uttryck för identitet. Studien kan komma att väcka intresse hos Sveriges enda specialmuseum för designområdet, Röhsska muséet i Göteborg.

Informationsvetenskap**Cecilia Wadensjö**2001 **680.000 kr**2002 **630.000 kr**

Linköpings universitet

Dnr 2000-143

Tolkning och översättning i radio- och TV nyheter – Exemplet Ryssland

Tolkning och översättning har ökat drastiskt i omfattning under de senaste decennierna, som ett resultat av den fortgående globaliseringen av ekonomi, kultur och nyhetsflöden. Vad innebär olika lösningar på översättningsproblemet för den information som når publiken? Hur får de som inte talar mediets språk sina röster hörda?

Projektet syftar till att undersöka tolkning och översättning som kritiska aspekter vid produktion och distribution av radio- och TV intervjuer med a) ryska politiker och b) "vanliga rysar" som intervjuas i samband med någon särskild händelse, genom att studera: 1. situationer där reportern själv löser översättningsproblemet, 2. situationer som i något led krävt inblandning av en tolk, 3. tolkning/översättning som sker när nyhetsintervjuer förses med undertexter.

Genom att transskribera och detaljundersöka interaktionen och språkbruket i intervjuerna, avser projektet att klargöra hur situationerna där översättning/tolkning äger rum påverkar själva översättningsarbetet, samt hur det journalistiska arbetet påverkas av översättningsproblemet. Trots att människor dagligen exponeras för tolkning och översättning via radio och TV finns det ytterligare få analyser av denna kommunikativa praktik. Studien avser dels att bidra till metodutvecklingen inom såväl media- som översättningsfältet, dels ge insikter om hur allmänhetens föreställningar om Ryssland påverkas av olika lösningar på översättningsproblemet.

Informationsvetenskap**Larsåke Larsson**2001 **492.000 kr**2002 **665.000 kr**

Örebro universitet

Dnr 2000-153

Opinionskonsulterna. En växande maktfaktor i det svenska samhället

Vilken makt har opinionskonsulterna i samhällsutvecklingen? I vilken grad påverkar de den politiska beslutsprocessen? Vilka strategier

använder de för att få medierna att fungera som kanal för inflytande över opinionen?

Det projekt som här skisseras har till syfte att studera framväxten, omfattningen och betydelsen av opinionskonsultbranschen, den sektor som bistår organisationer och företag att påverka opinioner och därmed samhällets politiska skeende och beslutsfattande. Denna sektor framstår alltmer som en ny viktig aktör i samhället. Frågan om vem som sätter agendan för politiska och opinionsmässiga teman har av forskningen vanligen besvarats med antingen de politiska aktörerna eller medierna, men opinionskonsulterna är numera en parallell aktör. Dessa är emellertid i det närmaste outforskade. En utgångspunkt för studier av problemområdet är utvecklingen av en s. k. "promotion"- och "advertising"-kultur, som vissa forskare pekar på. Branschen har alltmer förflyttat sig från traditionell marknadsföring och reklam till att nå instrumentella mål inom den politiska beslutsprocessen. De agerar således inte bara inom en kommersiell sfär, utan även i en offentlig och politisk sfär med olika organisationer i vid bemärkelse som uppdragsgivare. Utvecklingen kan sägas innebära att ideologi-produktionen och opinionsbildningen i samhället professionaliserats, där organisationerna överför sitt opinionsarbete på externa experter.

Informationsvetenskap**Bengt Johansson**2001 **495.000 kr**2002 **560.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-387

Bilder av mediemakt – föreställningar om mediernas effekter inom politisk opinionsbildning

Syftet med projektet är att studera föreställningar om mediernas påverkan inom politisk opinionsbildning. En utgångspunkt är att de föreställningar som olika aktörer har om medier och mediernas genomslag är en viktig förklaring till deras ageranden gentemot medierna, men även hur politisk kommunikation generellt sett fungerar i dagens samhälle. Även om det förekommer forskning som tangerar denna frågeställning finns det varken internationell eller svensk forskning som fokuserat på frågan. Projektet bidrar med kunskap som ska ses som ett komplement till de teorier som finns om mediernas betydelse för politisk kommunikation.

Projektets första (1) huvudfrågeställning handlar om att undersöka generella föreställningar om mediemakt hos aktörer som agerar och reagerar på mediernas innehåll. Den andra (2) huvudfrågeställningen fokuserar på vilka konsekvenser dessa föreställningar får i det politiska spelet, dvs. vilka konsekvenser mediesynen hos olika aktörer har för deras agerande i konkreta situationer.

För att besvara den första huvudfrågeställningen kommer både kvantitativa och kvalitativa studier att användas. Tyngdpunkten ligger på surveyundersökningar, men dessa kompletteras med samtalsintervjuer.

Den andra huvudfrågeställningen besvaras genom fallstudier där studier av medieinnehåll kombineras med intervjuer av berörda personer och om möjligt även deltagande observation.

Informationsvetenskap**Ola Henfridsson**2001 **1.000.000 kr**2002 **1.000.000 kr**

Umeå universitet

Dnr 2000-401

Sociala implikationer av elektronisk handel: En studie av ny informationsteknik i människors vardagsliv

Detta projekt behandlar sociala implikationer av handel över Internet i människors vardagsliv. I takt med att bredbandsteknik blir tillgänglig för allt fler människor sprids även Internethandel som företeelse. Många uppmärksammar vad denna utveckling betyder för kompetensutveckling och konkurrenskraft, medan det är färre som frågar sig hur denna utveckling påverkar vårt vardagsliv. Detta projekt försöker att besvara frågor som: Vilka förändringar i människors vardagsliv medför en ökad handel över Internet? Vilken roll har tekniken i dessa förändringar? Hur ska vi hantera de sociala utmaningar som är förenade med dessa förändringar när vi utformar framtidens elektroniska handel? Att skapa en djupare förståelse för dessa frågor är viktigt för att kunna ta sig an de utmaningar som är förenade med bildandet av nya samhällsstrukturer och -företeelser som kan förmodas uppstå som en konsekvens av Internethandel.

Som teoretisk referensram kommer actor-network theory (ANT) att användas. Denna referensram bildar en god grund för att analysera samspelet mellan teknik och människor. Under en tvåårsperiod (2001-2002) skall två

kvalitativa fallstudier bedrivs av ungdomars vardagsanvändning av två nya typer av betalningssystem för Internethandel – Pay-it och CollectBuy. Intervjuer, observationsstudier, projektdokumentation och data insamlade av betalningssystemen i sig kommer att utgöra viktiga datakällor.

Juridik**Annika Nilsson**2001 **345.000 kr**2002 **325.000 kr**

Lunds universitet

Dnr 2000-0118

Försiktighetsprincipen som miljörettsligt instrument och dess avgränsning i förhållande till hushållningsprincipen samt allmänna principer om rättssäkerhet och rättsskydd

Helt "säker" kunskap på miljöområdet är antagligen ouppnåelig. Om miljöproblemen skall kunna åtgärdas i tillräcklig omfattning måste samhället utveckla instrument för att hantera osäkerhet som grund för beslut. Försiktighetsprincipen, internationellt och nationellt etablerad, kan utvecklas till ett sådant instrument: En välgrundad misstanke om risk räcker för ett myndighetsingripande med krav på skyddsåtgärder. Den verksamhetsutövare som motsätter sig kraven får visa att bedömningen är felaktig.

Projektets grundläggande syfte är att analysera försiktighetsprincipen, som den kommit till uttryck i svensk miljölagstiftning, och att med utgångspunkt i svensk och internationell litteratur diskutera dess utvecklingspotential som ett ändamålsenligt, och sannolikt nödvändigt, miljörettsligt instrument.

I analysen av försiktighetsprincipens innehåll och räckvidd ingår också dess relation till andra centrala regler och rättsprinciper. Två områden som har särskild betydelse i sammanhanget är hushållningsprincipen, vilken emellanåt kan ge resultat som är motstridiga försiktighetsprincipen, och allmänna regler och principer om rättssäkerhet och rättsskydd vilka har helt andra syften än miljöskydd.

En rättsundersökning skall belysa tillämpningen av försiktighetsprincipen och hushållningsprincipen och allmänna rättsprincipers inflytande på utrednings- och bevisfrågornas hantering. Principerna skall analyseras med utgångspunkt i den rättsvetenskapliga litteraturen samt internationell lagstiftning och miljöpolitik.

Projektet utgör ett bidrag till den internationella analysen och diskussionen om försiktighetsprincipen. Relevanta delar av forskningsresultaten skall publiceras internationellt.

Juridik

Göran Millqvist

2001 **535.000 kr**
2002 **600.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-172

Pant och annan säkerhet i samband med förfoganden över fondpapper och finansiella instrument

Forskningsprojektet syftar till en ingående analys och diskussion av vissa grundläggande aspekter av kreditsäkerhet i fondpapper och finansiella instrument. Tre huvudfrågor är aktuella för analys:

1. Förhållandet mellan svensk rätts krav på så kallat sakrättsligt moment (tradition, denuntiation, registrering) och säkerhetsobjektets identitet, som förutsättningar för giltig pant rätt å ena sidan, och å den andra de faktiska förhållanden som råder på värdepappersmarknaden vad gäller förutsatta och nödvändiga förfoganden över pantsatta värdepapper, exempelvis vid generell pantsättning av värdepappersdepå.
2. Frågan hur svensk rätt ställer sig till vilka utländska värdepapper och motsvarande tillgångar som kan utnyttjas som säkerhet samt förutsättningarna för verksamt sådant utnyttjande.
3. Frågan i vad mån och under vilka förutsättningar enligt svensk rätt, säkerhetsöverlåtelse kan utgöra ett alternativ till pantsättning utifrån önskemålet om en väl fungerande värdepappersmarknad.

Juridik

Inger Österdahl

2001 **750.000 kr**
2002 **785.000 kr**

Uppsala universitet Dnr 2000-380

Kollektiv eller individuell säkerhet? Global, regional, nationell och individuell säkerhet i folkkrätten

FN:s kollektiva säkerhetssystem utmanas idag från flera håll. Endast säkerhetsrådet får enligt FN-stadgan fatta beslut om internationell

vålds användning, vid hot eller brott mot den internationella freden. All internationell våldsanvändning i övrigt är absolut förbjuden, utom i självförsvar. Nu ifrågasätts både vem som får fatta beslut om vålds användning och våldsförbudets omfattning.

Syftet med projektet är att undersöka följderna av den pågående utvecklingen för FN:s kollektiva säkerhetssystem och för den moderna folkkrätten.

Sverige är direkt berört av denna utveckling genom vårt deltagande i EU:s gemensamma utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. De övriga deltagarna i EU-samarbetet har dels visat sig hysa uppfattningen att militära interventioner beslutade utanför FN:s säkerhetsråd kan vara legitima. Dels tillhör de i stor utsträckning NATO, som visat sig berett att utföra sådana interventioner. EU-fördraget stödjer militära ingripanden i humanitära syften från EU:s sida.

I grunden utmanas ännu mer än FN:s kollektiva säkerhetssystem. Det kollektiva säkerhetssystemet baseras på ett antal normer som utgör grundbultarna i den moderna folkkrätten. Förbudet mot internationell vålds användning är en sådan norm, hittills betraktad som den mest fundamentala. Staters suveränitet och likställdhet är också sådana normer vilka utmanas. Statens ställning som det viktigaste eller kanske enda rättssubjektet inom folkkrätten är också en grundläggande norm som utmanas.

Nationalekonomi

Mike Burkart

2001 **630.000 kr**
2002 **630.000 kr**

Östekonomiska Institutet Dnr 2000-319

Trade Finance

We propose to develop a liquidity-based theory of commercial (short-term) lending. Our central argument is that cash is easily diverted to ventures with large private benefits, while physical inputs are less liquid and hence less subject to moral hazard. In addition, suppliers observe the input transaction as a costless by-product of their sales activities. This explains why credit from suppliers is an important source of (short-term) lending. In addition, we intend to explore the implications of our theory for the use of factoring, priority rules in bankruptcy, and vertical integration. One test of the theory will be to fit it to available detailed firm-level evidence.

In addition, we hope to explain historical developments as well as cross-country differences in the use of trade credit, such as its more prominent role in the United States relative to Italy. In our view, the issues addressed in this project are of broader relevance. Some countries, e.g., transition economies, are in the process of designing a whole new set of institutions. Others, like Sweden, are closely reviewing their laws and regulations. The impact of credit conditions on the monetary policy transmission provides yet another reason why microeconomic foundations of trade credit are of interest.

Nationalekonomi

Lars Calmfors

2001 **1.400.000 kr**
2002 **1.400.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-343

Statens och den ekonomiska politikens framtida roll i Europa

Projektet ska analysera statens och den ekonomiska politikens framtida roll i Europa och möjliga krav på förändringar. En sådan utvärdering kräver en analys av såväl de ekonomiska effekterna av olika institutioner som de politiska incitamenten att välja olika institutioner. Projektet syftar både till att utveckla ny teori och att empiriskt pröva olika hypoteser. Det innehåller tre delar.

1. Välfärdsstatens framtida roll. Syftet är att förklara skillnaderna i välfärdssystem mellan olika länder och hur de kan leda till ekonomiska konsekvenser som befäster dessa skillnader. Institutioner som ska analyseras är arbetslöshetsförsäkring, pensionsystem och offentlig utbildning.
2. Penningpolitik, nominell löneflexibilitet och arbetsmarknadsinstitutioner. Viktiga delfrågor är välfärdskostnaderna av cyklisk variabilitet, hur olika arbetsmarknadsinstitutioner påverkar nominallönernas flexibilitet och hur penningpolitiken bör utformas under osäkerhet. En central aspekt är de förändringar som EMU kan komma att innebära.
3. Ansvarutkrävande och den demokratiska processen. Denna del skall analysera betydelsen av ansvarutkrävande för politikens effektivitet. Viktiga frågor är hur olika modeller för detta påverkar olika grupperns möjligheter att influera politiken, massme-

dias roll, möjligheterna att utkräva ansvar av självständiga centralbanker och risken för en ineffektiv ekonomisk politik när det finns flera beslutsfattare (t ex regering och centralbank) som påverkar det slutliga utfallet.

Nationalekonomi

Helena Persson

2001 **650.000 kr**
2002 **700.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-385

Dynamiken på svenska arbetsplatser – flöden av jobb och flöden av personer

Under 1990-talet har det kommit ett flertal mikrobaserade internationella studier av arbetsmarknadens efterfrågesida, som har möjliggjorts genom skapandet av stora datamaterial där företag/arbetsställen länkas ihop med anställda/sysselsatta. För att möjliggöra liknande studier av flöden av arbeten och flöden av sysselsatta i Sverige har en helt ny och unik paneldatabas skapats över samtliga arbetsställen i Sverige för åren 1985 till 1995, omfattande över 350 000 arbetsställen per år. Det övergripande syftet med projektet är att utnyttja den nya databasen, som krävt omfattande ekonomiska och personella resurser att skapa, för flera olika studier rörande flöden av arbeten och sysselsatta. Materialet möjliggör en mängd olika delanalyser.

Projektets frågeställningar är: i) Hur förändrar arbetsställen arbetskraftens ålders- och utbildningssammansättning när de expanderar respektive krymper? ii) Vilka typer av arbetsställen arbetar utrikes födda vid, och hur varaktiga är dessa arbetstillfällen? Anställer arbetsställen startade av utrikes födda i större utsträckning personer födda utanför Sverige, jämfört med arbetsställen som startas av personer födda i Sverige? iii) Materialet ger en unik möjlighet att studera den dramatiska sysselsättningsnedgången som skedde i början av 1990-talet. Såg detta mönster likadant ut över olika branscher, regioner m.m.? iv) Vilka är de gemensamma resp. unika dragen i konjunkturnedgångarna i Norge och Sverige? Vilka är skillnaderna och likheterna mellan Norge och Sverige i anpassningsprocessen till en större andel högt utbildade bland de sysselsatta? v) Hur ser sambandet ut mellan å ena sidan personalomsättning i relation till jobbomsättning och å andra sidan tillväxt och överlevnad bland arbetsställen?

Pedagogik

Mikael Alexandersson 2001 **750.000 kr**
2002 **750.000 kr**

Göteborgs universitet Dnr 2000-132

Lärandets innehåll och den nya informationsteknologin. En studie med fokus på grundläggande värden

Utgångspunkten för projektet är att undervisning har en innehållslig dimension – dvs. någon skall lära sig något – och att det sätt på vilket stoffet förmedlas har betydelse för själva lärandet. Informations- och kommunikationsteknologin (IKT) skapar nya förutsättningar för elevers lärande inom skolväsendet. Det finns därför skäl att anta att den nya tekniken kommer att få konsekvenser inte bara för hur eleven lär, utan också för vad hon kommer att lära sig. Projektet syftar till att utveckla kunskap om det sätt på vilket undervisningens innehåll konstitueras med hjälp av IKT, dvs. att studera vad läroprocesserna innehåller. Data inhämtas genom intervjuer med elever och löpande observationer av undervisningssituationer då elever använder IKT samt analyser av texter elever utvecklar via IKT. För att avgränsa studien kommer det etiska perspektivet att vara av innehållsligt intresse. Vad lär sig egentligen eleven när hon/han arbetar med ny teknik när det gäller etiska frågor? På vilka sätt bidrar den nya tekniken till att eleven kan orientera sig i en alltmer komplex värld och utvecklar förmågan till personliga ställningstaganden? Projektet förväntas bidra till fördjupad förståelse kring elevers lärande via IKT. Ytterst kan projektet öka kunskapen om hur människans förståelse av omvärlden påverkas av nya medier.

Psykologi

Bo Ekehammar 2001 **500.000 kr**
2002 **500.000 kr**

Uppsala universitet Dnr 2000-282

Stereotyper och Fördomar: Automatiska och Kontrollerade Komponenter

Syftet är att undersöka kontrollerade (medvetna) och automatiska (omedvetna) komponenter i fördomsfullhet, undersökta med direkta (skalor och inventarier, byggda på självrapportering) respektive indirekta (experimentella, baserade huvudsakligen på omedveten priming) metoder. Tre diskrimineringsgrunder (aspekter av fördomsfullhet) studeras, nämligen

rasism, sexism och homofobi. För att mäta de kontrollerade komponenterna utarbetas skalor fokuserade på attityder till invandrare, kvinnor respektive homosexuella. För de automatiska komponenterna används olika experimentella paradigmer baserade på omedveten "priming" av fotografier och/eller ord för att aktivera stereotyper gällande invandrare, kvinnor och homosexuella. Även olika observationsmetoder av interaktionen (t ex invandrare-svensk) kommer att användas. Resultaten för de direkta (kontrollerade komponenter) och de indirekta (automatiska komponenter) angreppssättet skall relateras för att utreda i vilken grad aktuella fördomar utlöses automatiskt och omedvetet. Dessutom skall graden av rasism, sexism och homofobi relateras för att undersöka om dessa fenomen kan förklaras på basis av en teori om social dominansorientering, en övergripande generell tendens till att hierarkisera relationer mellan grupper, som mäts med ett inom forskargruppen redan utarbetat instrument. Projektets praktiska betydelse ligger bl a i att skapa kunskap om fördomars olika komponenter vilket är av stor vikt för att förstå och komma till rätta med olika slag av diskriminering.

Psykologi

Mats Fredrikson 2001 **780.000 kr**
2002 **860.000 kr**

Uppsala universitet Dnr 2000-376

Emotion och hjärnfunktion

Social fobi är ett demokratiproblem. Ungefär 12% av alla män och 18% av alla kvinnor i normalbefolkningen i Sverige drar sig för att uttrycka sin åsikt i mindre eller större grupper, istället håller man tyst. Oavsett om problemet ökat eller minskat i frekvens under senare tid, kan man konstatera att dagens jämfört med gårdagens samhälle ställer större krav på att framträda offentligt. Individuella med social fobi kan hjälpas av psykologisk och farmakologisk behandling. Därför är det intressant att söka de mekanismer som är ansvariga för att t ex kognitiv beteendeterapi och selektiva serotoninåterupptagshämmare kan få individer med social fobi att leva ett mer utåtriktat liv. Syftet med detta projekt är att studera effekter av psykologisk och farmakologisk behandling på grundläggande neurobiologiska mekanismer för att utröna hur behandling påverkar hjär-

nans funktioner vid social fobi. Syftet är att karakterisera serotonerg och peptiderg neurotransmission hos sociala fobiker före och efter psykologisk och farmakologisk behandling samt relatera detta till grundläggande inlärningsmekanismer som habituering, klassisk betingning och "startle"-reflexen liksom personlighetsstruktur. Projektet kommer att genomföras som ett tvärvetenskapligt forskningssamarbete mellan psykologi, kemi, farmakologi, genetik och psykiatri.

Psykologi

Ulf Lundberg 2001 **1.000.000 kr**
2002 **1.500.000 kr**

Stockholms universitet Dnr 2000-429

Psykosociala faktorer och kroppslig ohälsa: Psykobiologiska mekanismer och belastningsbesvär

Syftet är att identifiera och beskriva psykobiologiska mekanismer som kan förklara samband mellan psykosocial stress och kroppslig ohälsa. Särskilt intresse riktas mot riskfaktorer för muskuloskeletala besvär. Forskningsprogrammet omfattar både laboratorieexperiment och fältstudier, som genomförs i samarbete med svenska och internationella forskare inom olika ämnesområden. Tyngdpunkten är förlagd till tre forskarnätverk: (1) Prevention of muscle disorders in operation of computer input devices – PROCID; (2) Network Centre for Health Equity Studies – CHESS; (3) Individual Development and Adjustment – IDA, med följande målsättning: (1) att ta fram kunskap som kan användas för att förhindra utvecklingen av muskelbesvär i datoriserat arbete, (2) att analysera orsakerna till den sociala ojämlikheten i hälsa och (3) att lägga ett helhetsperspektiv på individens utveckling och hälsa under livscykeln.

Föreliggande projekt bygger på aktuella teorier och kunskap, bl a från det forskningsprogram som sökanden lett sedan 1996 (RJ Dnr 1996-0015:01-04). Genom samarbete mellan forskargrupper med kompletterande kompetens utnyttjas psykosocial, psykofysiologisk, ergonomisk och biomedicinsk metodik. Det viktigaste bidraget blir ny kunskap om hur psykosociala faktorer påverkar olika fysiologiska system i kroppen och ge underlag för preventiva åtgärder. Genom att samla de olika delprojekten inom en övergripande stressteoretisk referens-

ram och förstärka resurserna för nationellt och internationellt interdisciplinärt samarbete, kan betydande framsteg förväntas.

Sociologi

Ulf Drugge 2001 **1.000.000 kr**
2002 **1.000.000 kr**

Umeå universitet Dnr 1999-274

Krisbiografier – Krisers uppkomst och hantering under 1800-talet sett ur ett livsbane- och tidsgeografiperspektiv

Projektets syfte är att såväl kvantitativt som kvalitativt, och med utgångspunkt i ett demografiskt databasmaterial och varierande arkivkällor, analysera krisbiografier, dvs livsbanor för individer och familjer som drabbats av livskriser. Fokus ligger på tiden före och under den första fasen av industrialiseringsepoken. Projektet inriktar sig därmed på en nyckelperiod i rörelsen från ett agrart präglad samhälle till ett industrisamhälle. Livskrisbegreppet anknyter dels till biologiska faktorer, som har att göra med spektrumet mellan liv och död, dels till sociala normativa strukturer, dvs såväl brott mot kyrkans bud och rådande lagar och förordningar som oskrivna normer och regler, och dels till materiella omständigheter, som berör hot mot ekonomi och egendom. Dessa aspekter är inte varandra ömsesidigt uteslutande.

Tidsurvalet inbegriper kohorter från 1804-08 och 1840-44, medan rumsurvalet inkluderar de tre regionerna Linköping, Skellefteå och Sundsvall. De kvantitativa, och kvalitativa studierna kompletterar varandra. I de förstnämnda belyses krisbiografierna utifrån historiedemografiska och komparativa frågeställningar; i de sistnämnda fångas de aspekter av krisbiografierna upp som bl a har med normer och värderingar och med specifika individrelaterade levnadsomständigheter att göra. Husförhörlängdernas anmärkningar studeras tillsammans med uppgifter insamlade från protokoll, rullor, längder och register som de facto utgjorde lokala myndigheters beslutsunderlag för hantering av de studerade tillstånden.

Sociologi**Eva Reimers**2001 **325.000 kr**2002 **635.000 kr**

Linköpings universitet

Dnr 2000-032

Föreställningar om sorg och sörjande – om hälsosam och sjuk sorg, rituellt sorgearbete, och konstruktioner av normal och onormal sorg

Syftet är att beskriva hur normativa bilder av sorg och sörjande konstrueras på olika arenor och vad dessa olika bilder av sorg får för betydelse för såväl kollektiv som individuell sorg.

Genom att lyfta ut föreställningen om sorg från en medicinsk kontext till en social kontext visar studien att föreställningar om sorg är sociala och kulturella konstruktioner. När människor råkar ut för en förlust hänvisas de till de föreställningar kring förlust som kulturen erbjuder. Genom att lyfta fram den normerande bilden av sorg som social konstruktion erhålls en större förståelse för varför viss sorg anses normal, medan annan sorg patologiseras. Studien leder därmed till större allmän förståelse för sorg, öppnar för en mångsidig bild av sörjande, samt visar på olika vägar för människors sorgearbete. Studiens empiri hämtas från tre områden. Diskursanalys av bilden av sorg i svenska dags-tidningar kommer att utföras i anslutning till mordet av John Hron, Estoniakatastrofen och Göteborgsbranden. Inom ramen för begravningsväsendet analyseras begravningsritens del i sorgen, och utifrån intervjuer beskrivs den bild av sorg som ligger till grund för verksamheten. Därtill kommer deltagande observationer i sorgegrupper och intervjuer med enskilda sörjande och olika former av sorgeterapeuter att analyseras med diskursanalytisk metod.

Sociologi**Eva Bernhardt**2001 **470.000 kr**2002 **630.000 kr**

Stockholms universitet

Dnr 2000-063

Kärlek, arbete, barn: attityder, sysselsättning och familjebildning i den tidiga vuxenfasen

Aldrig har fruktsamheten i vårt land varit lägre än den är idag. Registerstudier från SCB pekar på att den dramatiska nedgången i födelsetalen under 1990-talet sammanhänger med de försämrade ekonomiska förhållandena, inte minst de svårigheter som unga vuxna har haft att få fäste på arbetsmarknaden. Ännu finns inget

som tyder på att barnafödandet kommer att öka igen under den närmaste tiden.

Denna studie avser att studera sambandet mellan attityder, sysselsättning och familjebildning i den tidiga vuxenfasen under 1990-talet och de första åren av 2000-talet. Analyserna genomförs dels med hjälp av en SFR-finansierad enkätundersökning som genomfördes våren 1999 och riktades till kvinnor och män 22, 26 och 30 år gamla, och dels med användning av de detaljerade sysselsättningshistorier som kommer att finnas i LNU2000. Studien kommer att ha tre delprojekt:

Retrospektiva analyser av parbildning och barnafödande under 1990-talet,

Prospektiva analyser av giftermål och barnafödande 1999-2001, och

Longitudinella analyser av sambandet mellan sysselsättning och barnafödande under 1990-talet baserat på LNU-data.

Det låga barnafödandet är en viktig framtidsfråga, och detta projekt ger möjligheter att ingående belysa de faktorer som ligger bakom dagens demografiska förhållanden, och ger underlag för bedömningar av den framtida utvecklingen.

Sociologi**Lennart G Svensson**2001 **1.250.000 kr**2002 **1.250.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-199

Yrkesuppfattningar. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas

Detta projekt syftar dels till att undersöka hur människor uppfattar yrken vad gäller prestige, krav, arbetsvillkor och belöningar, samt hur dessa uppfattningar fördelar sig med avseende på olika positioner (klass, kön, ålder och etnicitet). Ett andra syfte är att jämföra några yrkens prestige i industrisamhället respektive i dagens postindustriella samhälle. Vidare avser vi att söka förklaringar till likheter och variationer med hjälp av sociologiska och socialpsykologiska teorier, samt jämföra våra resultat med internationella studier.

Projektet förväntas ha hög teoretisk/metodologisk relevans vad gäller att förnya och utveckla studier av hur yrken uppfattas, ge värdefulla insikter om yrkesuppfattningar i dagens samhälle, kunna redogöra för hur yrken rangordnas

i industrisamhället respektive det postindustriella samhället, och ge underlag för internationella jämförelser av yrkens prestige. Resultaten kan bidra till att utveckla förklaringsmodeller för ungdomars yrkesval, segregering mellan branscher/sektorer, manligt/kvinnligt dominerade yrken och därvid ha stor praktisk samhällsrelevans.

Projektet avses pågå under tre år med tre forskare på halvtid. Datainsamlingen baseras främst på en enkät distribuerad till ett slumpmässigt urval ur den svenska befolkningen 16-74 år. En del av enkäten ska replikera en studie från femtiotalet med prestigegradering av vissa yrken. Preliminära resultat skall finnas tillgängliga hösten 2002.

Sociologi**Jerzy Sarnecki**2001 **780.000 kr**2002 **780.000 kr**

Stockholms universitet

Dnr 2000-418

Brott, etnicitet och boendesegregation

Det övergripande syftet med projektet är att öka våra kunskaper om invandrades brottslighet, främst om orsaker till den överrepresentation som personer med invandrarbakgrund uppvisar i den svenska brottsstatistiken. I ett vidare perspektiv handlar det om att analysera förutsättningarna för integration i ett mångkulturellt samhälle med utgångspunkt i de frågor som kriminalitet reser. Ett centralt antagande är att överrepresentation inom kriminalstatistiken, och eventuellt tilltagande kriminalitet bland invandrare i Sverige, är en indikator bland flera andra på att integrationen av invandrade etniska (kulturella och religiösa) minoriteter inte fungerar tillfredsställande.

Syftet med projektet är tvådelat. Den första delstudien avser att med hjälp av officiell statistik, studera relationen mellan brottslighet och olika demografiska och socioekonomiska variabler samt indikatorer på sociala problem på stadsdelsnivån i större svenska städer. Studien görs över tid och betydelsen av strukturella processer för ett områdes brottsnivå kommer att vara i fokus. Den andra delstudien avser att fördjupa kunskapen kring frågor om relationen mellan brottslighet, boende och etnicitet. Detta skall göras genom intervjuer med ungdomar från några av de områden som ingår i den första delundersökningen. Projektet avser att bely-

sa relationen mellan brottslighet, etnicitet och boendesegregation från olika aspekter (strukturellt respektive på grupp- och individnivå).

Sociologi**Anders Bjerkman**2001 **770.000 kr**2002 **770.000 kr**

Göteborgs universitet

Dnr 2000-425

Bland huliganer och fotbollsälskare på ståplatsläktaren! – en socialpsykologisk studie om identitet, maskulinitet och supporterkultur.

Ett av fotbollens stora problem är det tilltagande läktarvåld som tar sig uttryck i huliganism, rasism och ibland även har högerextrema förtecken. Medialt har företeelsen förklarats i termer av gruppträck och psykopati. Internationell forskning pekar snarare på betydelsen av de högst olikartade maskulina supporterkulturerna som är förhärskande på ståplatsläktarna. Studiens huvudsyfte är att beskriva och analysera vilka subkulturer där finns och hur dessa manifesteras och förhåller sig inbördes. Undersökningen har tre huvudsakliga frågeställningar. Den första gäller hur supporterkulturen gestaltas, konstitueras och manifesteras på kollektiv nivå. En andra frågeställning gäller hur denna miljö påverkar konstruktionen av maskulinitet och en tredje hur supportrarnas agerande på arenan förhåller sig till deras liv i övrigt. Det finns en tämligen omfattande internationell forskning inom fältet. I Sverige saknas dock systematiserad forskning på området. Undersökningen utgår från dessa kunskaper. Datainsamlingen kommer att ske genom dels intervjuer med supportrar, dels genom deltagande observation. Ansatsen är både kvalitativt sociologisk och etnografisk.

Statistik**Catalin Starica**2001 **535.000 kr**2002 **560.000 kr**

Chalmers Tekniska Högskola

Dnr 2000-201

Kvantitativa metoder för finansiell riskhantering

Kvantitativa metoder för riskhantering inom finanssektorn tilldrar sig stort intresse och betydande resurser läggs ned på att utveckla och använda metoderna. En orsak är en samtidigt snabb tillväxt av betydelse, omsättning och komplexitet av de finansiella marknaderna. En annan anledning, som är central för projektet,

är en snabb teoriutveckling av metoder kring begreppet volatilitet (=prisfunktionernas typiska storlek).

Det första syftet med projektet är att utveckla och testa modeller där volatiliteten styrs av strukturförändringar och att använda dem till att finna dynamiska metoder att följa och förutse risknivåer. Det andra syftet är att utveckla nya sannolikheteoretiska och statistiska tekniker att hantera extremvärden i högdimensionella ekonomiska tidsserier med komplexa beroendestrukturer, med det slutliga målet att finna praktiskt användbara sätt att förhindra att risknivåerna blir för höga (eller omvänt, att förhindra orealistiska överskattningar av risknivåer).

Problemen som planeras att studeras i projektet ligger centralt i ett nytt och snabbt växande forskningsområde, och ett framgångsrikt genomförande skulle kunna vara till betydlig nytta för svensk och utländsk finansindustri.

Projektet planeras löpa undre tre år, och utföras i samarbete med T. Mikosch (Groningen) och C. Klüppelberg (München) och i den senare fasen även med svensk finansindustri.

Statsvetenskap

Folke Johansson

2001 700.000 kr
2002 425.000 kr

Göteborgs universitet

Dnr 2000-090

Den nivådelade demokratin

Under 1900-talets slutskede har riksdag, lands-ting och kommuner fattat en serie beslut som har lett till en omstöpning av den kommunala och regionala organisationen. Besluten har fattats successivt utan övergripande samordning och vanligen efter en begränsad och i vissa fall obefintlig allmän debatt. Innan man nu går vidare, bygger på eller förändrar systemet, förefaller det naturligt att göra en sammanställning av erfarenheter som vunnits, göra jämförelser mellan olika nivåer och söka sammanfatta vissa generella iakttagelser. Projektets syfte är att bidra till en sådan sammanfattning.

Statsvetenskap

Ann-Marie Ekengren

2001 450.000 kr
2002 450.000 kr

Göteborgs universitet

Dnr 2000-139

Individen i internationell politik. Olof Palme som idébärare

Studiens problem handlar dels om i vilken utsträckning enskilda individer kan påverka en stats utrikespolitik, dels under vilka förutsättningar samt på vilket sätt som idéer påverkar politikens utfall. Utifrån erfarenheter från politisk psykologi studeras i vilken utsträckning en individs idéer påverkar problemuppfattningen. Hypotesen är att vissa specifika idéer leder till att problem uppfattas på ett visst sätt och att handlingsalternativen därför begränsas.

Förutsättningarna för att elaborera idéförklaringsperspektivet och problemuppfattningens betydelse bedöms som goda genom att Olof Palme är studiens fall.

Studien innehåller två fallstudier som behandlar olika sakfrågeområden men som handhas under avspänning i det internationella systemet. Den första fallstudien är frågan om ett svenskt medlemskap i EEC som änyo aktualiserades 1967 och som avgjordes 1971 då Sverige och EFTA undertecknade ett frihandelsavtal med EEC. Europafrågan hade tydlig säkerhets- och välfärdsanknytning och vi förväntar oss att idéer om Europa eller nationell och internationell jämlikhet, rättvisa och solidaritet har liten betydelse för problemuppfattningen. Den andra fallstudien är frågan om Sveriges stöd till befrielseströrelserna i Afrika under 1970-talet. Fallstudien är ett exempel på en internationalistisk profileringsfråga och vi förväntar oss att idéer om avkolonisering, export av den svenska modellen och självbestämmande har stor betydelse för problemuppfattningen.

Vid sidan av studier av Olof Palmes arkiv genomförs djupintervjuer med Palmes utrikespolitiska medarbetare.

Statsvetenskap

Christer Jönsson

2001 712.000 kr
2002 740.000 kr

Lunds universitet

Dnr 2000-293

Diplomatins väsen

Detta projekt, som har en teoriutvecklande ambition, syftar till en djupare förståelse av diplomati som en av den internationella politikens viktigaste institutioner. Diplomati uppfattas inte som en institution förknippad enbart med det moderna statssystemet, som är vanligt i litteraturen, utan som en generell företeelse oberoende av tid och rum. Representation, kommunikation och reproduktion utgör tre begreppsliga byggstenar i konstruktionen av en teori om diplomati. Behovet av representation (i bemärkelsen att agera på någons vägnar och att tjäna som symbol för någon) uppstår varhelst det finns gränser för kollektiva identiteter och dessa gränser behöver överskridas. Vidare bygger diplomati som institution på kommunikation. Modern diplomati präglas av ett utmejslat, ritualiserat språk, och frågan är om liknande system av regelstyrd kommunikation förekommit i andra historiska kontexter. Diplomati bidrar även till att reproducera ett internationellt samfund av politiska enheter. I modern tid har diplomatiskt erkännande varit en viktig förutsättning för att betraktas som stat. Genom att legitimera en typ av aktörer och delegitimera andra är diplomati en institution för selektiv representation och kommunikation. Projektet avser att närmare granska representations-, kommunikations- och reproduktionsmönster under tre perioder, där den gängse statscentrerade synen på diplomati problematiseras: antikens Grekland, den tidiga medeltiden och dagens EU.

Statsvetenskap

Jörgen Hermansson

2001 300.000 kr
2002 300.000 kr

Uppsala universitet

Dnr 2000-423

Nationell forskarskola i statsvetenskap

Denna ansökan avser medel för att under tre år åstadkomma en kvalitetshöjning av forskarutbildningen vid landets statsvetenskapliga institutioner. Syftet är att vi inom statsvetenskapen skall ha en gemensam nationell forskarskola som bygger på tanken att viss samordning av

landets doktorandutbildning inte behöver stå i motsats till, utan snarare drar nytta av den mångfald och skilda kompetenser som finns representerad på landets olika institutioner.

Forskarskolan skall bestå av tre delar:

- Ett gemensamt internat under hösten för alla nya doktorander.
- Ett gemensamt avslutningsseminarium i slutet av våren för institutionernas respektive metodkurser.
- En gemensam fempoängskurs.

Medicin

Medicin

Birgitta Sahlén

2001 700.000 kr
2002 670.000 kr

Lunds universitet

Dnr 2000-171

De svärfångade orden. Språkligt korttidsminne och ordtillägnande hos barn med hörselskada och barn med specifik språkstörning

Vi vet inte idag varför vissa barn med lätta till måttliga hörselskador får en språkstörning och andra inte. Systematiska jämförelser mellan barn med sk specifik språkstörning och barn med lätta till måttliga hörselskador saknas men skulle kunna belysa sambandet, exempelvis jämförelser beträffande förmågan att lära in nya ord. Vår hypotes är att det fonologiska korttidsminnet spelar en större roll för barnets förmåga att lagra in ord i långtidsminnets lexikon än exempelvis grad av hörselskada. Prosodiska faktorer spelar sannolikt också en mer betydande roll för korttidsminne och ordinläring än vad som tidigare rapporterats.

Projektet utförs i två steg. Först jämförs skolbarn med hörselskada respektive specifik språkstörning, sedan görs motsvarande jämförelse på förskolebarn. Normerade språkstest, analyser av spontantal samt specialdesignade instrument ämnade att ringa in begränsningar i bearbetning och minne av språkligt material kommer att användas. Teoretiska utgångspunkter är en aktuell teori om arbetsminnet samt den sk metriska hypotesen, vilken förutsäger hur språkproduktion och språkförståelse påverkas av språkrhythmen (obetonade stavelsers placering i förhållande till betonade stavelser).

Projektet kommer att leda till en säkrare identifikation av språkstörningar hos barn med låtta och måttliga hörselskador och därmed bidra till utveckling av förbättrade interventionsstrategier samt till ett ökat tvärdisciplinärt samarbete kring barn med hörselskador.

Medicin

Cecilia Björkelund 2001 **950.000 kr**
2002 **500.000 kr**
Göteborgs universitet Dnr 2000-214

Hälsoaspekter för kvinnor. En 32-års longitudinell epidemiologisk studie och en jämförande studie av 70-åriga kvinnor födda 1901-1902, 1905-1906, 1922 och 1930

Syftet är att studera förekomst och nyinsjuknande av hjärtsjukdom, demens, depression, diabetes, med speciell hänsyn tagen till psykosociala faktorer och utbildningsnivå, bland kvinnor som följts under 32 år. Att studera riskfaktorer och långtidsprognos för dessa sjukdomar. Longitudinella förändringar rörande sjuklighet, självmordstankar, psykofarmakoförbrukning, östrogenanvändning, reproduktivitet, kognitiv funktion samt diet. Dessutom skall kohortskillnader studeras rörande sjuklighet, självmordstankar, psykofarmakoförbrukning, östrogenanvändning, reproduktivitet, kognitiv förmåga samt diet mellan representativa kohorter av 70-åringar undersökta 1971-72, 1975-76, 1992-93 och 2000-01.

Projektet är en uppföljning av Populationsundersökningen av Kvinnor och H70-undersökningen i Göteborg. Kvinnoundersökningen är en prospektiv studie av 1462 kvinnor, 38-60 år gamla 1968-69. Uppföljningsundersökningar har tidigare gjorts 1974-75, 1980-81, 1992-93. H70-undersökningen har tidigare genomfört undersökningar av representativa populationer av 70-åringar 1971-72, 1976-77 och 1992-93. Denna studie omfattar en uppföljningsundersökning som skall utföras september 2000 – december 2001. Beräknat antal deltagare blir 994 kvinnor (70-92 år gamla) och cirka 300 70-åriga män. Undersökningarna inkluderar kropps-, psykiatrisk, psykosocial och dietistundersökning, laboratorieundersökningar såsom blodanalyser, EKG och datortomografi av hjärna.

Hjärtsjukdom, diabetes, och psykiska störningar (demens och depression) utgör viktiga

folkhälsoproblem. Projektet är unikt beroende på de omfattande undersökningarna, långa uppföljningstiderna samt möjligheten att studera köns- och kohortskillnader mellan 70-åringar som undersökts med samma metoder under 30 år.

Medicin

Kristina Orth-Gomér 2001 **900.000 kr**
2002 **900.000 kr**
Karolinska institutet Dnr 2000-349
Kvinnor, alkohol, stress och hjärtsjukdom

Kvinnors stress och psykosociala belastning ökar i dagens samhälle. Att alkohol används som stressbuffert är välkänt, liksom att detta på lång sikt ofta leder till skadliga dryckesmönster. Samtidigt har ett flertal studier funnit att, måttlig och stabil alkoholkonsumtion är relaterad till en minskad risk för folksjukdomar som beror på åderförkalkning, ssk hjärt-kärlsjukdom. Om sambandet är kausalt eller helt/delvis betingas av en ökad förekomst andra riskfaktorer hos nykterister, är en het forskningsfråga, där vår studie kan ge värdefull kunskap. Det synes också viktigt att undersöka vilka psykosociala betingelser, som förhindrar respektive bidrar till ett okontrollerat och skadligt konsumtionsmönster.

Tre populationsbaserade studiematerial kommer att analyseras: (KoK) Kvinnor och Kranskärlsjukdom i Stockholm (600 kvinnor), Befolkningens Hälsa i Stockholm (6000 män och kvinnor) och SHEEP (Stockholm Health Epidemiology Program) (5000 män och kvinnor). I samtliga studier har samma mätmetoder för alkoholkonsumtion liksom övriga riskfaktorer för hjärt-kärlsjukdom använts. Även stress i arbetet, sociala nätverk och social integration har mätts på samma sätt i de tre studierna. KoK-studien innehåller dessutom en detaljerad psykosocial profil och (ett flertal relevanta biologiska markörer och mekanismer. Genom att poola resultaten kan dessa komplettera varandra till en enhetlig och detaljerad bild av samspillet mellan stress, alkohol och kvinnors hjärtsjukdom.

Medicin

Niklas Hammar 2001 **750.000 kr**
2002 **750.000 kr**
Karolinska institutet Dnr 2000-431
Internationell migration, integration, hälsa och andra aspekter av välfärd. En epidemiologisk studie av finska tvillingar i Sverige.

Internationell migration kan påverka centrala välfärdskomponenter som arbete, bostad, hälsa, socialt stöd samt upplevelse av välbefinnande och behovstillfredsställelse. Flera studier har visat sämre hälsa och en lägre välfärdsnivå bland invandrare till Sverige jämfört med infödda svenskar men kunskapen om vad migrationen och integration betyder för dessa samband är ofullständig. Välfärdsnivå kan ses som ett resultat av integrationsprocessen men också som en faktor som främjar fortsatt integration.

Syftet är att med epidemiologisk metodik analysera samband mellan migration, integration och hälsa respektive välfärd. Härvid beaktas särskilt kön, vistelsetid och ålder vid utvandring.

Studiepopulationen utgörs av 1542 tvillingpar (796 manliga och 746 kvinnliga) i det finska tvillingregistret där minst en i paret varaktigt varit bosatt i Sverige. Av dessa är ungefär en tredjedel enäggstvillingar. En enkät med frågor om välfärdskomponenter inklusive arbete, utbildning, boende, hälsa, sociala förhållanden och upplevelse av välbefinnande och behovstillfredsställelse samt indikatorer på integration i Sverige utsändes 1998. Svarefrekvensen var cirka 75 % för individer och 60 % för par. Data från enkäter och register finns longitudinellt för det finska tvillingregistret från och med 1975. Jämförelsen inom tvillingpar ger unika möjligheter att studera samband mellan migration och hälsa respektive välfärd med hänsyn tagen till integrationsprocessen, ärftliga faktorer, sociala faktorer och levnadsförhållanden.

Den kulturvetenskapliga donationen

Tommy Bengtsson	2001 2.400.000 kr 2002 2.400.000 kr
Lunds universitet	Dnr 1999-5067
<i>Levnadsförhållanden i barndomen, social rörlighet och hälsa senare i livet. Sociala skillnader i vuxendödlighet och fruktsamhet 1650-1900</i>	

Under de senaste århundradena har livslängden mer än fördubblats och tiden som pensionär ökat med flera hundra procent. Dödlighetsnedgången bland mycket gamla har varit speciellt påtaglig under efterkrigstiden men redan under 1800-talet började dödligheten bland vuxna minska. Syftet med projektet är att studera hur individens hälsa påverkas av förhållandena under individens hela livscykel, från fosterstadiet till ålderdomen. Två skilda aspekter av individens hälsa kommer att behandlas: dödlighet och fruktsamhet. I vilken utsträckning påverkas livslängden och fruktsamheten av levnadsförhållanden tidigt i livet? Hur mycket beror minskningen i äldres dödlighet och sociala skillnader i hälsa på förhållandena under barndomen respektive ålderdomen? Kan samhällsätgärder inom hälso- och sjukvård kompensera för en negativ fysiologisk utveckling under den tidiga barndomen? Leder uppåtgående social mobilitet till att livslängden påtagligt förlängs? Dessa och andra frågor och hypoteser som framförts inom modern forskning rörande hälsa och dödlighet kommer att analyseras med hjälp av en historisk individbaserad longitudinell databas på ett sätt som är omöjligt utifrån flertalet existerande moderna material. Såvitt vi vet har ingen tidigare, vare sig på historiskt eller modernt material, prövats en ansats där dessa faktorer analyseras i ett sammanhang.

Projektet är flervetenskapligt och omfattar forskare från ekonomisk historia, nationalekonomi, socialmedicin och statistik. Liknande undersökningar planeras också för flera andra europeiska länder inom ramen för ett gemensamt forskningsprojekt under vår ledning. Ett centralt inslag i projektet är rekrytering av unga forskare. Både doktorander och forskarasistenter kommer att arbeta i projektet tillsammans med mer erfarna forskare.

Data utgörs av en individbaserad longitudinell databas för nio landsbygdsförsamlingar i västra

Skåne under perioden 1650-1900. Databasen är unik genom att den kopplar ihop demografiska, sociala och ekonomiska uppgifter på individnivå för en lång tidsperiod. Den kompletteras med information om samhällsätgärden inom skola samt hälso- och sjukvård. Den statistiska huvudmetoden är en kombination av livsförloppsanalys och tidsserieanalys utvecklad av sökanden i tidigare projekt. Metoden gör det möjligt att samtidigt inkludera faktorer på individ-, familj- och samhällsnivå i en analys av vuxen- och äldredödlighet.

Anita Göransson	2001 3.900.000 kr 2002 3.700.000 kr
Göteborgs universitet	Dnr 1999-5131
<i>Kön och den sociala reproduktionen av eliter i ett komparativt perspektiv</i>	

Projektet syftar till att undersöka kvinnors och mäns placering i de olika svenska makteliterna över tid och med betoning på nutid. Det byggs vidare på och utvecklar tidigare elitundersökningar som gjorts av Maktutredningen och Demokratirådet. Vårt fokus ligger däremot på könsaspekten och vi använder också tidigare studier över segregerings- och exkluderingsmekanismerna i samhället. Projektet är ett flervetenskapligt samarbete där fem disputerade forskare och fyra doktorander analyserar olika deler (ekonomi, politik, förvaltning, organisationer, kyrka, kultur och media). En huvudpoäng är komparationen mellan de olika områdena med avseende på rekrytering, karriärmöjligheter, sammanhållning och samstämmighet. Den gemensamma teoretiska ramen inbegriper stängningsteori (professionsforskningen), Bourdieus nyckelbegrepp fält, kapital och habitus samt nätverksanalys.

Ett gemensamt basmaterial utgörs av en omfattande enkätundersökning som förberetts under året och som till våren kommer att skickas ut till drygt 2000 personer. För en djupare förståelse av fältens framväxt och eliternas förändring genomförs historiska nedslag för åren 1925, 1950 och 1975. Genomgående analyseras fyra aspekter: struktur, fältens logiker, förändring och komparation. Projektet är tänkt som ett första steg i en systematisk kunskapsuppbyggnad och -samling genom nätverk av forskare på

olika orter i Sverige. I nästa steg planeras en internationell jämförelse. Detta projekt gäller alltså steg ett: kön och svenska eliter.

Noel Broadbent	2001 5.000.000 kr 2002 5.000.000 kr
Umeå universitet	Dnr 1999-5157
<i>Möten i norr. Ett arkeologiskt perspektiv på kulturmöten i norra Sverige under 9000 år</i>	

Ett samarbetsprojekt mellan Institutionen för arkeologi och samiska studier vid Umeå universitet (inklusive Miljöarkeologiska laboratoriet), Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet, och Avdelningen för historisk osteologi vid Lunds universitet.

Arkeologisk forskning i Norrland har utvecklats kontinuerligt sedan kraftverksutbyggnaden under 1940-talet och särskilt från och med etablerandet av Arkeologiska institutionen i Umeå 1975. Norrländsk förhistoria har förvandlats från en föga känd och exotisk parentes till historien om en region med ett avsevärt tidsdjup.

Möten i Norr-projektet är en teoretiskt grundad satsning som avser att bygga på den enorma arkeologiska forskningspotential som Norrland utgör, inte bara inom Sverige utan även internationellt. I detta nordvästra hörn av Eurasien sammanvådes cirkumpolära och europeiska influenser under tusentals år. Sett ifrån ett globalt forskningsperspektiv är denna kombination av öst och väst en av de mest unika aspekterna av svensk arkeologi. Särskilt de östliga kontakterna har hittills underskattats.

Målsättningen med projektet är att utveckla en diakron syn på kulturmöten, kulturella yttringar och adaptationsprocesser samt att tolka detta material i en större eurasisisk kontext. Framväxten och utvecklingen av de nordskandinaviska, finska och samiska identiteterna i Norrland bygger på dessa långa och komplexa relationer i tid och rum. Delpjektet berör frågor om kontinuitet i bebyggelse och ekonomi, formationen av symboliska och religiösa system och relationen människan och naturen. Undersökningarna har ett tidsdjup från den första koloniseringsfasen för ca 9000 år sedan och fram till historisk tid. Miljöer, boplatser och fyndmaterial studeras i Norrbotten, Västerbotten, Ångermanland, Jämtland, Medelpad, Hälsingland och Gästrikland.

Möten i Norr-projektet skall leda till ett antal doktorsavhandlingar inom loppet av fyra år och i sin helhet avser det att lyfta kulturanalysen från ett begränsat regionalt perspektiv till en djupare förståelse av kulturell identitet, religion och globala klimateffekter ur ett världssystemsperspektiv.

Bengt Nordberg	2001 3.000.000 kr 2002 3.000.000 kr
Uppsala universitet	Dnr 1999-5169
<i>Samtalsspråkets grammatik</i>	

Trots att samtalet är den primära formen för språklig kommunikation har den grammatiska forskningen av tradition främst varit inriktad mot det skrivna språket, och i den mån man försökt beskriva talspråket har det ofta skett på skriftspråkets villkor. Detta projekt vill bidra till en bättre förståelse av samtalsspråkets egenart. Syftet med projektet är att undersöka relationen och samspelet mellan den sociala interaktionens struktur och den grammatiska strukturen hos de yttranden som fälls i samtalet. Utgångspunkten är att språk och interaktion alltid ingår i sociala verksamheter, vilket nödvändiggör ett dialogiskt perspektiv på grammatiken. Det innebär att vi beaktar både grammatiken i traditionell mening, yttrandenas inre syntax, och interaktionens arkitektur, den yttre syntaxen. Teoretiskt och metodologiskt bygger projektet på sociologisk samtalsanalys och olika varianter av funktionell grammatik. Vi anpassar fältgrammatiska modeller till det interaktionella perspektivet och i analysen kommer prosodin att ha en central roll.

Det empiriska materialet utgörs av video- och audioinspelningar av, i första hand, naturligt förekommande samtalsituationer. Projektet engagerar forskare och forskarstuderande från fyra universitet (Göteborg, Linköping, Helsingfors och Uppsala) med kompetens i svenska språket, allmän språkvetenskap, interaktionsforskning och sociologi. Det förväntas få betydelse bl.a. för svenskundervisningen på olika nivåer och därmed för den allmänna synen på grammatikalitet liksom för utvecklingsarbetet inom människa-maskin-interaktionen och för anställda inom etermedierna. Det lämnar också ett nordiskt bidrag till den internationella forskningen på området som hittills dominerats av studier av engelskspråkiga samtal.

Eva Haettner Aurelius 2001 3.500.000 kr
2002 2.700.000 kr
Lunds universitet Dnr 2000-5023
Kvinnors brev

Projektet är litteraturvetenskapligt och språkvetenskapligt. Dess syften är två. Det första är att empiriskt pröva den mycket diskuterade hypotesen om existensen av en kvinnospecifik kultur sådan den i så fall skulle komma till uttryck i kvinnliga brevtexter. Det andra syftet är att i tre avhandlingar undersöka ett antal av breven med avseende på deras funktion i den totala kontexten, dvs. i det sammanhang som utgörs av sändarens och mottagarens situation och inbördes relation. Materialet utgörs av kvinnors, och till jämförelse, mäns brev från medeltid respektive från 1600- och 1700-tal. Språken är, för medeltiden latin, för nyare tiden franska, svenska, tyska och engelska. Metoden är för det första deskriptiv och komparativ. Genom en jämförande kvantitativ beskrivning av brevens innehåll och språk skall hypotesen om den kvinnospecifika kulturen prövas. Det andra syftet är att i tre avhandlingar kontextualisera enskilda skribenters brev. Det gäller då en del av de svenska, de engelska och tyska breven. Två av avhandlingarna, de om de svenska och engelska breven, skall ställa breven från 1700-talet mot bakgrund av den samtida brevgenren samt analysera och tolka breven i enlighet med en dialogisk modell för texttolkning. De skall därtill undersöka brevens konstruktioner av genus och sexualitet. Den tredje avhandlingen, den om de tyska breven, skall i enlighet med språkpragmatisk metod analysera hur brevens kontexter kodas språkligt. Projektets betydelse är flerfaldig: 1) den nämnda kulturvetenskapliga hypotesen prövas, 2) ett stort kulturhistoriskt (språkhistoriskt) intressant material undersöks och beskrivs, 3) ett försök görs att integrera språkvetenskaplig och litteraturvetenskaplig metod för textbeskrivning, 4) ett av de intressantaste fenomenen i den europeiska kvinnos- och kulturhistorien beskrivs och analyseras, 5) eftersom projektet ligger i den internationella kulturhistoriska forskningsfronten, kan det förväntas få stor betydelse i den internationella forskningen om den europeiska kulturhistorien och i forskningen om europeiska kvinnors brev, språk och kultur.

Hans Weinberger 2001 2.500.000 kr
2002 2.500.000 kr
Kungliga Tekniska Högskolan Dnr 2000-5034
Teknik, vetenskap och svensk säkerhetspolitik. Transnationella nätverk, militära system och nationell beslutsfattande under det kalla kriget

Projektet syftar till att analysera teknikens och vetenskapens betydelse för utformningen av svensk försvars-, utrikes- och neutralitetspolitik (säkerhetspolitik). Avsikten är att studera olika typer av tekniska, vetenskapliga och militära nätverk och system och att studera samspelet mellan de olika nätverken och relatera nätverken till militära system och politiska beslutsstrukturer. Projektet syftar också till att i någon mån analysera hur säkerhetspolitiken påverkat utvecklingen inom olika tekniska och vetenskapliga områden i Sverige. Projektet förenar teknik- och vetenskapshistoriska perspektiv på svensk säkerhetspolitik med statsvetenskapliga frågeställningar om politiska beslutsprocesser. Vi menar att vi därigenom kan bidra till en fördjupad förståelse av de faktorer som utformat svensk säkerhetspolitik under det kalla kriget. Projektet kommer att ge en kompletterande bild till de traditionella vetenskapliga perspektiv som används för att studera svensk säkerhets-, utrikes- och neutralitetspolitik. Sammantaget kommer projektet sålunda utgöra ett väsentligt byggblock i förståelsen av Sverige under det kalla kriget. Projektet är femårigt.

I projektet ingår fem disputerade forskare och tre doktorander. Projektet kommer att kräva omfattande arkivstudier i Sverige och utomlands. Det kommer resultera i sex monografier (tre doktorsavhandlingar) samt en sammanfattande monografi, alt. antologi, samt artiklar i tidskrifter.

Sten Lindström 2001 2.000.000 kr
2002 2.000.000 kr
Umeå universitet Dnr 2000-5038
Medvetande, materialism och möjlighet

Projektet tar sin utgångspunkt i den kritik av materialistiska teorier om medvetandet som framförts på senare år av bl.a. Saul Kripke, Thomas Nagel, John Searle, Frank Jackson och David Chalmers. Medvetandefenomenens fenomenella och subjektiva aspekter kan, menar dessa filosofer, inte reduceras till fysiska

liska fenomen eller förstås utifrån en naturvetenskaplig syn på världen. Naturvetenskaperna skulle således inte kunna ge en uttömmande förklaring av medvetandet.

Denna tanke på naturvetenskapernas otillräcklighet för att förklara medvetandet har en lång förhistoria. Kring förra sekelskiftet diskuterades speciellt i tysk filosofi huruvida "Geisteswissenschaften" hade några specifika drag. Mest central var emellertid frågan hur man ska se på medvetandet, dvs. "Geist". Det är denna fråga som nu upplever en renässans i modern anglo-amerikansk filosofi. Förutsatt att kulturvetenskaperna undersöker yttringar av det mänskliga medvetandet, handlar projektet om kulturvetenskapernas yttersta grundvalar, nämligen om de mänskliga medvetandefenomenens natur.

Syftet är att analysera och kritiskt granska de begrepp och argument i termer av vilka debatten om medvetandets natur förs, framförallt begreppen materialism, fenomenellt medvetandeinnehåll, och en viss typ av argument – s.k. argument från tänkbarhet till möjlighet – som är vanligt förekommande i kritiken av materialismen. Vår hypotes är att det skall visa sig vara möjligt att försvara en materialistisk syn på medvetandet.

Sven-Eric Liedman 2001 3.000.000 kr
2002 3.000.000 kr
Göteborgs Universitet Dnr 2000-5054

Claes Caldenby
Chalmers Tekniska Högskola
Form och innehåll, konst och teknik – ett möte mellan begreppshistorien och designpraktiken

Begreppet form är ett av de mest centrala i det västerländska tänkandet. Det förekommer i par med flera andra viktiga begrepp – form och innehåll, form och materia, form och funktion. Dessa begrepp är fortfarande flitigt använda inom en lång rad områden. Men det finns också en strävan att finna ett alternativt, mer träffande sätt att beskriva grundläggande förhållanden t.o.m. inom arkitekturen och överhuvud vad gäller det så omtalade mötet mellan teknik och konst.

Projektets syfte är att förena en begreppshistorisk undersökning med ett studium av aktuell designpraktik. På så sätt skall tankehistoriens närvaro i vår samtids sätt att tänka och tala

åskådliggöras, samtidigt som ett område i rastlös, ofta svårgripbar förändring och av stort allmänt intresse penetreras.

Det finns också ett mer strategiskt syfte med projektet, nämligen att öppna för ett djupare samarbete mellan ett humanistiskt ämne och några discipliner vid Chalmers Tekniska Högskola. Ett sådant samarbete är av största vikt för båda parter. Det är också tänkt att ett nätverk med nordisk och efter hand internationell räckvidd skall utvecklas.

För forskningens framgång är det viktigt att det begreppshistoriska och det mer nutidsinriktade arbetet knyts nära samman. Vi planerar en gemensam seminarieverksamhet och även en gemensam forskarkurs. I vissa delprojekt kommer arbetet över gränserna att bli särskilt intensivt.

Daniel Thornburn 2001 3.000.000 kr
2002 4.000.000 kr
Stockholms universitet Dnr 2000-5063

Moderna statistiska undersökningsmetoder – ett nätverk

Utvecklingen inom surveyområdet går snabbt. Informationsteknologins utveckling möjliggör nya metoder för datainsamling, bearbetning och spridning samtidigt som äldre metoder kan bli mindre lämpliga. Vissa förhållanden är mer eller mindre unika för Norden t.ex. vår goda tillgång på data från longitudinella undersökningar och i register. Andra faktorer kan göra resultat från surveyer mindre användbara t.ex. dålig bortfallshantering eller problem med frågekonstruktion. Under 1960- och 1970-talet bedrevs internationellt uppmärksammas surveyforskning i Sverige, men därefter har den minskat både kvalitets- och kvantitetsmässigt.

Projektet består av två delar. Den första består i en uppbyggnad av ett nätverk för att stimulera forskning och utveckling inom surveyområdet både inom traditionella statistikinstitutioner och inom tillämpade beteende- och samhällsvetenskapliga ämnen. Nätverket kommer att arbeta med bland annat inbjudna internationella gäster, kursverksamhet och informationsutbyte på internet.

I den andra delen vill vi skapa en slagkraftig forskningsenhet genom att samla tre institutioners forskning inom surveyområdet till en enhet. Speciellt satsar projektet på forskning på

data från longitudinella undersökningar och undersökningar på internet. Inom båda dessa områden uppmärksammas speciellt bortfallsproblematiken, frågekonstruktion och möjligheterna att utnyttja olika typer av hjälpinformation ur andra register eller undersökningar. Avsikten är att belysa dessa problem med ett tvärvetenskapligt och allsidigt perspektiv.

Tomas Englund 2001 3.000.000 kr
2002 3.000.000 kr

Örebro universitet Dnr 2000-5065
Läraren i samhällsomvandlingen 1940-2003: Den goda läraren som diskursiv konstruktion på olika samhällseliga arenor

Skolan har tilldelats en viktig roll för att fördela det moderna projektets visioner om det demokratiska och jämlika samhället, och i det avseendet är lärarna en viktig grupp. Kraven på dem är dock inte bara höga utan också mycket motstridiga, varför innebörden i begreppet "den goda läraren" inte är entydig. Innebörden varierar förmodligen också för olika kategorier av lärare. Vi ser "den goda läraren" som en social konstruktion, och projektets övergripande frågeställningar är: Hur konstrueras den goda läraren diskursivt på olika samhällseliga arenor, och hur har dessa diskurser förändrats över tid? Hur har innebörden i kategorin den goda läraren varierat för olika lärarkategorier?

Den diskursiva formeringen av den goda läraren analyseras på följande arenor: massmedia, lärarutbildning som utbildningspolitiskt projekt och som lokal praktik. Dessutom kommer lärarnas egna tidskrifter, pedagogik som vetenskap, elevkulturen och föräldrarna att beröras som arenor. De olika lärarkategorier som studeras utgörs av förskollärare, klasslärare, ämneslärare inom gymnasieskolan, hemkunskapslärare samt lärare i idrott och hälsa.

Vår teoretiska ansats har tre utgångspunkter: poststrukturalistiskt, feministiskt respektive historiskt perspektiv. Projektet kommer att ge kunskaper om hur vi konstruerar skolan som social verklighet och om mångfalden av innebörder i uttrycket "den goda läraren".

Jan-Eric Gustafsson 2001 5.000.000 kr
2002 5.000.000 kr

Göteborgs universitet Dnr 2000-5068
Validering av den högre utbildningens antagningssystem (VALUTA)

Föreliggande projektansökan utgör ett förslag till ett integrerat forskningsprogram med medverkan av en forskargrupp vid Göteborgs universitet och en forskargrupp vid Umeå universitet, vilket har som övergripande syfte att belysa olika aspekter av systemet för antagning till högre utbildning. Eftersom den högre utbildningen har stor betydelse för såväl enskilda individer som för samhället i sin helhet får antagningssystemets regler och former återverkningar både inom och utanför den högre utbildningen. Programmet kommer att analysera samtliga i antagningssystemet ingående komponenter och deras interaktioner. De komponenter som har definierats som avgörande i detta sammanhang är: 1) urvalsinstrumenten, 2) kriteriet, 'studief framgång', 3) urvalsinstrumenten i relation till kriteriet, 4) avnämarna till antagningssystemet och 5) regelsystemet. Inom den forskning som studerar metoder och instrument för urval till högre utbildning har successivt allt bredare perspektiv utvecklats. Från en inriktning mot instrumentutveckling och prediktiv validitet har tolkning av instrumenten i termer av teoriförankrade begrepp samt deras användning, relevans och konsekvenser kommit allt mer i fokus. Det är detta vidgade validitetsperspektiv som utgör referensram för det föreslagna forskningsprogrammet med en arbets- och ansvarsfördelning på så sätt att Göteborgsgruppen i första hand fokuserar på empiriskt baserade studier av urvalsinstrumentens innebörd och funktion, medan Umeågruppen primärt fokuserar de värdemässiga implikationerna och sociala konsekvenserna.

Klas-Göran Karlsson 2001 2.700.000 kr
2002 2.700.000 kr

Lunds universitet Dnr 2000-5069
Förintelsen och den europeiska historiekulturen

Till skillnad från i USA är historien om förintelseintresset i Europa ännu i huvudsak oskriven. Uppenbart måste detta intresse analyseras utifrån både nationella, europeiska och globala perspektiv. Projektet vill belysa hur Förintelsen har förståtts, kontextualiserats och brukats i

olika europeiska länder sedan andra världskrigets slut med tonvikt på det senaste decenniet. Avsikten är att studera vilka roller Förintelsen har spelat i modernisering, kultur- och ideologitveckling, utvecklandet av nationella identiteter och internationella relationer. Såväl generella drag som variationer mellan länder och samhällssystem uppmärksammas. En viss geografisk tonvikt ligger på Central- och Östeuropa, där Förintelsen fått ökad betydelse både i samband med systemskiftet och den europeiska utvidgningsprocessen. Med tanke på att nynazism och antisemitism framstår som problem i samhällsutvecklingen på många håll, är det viktigt att förstå både innehållet i, formerna för och bevakelsegrunderna bakom det uppblåsande förintelseintresset. Lika centralt är att söka begripa det ringa intresse som ägnades Förintelsen under kalla kriget.

Som huvudsakligt analysredskap används en typologi över olika historiebruk. Källmaterialet består av såväl samhällstext som kultur-, utbildnings- och vetenskapligt material. Projektet är ett samarbete mellan Historiska institutionen, Lunds universitet, och Institutionen för östeuropastudier, Uppsala universitet.

Magnus Enquist 2001 2.500.000 kr
2002 2.500.000 kr

Stockholms universitet Dnr 2000-5094
Teorier för mänsklig kultur – ett försök till en syntes av humanvetenskapliga och biologiska idéer

Detta i huvudsak teoretiska projekt syftar till att öka förståelsen för de orsaksförhållanden som formar människans kultur. Studier av kultur och kulturella förändringar har attraherat forskare från många olika humanvetenskapliga discipliner men också biologer. Existerande teorier är delvis svåra att förena och det är angeläget att överbrygga skiljaktigheter och sammanföra olika kunskapstraditioner. Projektets mål är att skapa en syntes som förenar idén om människan som en unik varelse med idén om ett biologiskt ursprung. Konkret vill projektet åstadkomma följande: 1. En översikt och analys av existerande teorier. 2. En egen teori grundad på en syntes av humanvetenskap och biologi. 3. Tre studier av specifika kulturfenomen: estetik, rasism och religion där vi prövar projektets teorier. Arbetsformen är kollektiv och tvärvetenskaplig, och innefattar både humanvetare och biologer.

Göran Djurfeldt 2001 2.000.000 kr
2002 2.000.000 kr

Lunds universitet Dnr 2000-5095
Afrikas livsmedelskris – en studie av asiatiska modeller och deras relevans för afrikansk jordbruksutveckling

Afrika har under det senaste årtiondet drabbats av en allvarlig ekonomisk och social kris, som bl.a. tagit sig uttryck i problem med livsmedelsförsörjningen. Det har lett till en allmänt utbredd pessimism vad gäller möjligheterna för kontinenten att försörja sin växande befolkning. Asien betraktas å andra sidan i stigande utsträckning som världsekonomin centrum. Trots ett stort befolkningstryck har problemet med att försörja befolkningen minskat. Till och med länder som tidigare präglades av omfattande svält och återkommande hungersnöd, har idag en radikalt förbättrad försörjningssituation.

Syftet med detta projekt är att gå igenom existerande forskning för att utveckla modeller för den asiatiska jordbruksutvecklingen: vilken roll har olika agenter och sektorer spelat i denna utveckling? I en andra fas undersöks relevansen av dessa modeller för Afrikas jordbruk. Speciellt analyseras de politiska och institutionella förutsättningarna för Afrika att inspireras av afrikanska erfarenheter.

Projektet kan bidra till att vända synen på Afrikas möjligheter att lösa sin försörjningskris, och att lägga grunden till en mera konstruktiv politik för jordbruksutveckling på kontinenten. Projektet bygger på historisk-komparativa metoder och ett tvärvetenskapligt perspektiv. Sociologer och geografer från två svenska universitet genomför i ett team studier av jordbruksutveckling i fyra asiatiska och i huvudsak tre afrikanska länder. De afrikanska fallstudierna bygger på samarbete med lokala forskare. Studierna bygger på sekundära källor, expertintervjuer samt explorativa fältarbeten i några av de utvalda länderna.

Nils Brunsson 2001 3.000.000 kr
2002 3.000.000 kr

Stockholms universitet Dnr 2000-5096
Den nya regleringen. Regelskapandets aktörer, arenor och processer

Samtidigt som det talas mycket om "avreglering" och "decentralisering" skapas nya arenor för reglering, som t ex EU. Krav på reglering av

nya samhällsområden, som t.ex. miljöområdet, uppstår. Olika aspekter av globalisering framkallar också nya krav på reglering. Det uppstår en lång rad nya reglerare, t.ex. icke-statliga, internationella organisationer. Resultatet är ett stort antal, ofta konkurrerande regler, varav många skapats av andra aktörer än stater. Den nya regleringen skapar en komplex situation för stater och företag och ger nya förutsättningar för politisk handling.

Forskningsprogrammet "Den nya regleringen" syftar till att empiriskt undersöka samt på grundval därav utveckla teori för hur nya organisatoriska former av regelsättande utvecklas och påverkar varandra. Forskningen rör grundläggande frågor om makt – makten att reglera – och får konsekvenser för insyn och demokratiskt ansvarsutkrävande.

Studierna avser tre empiriska områden: miljö, arbete och hälsa. Forskningsprogrammet behandlar tre frågor: framväxten av olika former av reglering, interaktion och konkurrens mellan regelsättande organisationer samt förhållandet mellan kunskap och reglering och hur dessa är organiserade. Den nya regleringen kommer att belysas i samarbete mellan forskare från flera samhällsvetenskapliga discipliner.

Eva Rystedt 2001 2.000.000 kr
2002 2.000.000 kr
Lunds universitet Dnr 2000-5105
*Etrurien och Rom.
Livsmönster och samhällsomvandling i
Mellanitalien 4:e-1:a årh f Kr*

Projektet syftar till att undersöka ett forntida, italienskt kulturområdes produktion och konsumtion av bruksföremål på olika socio-ekonomiska nivåer under en period av politisk omvandling. Målet är att komma till ökad insikt om vad som sker i förhållandet mellan kulturell infrastruktur och politisk överbyggnad när ett område som i århundraden varit politiskt självständigt och utvecklat klara kulturella särdrag hamnar i politisk beroendeställning: i vilken grad och i vilka avseenden påverkas vad man kan kalla människors föremålshandling av sina liv?

Det valda området är södra Etrurien, en region inom den etruskiska kulturen (600–200-talen f Kr). Perioden är de sista 350 åren i Etruriens historia, när Etrurien efter romerska erövringskampanjer blir en del av det romerska väldet.

Perioden har länge studerats styvmoderligt. Data från de senaste decenniernas landskapsforskning har hittills mest utnyttjats till begränsade, monografiskt upplagda studier av en bestämd ort eller en bestämd materialkategori. Det aktuella treåriga projektet vill integrera ett bredare arkeologiskt material med informationen från (romerska) historiska källor, epigrafiska såväl som litterära. Forskningsgruppen besitter både arkeologisk och språklig specialistkompetens. Utifrån denna bas ställer projektet riktade frågor om livsmönster och identitet i ett diakroniskt perspektiv. Arbetet skall utmynna i en monografi.

Gunilla Iversen 2001 1.200.000 kr
2002 1.200.000 kr
Stockholms universitet Dnr 2000-5116
Från vishet till vältalighet. Studier av poesins funktion vid övergången från en monastisk till en skolastisk kultur i medeltidens Europa

Projektets syfte är att utforska den dramatiska förändring i synen på poesins funktion och form, liksom i relationen mellan poetisk och musikalisk teori och praktik, som äger rum vid övergången från en äldre klosterkultur till en ny skolastisk kultur i elvahundratalets Europa.

Målet är att systematiskt inventera och i jämförande studier och editioner presentera och analysera tolkningar och kommentarer av den poesi som bevarades i s.k. *libri divini* (och möjligen därigenom lämnats utanför den moderna litteraturforskningen), och ställa den emot den poesi och poetik som studerades inom *Artes liberales* och som är tämligen väl utforskad idag. En gemensam grundfråga som skall behandlas ur olika discipliners synvinklar är hur poesin och poetiken förhåller sig till varandra i denna brytningstid. Projektet skall leda fram till:

1. En dubbelstudie om poesins och musikens funktion och formspråk, om relationen mellan teori och praktik under olika skeden av den studerade övergångsperioden.
2. En CD genom vilken denna sjungna poesi blir direkt tillgänglig för en större allmänhet.
- 3-4. Två doktorsavhandlingar: En textkritisk edition och analys av en handskrift innehållande en samling kommentarer och glossor till sekvenser – från tidiga notkersekvenser till viktorska sekvenser, samt en jämförande studie av en 1000-tals sekvens kommenterad och

glosserad av medeltida författare från olika tids-skeden; en systematisk genomgång av förskolastiska texter från 900-1150 vilka behandlar poesins funktion och form.

5. *Sapientia – eloquentia*. En slutvolym med delstudier av projektets fasta och korresponderande medarbetare representerande ämnena filosofi, musik, teologi och latinska språket och litteraturen.

Lena Olsen 2001 4.000.000 kr
2002 4.000.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-5118
Barn som aktörer

Den traditionella synen på barn har varit att se dem som objekt för de vuxnas omsorger. Detta synsätt kom att luckras upp under senare delen av 1900-talet. En bidragande orsak till detta var antagandet av Barnkonventionen 1989 och Sveriges ratificering av den 1990. Flera av artiklarna ger uttryck för en respekt för barnet/den unge i sig vilket också är temat för forskningsprogrammet Barn som aktörer, nämligen att undersöka rättsregler som rör barns deltagande i angelägenheter som rör dessa. Det rör sig närmare bestämt om regler för den underåriges handlingsmöjligheter, dennes möjligheter att få hjälp och stöd. Inom juridisk och annan regel-forskning pågår några enstaka projekt som rör det ifrågasatt temat. I övrigt är det dock knappast alls beaktat. Programmet består av 13 projekt av olika omfattning, vilka skall utföras genom doktorsavhandlingar, post-docforskning, samt lektorsforskning i övrigt. Projekten har samlats inom fyra segment, nämligen Barns fri- och rättigheter, Utsatta barn som aktörer, Barn/unga som civil- och offentligrättsliga parter, samt, slutligen, Barn/ungas möjlighet att komma till tals inför offentliga organ. Deltagarna kommer från tre universitet och fyra institutioner. De forskningsmetoder som används är tvärvetenskapliga, vilket inrymmer såväl juridiska som samhällsvetenskapliga (kvalitativa, kvantitativa) metoder.

Hugh Beach 2001 2.500.000 kr
2002 3.000.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-5175

Post-sovjetisk politisk och socio-ekonomisk transformation hos urbefolkningar i norra Ryssland: aktuella administrativa policybeslut, lagliga rättigheter och tillämpade strategier

Detta tvärvetenskapliga projekt undersöker de små urbefolkningarnas rättigheter i norra Ryssland och hur de använder naturresurserna. Särskild hänsyn tas till socio-ekonomiska och politiska aspekter av traditionella kulturer och näringar inom rysk ekonomi och förvaltning. Genom samhällsvetenskapligt fältarbete bland några urbefolkningsgrupper kan vi 1) dokumentera de djupgående förändringar, transformationer, i urbefolkningars levnadssätt som nu sker i den post-sovjetiska eran, och 2) bidra till den pågående debatten om varför traditionella och sovjetiska arbetsformer lever kvar och den fria marknadens företagarganda inte anammats i nämnvärd utsträckning.

Begreppet transformation betonar kontinuiteten mellan traditionella och samtida företeelser. Det gör det möjligt att se strukturer i ett långtidsperspektiv utan förutfattade idéer om post-sovjetiska utvecklingsförlopp. Analysen kan bäst genomföras genom komparativ och empiriskt studium på marknivå av urbefolkningars levnadsförhållanden i Ryssland.

Studien kommer att stärka Sveriges forskningskapacitet i det arktiska området, eftersom den använder nya teoretiska grepp och fyller en lucka i den vetenskapliga litteraturen om urbefolkningarnas situation i norr utifrån deras eget perspektiv.

Projektet utförs i partnerskap med forskningsinstitutioner i Sverige, Finland och Ryssland. De vetenskapliga disciplinerna inkluderar kulturantropologi, statsvetenskap, historia, etnografi och sociologi. Också aspekter av demografi och rättshistoria kommer att tas upp.

Patrik Juslin 2001 2.000.000 kr
2002 2.000.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-5193

Nya metoder för undervisning i kommunikation av känslor i musikutförande

Kommunikation av känslor är av central betydelse för utförande av musik. Förmågan att uttrycka känslor i musik är en del av vårt kul-

urarv, och det är därför viktigt att förvalta detta arv i modern undervisning. Men trots den betydelse som tillmäts kommunikation av känslor i musik visar studier att expressiva aspekter brukar försummas i undervisning, antagligen för att känslomässig kommunikation inbegriper s.k. "tyst" kunskap som är svår att förmedla från lärare till elev. Syftet med detta projekt är att utveckla nya och mer effektiva metoder för undervisning i kommunikation av känslor i musikutförande, bl.a. på bas av modern forskning inom musik, psykologi, teknik och akustik. Målet är att skapa användarvänliga datorprogram som erbjuder användare "feedback" i syfte att utveckla deras expressiva färdigheter. Projektet innebär ett tvärvetenskapligt samarbete mellan psykologer, tekniker och musiklärare, och kan få stor betydelse för hur musikundervisning bedrivs, såväl internationellt som nationellt.

Oloph Bexell 2001 900.000 kr
2002 1.400.000 kr

Uppsala universitet Dnr 2000:5194
Den kristna gudstjänstens innebörd. Svenska kyrkans förändringar av liturgin 1942-2000

Ett av de äldsta och mest centrala kulturfenomenen i Sverige är den offentliga huvudgudstjänsten (högmässan) i Svenska kyrkan. Svenska kyrkans gudstjänstliv har emellertid under 1900-talets senare hälft genomgått en markant förändring från enhetlighet till mångfald. Tidigare tillgick t.ex. en söndagshögmässa på samma sätt i alla landets kyrkor. Idag kan den efter lokala förutsättningar utformas mycket olika. Projektet vill ge en teologisk förståelse av förändringen. Det vill förklara när, hur och varför äldre bruk avskaffats och nya implementerats. Det vill också klarlägga de nya internationella och ekumeniska influenser som starkt påverkat förändringsarbetet och visa hur övergripande ecklesiologiska grundmotiv styrt utvecklingen.

Sex studier genomförs. En av dem skall utifrån ett unikt enkätmaterial beskriva och förklara förändringsprocessen. Två delstudier klarlägger hur de centrala begreppen 'Kristi kropp' och 'Guds folk' resp. 'Guds närvaro' och människors 'delaktighet' kommit till uttryck i omdanningsarbetet. En delstudie analyserar inflytandet från tyskt och engelskt kyrkoliv och från katolsk teologi. En annan delstudie gäller för-

ändringens arkitektoniska och rumsliga konsekvenser, hur äldre kyrkor byggts om i en dynamisk process mellan lokala, teologiska och byggnadsantikvariska krav. En studie klarlägger upplösningen av det kyrkorättsligt strikt reglerade gudstjänstskendet och utvecklingen mot den enskilde prästens och församlingens frihet att på egen hand gestalta sin gudstjänst.

Arbetet kommer att resultera i fyra doktorsavhandlingar, flera uppsatser och en samlingsvolym.

Anslag ur extra avsättning år 2000

Ivan Krastev 2001 1.700.000 kr
Central European University,
Budapest Dnr 2000-2004:4
Blue Bird: Agenda for Civil Society in Southeastern Europe

Hur skall Sydosteuropa återskapas efter krigshändelserna i slutet av 1900-talet? Projektet Blue Bird avser att initiera en "vision community" av yngre etablerade forskare och tänkare från denna region för att skapa en agenda för inte enbart en rekonstruktion utan framför allt en nykonstruktion av det civila samhället i hela Sydosteuropa och i dess respektive delar. Med Sydosteuropa menas här Albanien, Bulgarien, Grekland, Rumänien, Turkiet samt alla republiker i det före detta Jugoslavien. Ett problem som man vill undvika i sammanhanget är att EU skall framstå som den enda vägen till en lösning på problemen i denna region. I stället för att söka de egna identiteterna vill staterna i dessa områden ofta s.a.s. "emigrera till väst" framför allt genom en snabb anslutning till EU. Därför vill man i projektet se Sydosteuropa i sig både som en intellektuell och en politisk utmaning. Projektet är organiserat i fem forskningsgrupper med sex forskare från olika forskningsdiscipliner och från olika delar av regionen (inklusive forskare som gått i exil) i varje grupp. Följande temata är föreslagna: 1) Etnisk samexistens, 2) Socialisationspolitik, 3) Ekonomin i relation till omvärlden, 4) Nationalstaternas framtid, 5) Gemensam regional identitet. Fyra institutioner i regionen spelar en nyckelroll i sammanhanget: Collegium Budapest (samordnare av finansieringen), Central European

University (samordnare av forskningen), New Europe College i Bukarest, Center for Liberal Strategies i Sofia. Wissenschaftskolleg zu Berlin har dessutom tagit ett särskilt ansvar för att stödja projektet. Det leds av en styrgrupp på drygt tio forskare som också inkluderar forskare från länder utanför den sydosteuropiska regionen, däribland professor Björn Wittrock (SCASS). Förutom Riksbankens Jubileumsfond kommer ett flertal europeiska stiftelser att stödja detta projekt, bl.a. Volkswagen Stiftung.

Hans Davidsson 2001 6.000.000 kr
Göteborgs universitet Dnr 2000-2004:5
Orgeln som kulturbärare – ett nationellt orgelforskningsinstitut

Projektets syfte är att studera orgeln som europeisk kulturbärare ur ett flertal samverkande perspektiv och med utnyttjande av ett brett fält av forskningskompetenser: teknisk-naturvetenskaplig, humanistisk-musikvetenskaplig samt en inriktning mot musikalisk gestaltning och konsthantverk. Forskningen bygger på den grund som lagts av forskningsprogrammet "Förändringsprocesser i nordeuropeisk orgelkonst 1600-1970" och det nordtyska orgelforskningsprojektet, vilka båda avslutas under år 2000. I förhållande till dessa projekt karakteriseras den planerade forskningen av fördjupning, vidareutveckling och nyansatser, med en stark inriktning på integrerade studier och ett trefaldigt fokus: kulturhistoria, musikalisk utförandepaxis och teknisk-naturvetenskapliga studier, allt med orgeln och orgelbyggandet som utgångspunkt.

Forskningens betydelse ligger i tryggheten av ett fortsatt utnyttjande och vidareutveckling av den internationellt unika samlade kompetens som byggts upp inom orgelforskningen i Göteborg, liksom av de stora investeringar som gjorts i instrumentpark och avancerad laboratorieutrustning. Forskningen ger ny kunskap om orgelkulturarvet från musikalisk och hantverksmässig synpunkt, ökar möjligheterna att säkra dess fortbestånd samt genererar kunskap med tillämpning inom en rad discipliner. Av särskild vikt är forskningsinformativa insatser, spridande av kunskap om restaurering och konservering samt upprättande av nationella och internationella nätverk för orgelkonst och kulturarv. Genomförandet sker under en tvåårsperiod. Den omfattande projektverksamheten kom-

pletteras med en kärna av personal för administration, forskningsledning och dokumentation/restaurering.

Sverker Sörlin 2001 10.000.000 kr
Institutet för studier av utbildning
och forskning Dnr 2000-2004:6
Kultur i kunskapsamhället. Kulturen som samhällssektor och kulturpolitikens utmaningar

Vid sidan av sina bildande, integrativa och emancipatoriska dimensioner har kulturen också en roll som näringsgren, produktionsorganisation och marknadssegment. Kulturen utgör med andra ord en sektor i samhället, i analogi med andra samhällssektorer. Forskningsprogrammet skall behandla frågor om ett nytt sätt att se på kultursektorn i ett kunskapsamhälle och i en globaliserad ekonomi:

Vilka förväntningar ställs till kulturen som drivkraft för ekonomisk utveckling?

Hur ser yrkesroll och yrkesidentitet ut för dem som har kultur som arbete?

Vad kännetecknar vad man kan kalla kunskapsamhällets skapande platser?

Vilka demokratiska roller kan kulturen spela i det framväxande kunskapsamhället?

Tyngdpunkten i forskningen i vart och ett av programområdena ligger inom en av fyra samverkande forskningsmiljöer (SISTER, KTH, Linköpings universitet och Högskolan i Borås). Delprogrammet om kunskapsamhällets skapande platser har valts ut som koordinerande. I forskningsprogrammet samarbetar forskare från olika discipliner, som från sina utgångspunkter kan bidra till att problematisera och kritiskt granska kulturområdets i vid mening samhälleliga betydelse.

Eva Hemmungs Wirtén 2001 1.300.000 kr
Högskolan i Borås Dnr 2000-2004:7
Kulturella institutioner i exil

Syftet med föreliggande projekt är att analysera hur kulturella institutioner fungerar i exil. Även om det Kurdiska biblioteket i Stockholm fungerar som ett empiriskt huvudobjekt i undersökningen, så är ändå det övergripande syftet att diskutera framför allt den tryckta kulturens institutioner (bibliotek, bokhandel) i exil mer generellt. Globaliseringen utgör den större

ramen för projektet, och primärt då frågan om hur migration, exil och diaspora förhåller sig till dess rörelser. Huvudproblemet rör således de kulturella och geopolitiska konsekvenser som globaliseringen ställer kulturella institutioner i exil inför, och hur dessa institutioner organiseras på ett sådant sätt att de kan fungera identitetskapande för specifika "deterritorialiserade" kulturer. Tre huvudspår följs: 1) en institutionellt orienterad analys som problematiserar exilbegreppet inom tryckt kultur och litteraturhistoria; 2) en geopolitiskt orienterad analys som strävar efter att förstå teknologins roll i förhållande till globaliseringens "nya platser"; 3) en kulturpolitiskt orienterad analys som ämnar undersöka kulturpolitikens centrala men problematiska roll för grupper i exil. Teoretiskt befinner sig arbetet i ett tvärvetenskapligt fält bestående av bokhistoria, globalisering, och cultural studies. Metodiskt kommer såväl intervjuer som tolkning av texter (såväl kulturpolitiska dokument som skönlitteratur) vara aktuellt. Projektet kommer att utmytna i en monografi på engelska – eventuellt som en helt webbaserad publikation.

Infrastrukturellt stöd

Eberhard Höll 2001 3.000.000 kr
Kungliga Konsthögskolan Dnr 2000-7001
"Virtuell Studio"

De samlade resurserna i Konsthögskolans video- och dataavdelningarna är betydande. Vi förfogar över studios för: bildbehandling, 3D animation (3D scanner), tecknad film, inspelning, kamerabaserad animation, ljud, redigering och mycket avancerad postproduction.

Projektets syfte är att med nuvarande resurser som plattform, etablera ett experimentellt medialab, som utforskar gränsmarkerna för den rörliga bilden och utveckla ett nytt berättarspråk.

Ändå uplever vi att vår kompetens inte är nog, vilket föranledde oss att söka allianser. Således knöt vi kontakter till olika institutioner:

- 1) Inom landet: **KTH, DI**
- 2) I Tyskland: **GMD**
- 3) På den industriella sektorn förväntar vi oss ett livligt meningsutbyte med de ledande

TV-stationerna SVT och TV4, samt med kommunikationsexperten hos Eriksson, Telia och Teracom.

Virtual Sets:

Här bör påpekas att det idag inte finns ett enda system i Sverige, vare sig i ett forskningslab, eller hos TV-stationerna. Vi bedömer detta som allvarligt, då man frånhänder sig, bland mycket annat, möjligheten att växa in i ett helt nytt bild- och berättarspråk.

Tekniskt sett finns här ett brett spektrum av forskningsinsatser, ämnat att vidarutveckla tekniken: Motiontracking, bättre algoritmer för texturemapping, bättre kompressionsalgoritmer för bredbandsöverföring och lösning av audio - video fördröjningsproblemen.

Just möjligheten att importera bildmaterial, öppnar vägen till en distribuerad miljö. Vår partner i Tyskland, som också förfogar över en studio, är ivrig att komma igång med forskning kring *distribuerad produktion* och i dess förlängning arbete med helt nya koncept för *distance learning* och *distance teaching*. Dessa aktiviteter passar särskilt väl in i ett antal svenska forskningsprojekt hos KTH och där framförallt i den befintliga Stockholm – Silicon Valley Länken och det Wallenberg initierade Global Learning projektet.

Bengt Nyström 2001 4.000.000 kr
Nordiska Museet Dnr 2000-7004
Svensk Etnologisk Bibliografi

Projektet syftar till att

- 1) upprätta en svensk Etnologisk Bibliografi (SEB) och i anslutning att
- 2) upprätta en Kulturhistorisk Ämneskatalog (KÄK), samt
- 3) åstadkomma en förbättrad tillgänglighet till boksamlingarna i Nordiska museets bibliotek genom en retroaktiv registrering i Libris och genom ett nytt bibliotekssystem.

Det övergripande syftet är att, genom en digital registrering och uppbyggnad av dessa databaser, skapa överblick över litteratur inom Nordiska museets ämnesområden, dvs. främst svensk och nordiska etnologi och kulturhistoria samt stimulera och underlätta forskning och kunskapsuppbyggnad inom dessa områden. Främsta nyttjargrupper kommer att vara forskare och studeranden inom dessa ämnesområ-

den, liksom yrkesverksamma inom museer, bibliotek och arkiv, universitet och högskolor, skolor m.fl. De olika databaserna kommer att vara tillgängliga fysiskt genom bibliotekets expedition och via Nordiska museets/bibliotekets hemsida, där särskilda länkar gör materialet lättåtkomligt, dels via LIBRIS.

Nordiska museets bibliotek är ett nationellt specialbibliotek för etnologi och kulturhistoria (sigel E). Boksamlingarna speglar museets samlingar, ämnesområden och forskning.

Det bibliografiska syftet skall jämföras med andra nationella bibliografier inom historia, litteraturhistoria och konstvetenskap. Svensk Etnologisk Bibliografi bygger främst på material som lämnats till Internationale Volkskundliche Bibliographie, dels på en ny sammanställning av litteratur genom en kompletterande retroaktiv registrering i LIBRIS som är ett av delprojekten. På motsvarande sätt skall en registrering och komplettering ske av den unika Kulturhistoriska Ämneskatalogen vid biblioteket.

Leif Melin 2001 2.500.000 kr
Internationella Handelshögskolan
i Jönköping Dnr 2000-7005
Informationscentrum för Entreprenörskap vid
Högskolan i Jönköping

Ansökan avser fortsatt uppbyggnad av ett Informationscentrum för Entreprenörskap (ICE) vid Högskolan i Jönköping. Uppbyggnadsarbetet pågår sedan sommaren 1997 med medel från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Målet är att bygga upp världens största samling av tryckt och elektroniskt material inom entreprenörskapsområdet. Redan idag finns en av Europas största samlingar i Jönköping. ICE utgörs av en samling tryckt material som kan sökas via Libris, en unik artikel-databas och en webbplats för elektroniskt publicerat material

Den fortsatta uppbyggnaden kommer dels att avse nypublicerat material, dels en ökad satsning på svåråtkomligt institutionsutgivet material och på antikvariskt material. Idag (februari 2000) finns vid ICE ca 9.500 volymer katalogiserade, vid årsskiftet 2000/01 ca 15.000 och med den uppbyggnad som ansökan avser, ca 25.000 volymer. Därtill kommer ca 10.000 referenser i artikel-databasen, vilket är en kraftig ökning jämfört med dagens drygt

2.200 artiklar. Webbplatsen kommer att ha den mest kompletta länksamlingen till forskningsinstitutioner och elektronisk publicering inom området.

Bakgrunden till satsningen på ICE är att entreprenörskap och tillväxt i små och medelstora företag tilldrar sig allt större intresse såväl inom som utom forskarsamhället. I Sverige bedrivs vid de flesta universitet och högskolor forskning och utbildning inom området. ICE skall vara en nationell och internationell resurs.

Magdalena Larsson/David Elliott
2001 2.400.000 kr
Moderna Museet Dnr: 2000-7006
Moderna Museets Konstdatabasprojekt:
tillgängliggörande av Moderna Museets samling
genom digitalisering för interna och publika
ändamål

Projektet syftar till att öka tillgängligheten till Moderna Museets samling och till den konstvetenskapliga dokumentationen kring samlingen genom museets nya konst-databas.

Projektet leder till att information om museets samtliga samlingsområden, sammanlagt ca 330 000 föremål, tillgängliggörs. Uppgifter som idag är otillgängliga blir åtkomliga för den konsthistoriska forskningen och undervisningen. Konst-databasen kommer att bli museets viktigaste informationskälla. I den publika versionen av databasen kommer besökare själva att kunna söka efter information. En viktig användargrupp av konst-databasen blir forskare som bedriver studier om den moderna och samtida konsten. Variationen av information och sökmöjligheterna i konst-databasen möjliggör tillgängliggörandet av detaljerade uppgifter kring konstverken. Information om litteratur kring samlingen bildar en länk till museets två konstabliotek. Utställningsmodulen möjliggör forskning även kring konstverkens utställningshistorik.

Ett omfattande korrigerings/kompletteringsarbete av Måleri & Skulptursamlingen (4 671 verk) har påbörjats under år 2000 och beräknas avslutas samma år. I den på museet bildade projektgruppen fattas beslut om det förberedande och grundläggande arbetet med att utforma registreringspolicy. Utöver det arbetet återstår delmålen att korrigeras/komplettera Handteckning & Grafiksamlingen (ca 25 000 verk), registrera Fotografisamlingen (ca 300 000 före-

mål) samt Film & Videosamlingen (ca 250 verk), scanna in bilder till varje konstverk, registrera museets utställningar och utställningskataloger för att länka dem till konstverken samt att registrera uppgifter om konstverkens tillstånd.

Ulla Eliasson 2001 3.000.000 kr
Arkitekturmuseet Dnr 2000-7023
Tillgängliggörande av arkitekturlitteratursamlingar genom katalogisering i den nationella biblioteksdata-basen LIBRIS

Arkitekturmuseet vill genom katalogisering i LIBRIS tillgängliggöra museets unika samlingar av arkitekturlitteratur, kataloger och småskrifter som tillhört för arkitektur- och bebyggelseforskningen betydande arkitekter och arkitekturkritiker. Dessa är bl a arkitekturkritikern Gotthard Johansson, riksantikvarien Gösta Selling, arkitekterna Sigurd Lewerentz, Uno Åhren, Sven Markelius, Fred Forbat och Ingeborg Wærn Bugge.

Samlingarna är unika så till vida att böckerna ofta innehåller respektive arkivbildares personliga kommentarer och noteringar. Genom katalogisering i LIBRIS med angivande av arkivbildaruppgift görs samlingarna möjliga att rekonstruera till omfattning och innehåll. Genom forskningsbibliotekens samkatalog LIBRIS blir böckerna både nationellt och internationellt tillgängliga för framtida forskning.

Boksamlingarna utgör viktiga pusselbitar i de på Arkitekturmuseet samlade arkiven efter framstående arkitekter. Förutom böcker innehåller arkiven ritningar, fotografier, modeller och andra handlingar. Arkitekturmuseets bibliotek är Sveriges enda specialbibliotek för arkitektur- och bebyggelseforskning som vänder sig till alla kategorier av nyttjare.

Arkitekturmuseet har regeringens uppdrag att vara drivande i arbetet med att genomföra intentionerna i handlingsprogrammet för arkitektur, formgivning och design. Kärnfrågan i det brett upplagda arkitekturpolitiska arbetet är demokrati, delaktighet och kompetensuppbyggnad. I samband härmed synes museets boksamlingar vara väl ägnade att nyttiggöras i arbetet med att bredda intresset och öka kunskaperna om kulturarvet och dess relationer till dagens utveckling.

Christer Wijkström 2001 1.800.000 kr
Stockholms
Universitetsbibliotek Dnr 2000-7027
Digital naturalhistoria. Ökad tillgänglighet av KVAB:s äldre boksamling

För en stor del av humanistisk forskning, framförallt inom idé- och lärdomshistoria, vetenskapshistoria samt allmän kultur- och bokhistoria i vid mening, är Kungl. Vetenskapsakademiens bibliotek (KVAB) äldre boksamling av mycket stor betydelse. Självfallet har samlingen även betydelse för naturvetenskaplig forskning, främst inom områden som botanik och zoologi.

Tyvärr är endast en liten del av samlingen katalog tillgänglig för digital sökning. Dagens forskare och även en yngre generation bibliotekarier är många gånger ovana att handskas med kortkataloger, vilket gör att kunskap om äldre boksamlingar riskerar att gå förlorad. Genom att utnyttja ny teknik finns möjlighet att föra denna kunskap vidare. Digitalisering av den äldre katalogen ökar dessutom tillgängligheten av KVAB:s samlingar även utanför universitetsvärlden.

Arbetet kommer att utföras vid Stockholms universitetsbibliotek, där samlingen numera förvaras, men i nära samarbete med Centrum för vetenskapshistoria vid Kungl. Vetenskapsakademien.

Han Emanuel 2001 1.000.000 kr
Foundation for International Studies on
Social Security (FISS) Dnr 2000-7084

Anslag för att stärka och vidareutveckla internationellt forskarsamarbete kring det svenska socialförsäkringssystemet.

Anslag ur extra avsättning år 2000 (2000-2002)

Carin Bergström 2001 1.900.000 kr
Skokloster Slott Dnr 2000-7017
Införlivande av Skoklosters bibliotekskatalog med LIBRIS-basen.

Skoklosters slotts bibliotek innehåller ca 30 000 skrifter från tiden mellan 1466 och 1850-talet. De har samlats av slottets ägare eller förvärvat genom arv från andra herresäten.

Sedan staten år 1967 köpte Skoklosters slott har biblioteket katalogiserats enligt en raritets-katalogiseringsmetod utarbetad i samarbete med Kungliga biblioteket (KB), vilken innebär att katalogen förutom beskrivning av trycket innehåller registrering av provenienser, planscher, illustrationer och deras upphovsmän samt beskrivningar av bokband.

År 1996 påbörjades en inmatning i slottets föremålsdatabas av den slutförda handskrivna katalogen. Detta arbete uppmärksammades år 1998 av KB, som ansåg att en anslutning av katalogen till LIBRIS-basen vore lämpligare för att på så sätt göra Skoklosters bibliotek tillgängligt för allmänheten. Skoklosters bokbestånd skulle med sin internationella profil och tidsmässiga hemvist i 15-1700-talen på ett värdefullt sätt komplettera LIBRIS-basens bestånd.

Sven Allerstrand 2001 600.000 kr
Arkivet för ljud och bild Dnr 2000-7024
1900-talets historia i rörliga bilder – online för forskning.

Projektet syftar till att digitalisera ca 5 000 journal- och kortfilmer som producerades av Svensk Filmindustri och andra journalfilmsföretag under första hälften av 1900-talet, det s.k. SF-arkivet. Filmerna länkas sedan till utförlig kataloginformation i databasform med fri textsökning. Därigenom kan forskare över hela landet kostnadsfritt få tillgång till hela detta unika filmmaterial via arbetsstationer vid den egna institutionen, eller i vissa fall i hemmet, vid tidpunkt som forskaren själv väljer oberoende av ALBs expeditionstider.

Arkivet för ljud och bild (ALB) bedriver i samarbete med Sveriges Television ett projekt för att föra över "SF-arkivet" till videoband samt för att konvertera till dataläslig form den kort-

katalog som upprättats över samlingen. Projektet finansieras av Riksbankens Jubileumsfond. Filmerna kommer att vara överförda till videokassetter vid slutet av år 2000. Därmed blir de tillgängliga för forskning, men endast på plats i arkivets lokaler. Genom en digitalisering erbjuds forskningen inom olika discipliner helt nya möjligheter att på ett rationellt och kostnadseffektivt sätt få tillgång till detta material genom nätdistribution online till universitetsinstitutioner och även till enskilda forskare.

Två personer arbetar under ett år för att vidareutveckla systemet och digitalisera på två kvalitetsnivåer, en högkvalitativ masterfil för detaljstudier och kopieframställning samt en lågkvalitativ för snabb sökning och identifikation.

Lennart Brantgärde 2001 350.000 kr
Göteborgs universitet Dnr 2000-7029
Vi vill ...! Hundra år av partipolitiska viljeyttringar.

Projektet syftar till att producera en CD-ROM innehållande de senaste hundra årens partipolitiska viljeyttringar i Sverige. Denna produkt skall vara färdig år 2002, lagom till nästa valrörelse. Genom denna tidplan kan vi få med eventuella nya partiprogram som tas upp vid de partikongresser som hålls inför nästa val.

Projektet innebär lokalisering och digitalisering av valmanifest, partiprogram, partiledardebatter, regeringsförklaringar samt övriga relevanta dokument. Ambitionen är att få med alla dokument av denna typ som producerats sedan 1902. Materialet begränsas till de partier som ställt upp i riksdagsvalen. Partiledardebatter omfattar de avslutande partiledardebatterna i radio/TV. Skivan kommer att innehålla kortfattade presentationer av partierna och partiledare.

Skivan organiseras med ett lättförståeligt användarprogram med sökmöjligheter som gör det enkelt att hitta i de stora textmängderna. Detta ger möjligheter att t. ex. undersöka vid vilken tidpunkt olika saker togs upp på den politiska dagordningen eller de olika partiernas åsikter om samma fråga. Texterna kan också enkelt skrivas ut eller tas in i ett ordbehandlingsprogram.

Genom en egen hemsida på Internet skall man enkelt kunna få tillgång till ytterligare information samt nytillkommet material. Hemsidan skall kunna nå enkelt genom direktuppkoppling via användarprogrammet.

Marianne Landqvist 2001 600.000 kr
Strindbergsmuseet Dnr 2000-7030
August Strindbergs efterlämnade bibliotek: dokumentation, registrering och tillgängliggörande av författarens anteckningar i bibliotekets böcker

Författaren August Strindbergs sista bibliotek, innehållande 6 000 nummer, varav ca 3 000 bokvolym, förvaras sedan 1984 på Strindbergsmuseet i Stockholm. Ägare till boksamlingen är Nordiska museet, som deponerat biblioteket på Strindbergsmuseet i de ursprungliga, rekonstruerade lokalerna.

Drygt en tredjedel av boksamlingen, ca 1 400 volymer, består av böcker som Strindberg antecknat i. Det är understrykningar, marginalanteckningar, korrekturrättelser o.s.v. Dessa anteckningar, som är att betrakta som Strindbergsmanuskript, är en frekvent efterfrågad källa för Strindbergforskare.

1996 sökte och erhöll museet medel ur de s.k. SESAM-medlen från Kulturdepartementet. Syftet var att registrera och dokumentera anteckningssidorna i en databas för att eliminera det manuella slitaget samt att i förlängningen göra materialet tillgängligt via nya medier.

Registreringen har skett på tre nivåer: 1. Boktabell; 2. Anteckningstabell; 3. Inscanning av boksidor med anteckningar.

SESAM-projektet har resulterat i att ca 20% av "anteckningsböckerna" är registrerade i text och bild. Denna etapp slutfördes 1999-02-28.

Vi söker nu medel för att i en andra etapp och med samma teknik fortsätta registreringen av resten av "anteckningsböckerna" med undantag för dem med naturvetenskaplig inriktning, av vilka många fordrar särskild kompetens i tolkningen av anteckningarna. Resterande ca 700 volymer beräknar vi skulle kräva 20 månaders arbete för en person. Målet är att så långt som möjligt undvika manuell hantering av detta känsliga material och genom överföring av anteckningarna till ett annat medium göra dem överskådligt uppställda och lättare tillgängliga för forskningen.

Vi avser dessutom att via museets webbplats informera om projektet och därmed uppmärksamma forskare på möjligheten att söka anteckningarna på Strindbergsmuseet eller via en CD-skiva. Efter fullföljande av projektet ämnar vi göra delar av det tillgängligt via nätet.

Gunnel Arbäck 2001 2.000.000 kr
Statens biografbyrå Dnr 2000-7031
Statens biografbyrås äldsta filmhandlingar, 1911-1928

Projektets syfte är att ordna och i läsbar skick bevara de handlingar som åtföljde ansökningar om förhandsgranskning av film som inkom till Biografbyrån från det att verksamheten inleddes i september 1911. Handlingarna, som förvaras hos Riksarkivet, befinner sig i sorgligt och oordnat skick men det är ytterligt angeläget att de kan finnas tillgängliga för forskning, både utifrån filmvetenskapens behov och utifrån ett bredare intresse av filmcensurans roll i svensk kulturpolitik. Mot bakgrund av att Statens biografbyrå var den första statliga filmgranskningsinstitutionen i världen har materialet ett helt unikt värde.

Den period det gäller är "stumfilmstiden", 1911-1928, litet drygt 42 000 filmtitlar. Handlingarna behöver kopieras, ordnas och digitaliseras. I den förstudie som redan är i gång – som ett samprojekt mellan Biografbyrån, Riksarkivet och Filmvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet – kopieras handlingar fram till och med 1916 och ordnas handlingar fram till och med 1912. Så långt har det kunnat finansieras av Biografbyrån, med viss hjälp av Riksarkivet. För en fortsättning därutöver krävs extern finansiering.

Tomas Lidman 2001 3.000.000 kr
Kungliga biblioteket Dnr 2000-7033
Bilddatabaser och digitalisering – plattform för ABM-samverkan

Under senare tid har flera arkiv, bibliotek och museer digitaliserat delar av sina samlingar och presenterat dem i form av bilddatabaser. Fastän ABM-institutionerna i detta sammanhang ofta hanterar likartat material saknas i hög grad samordning på området, även internationell. Genom en bättre samordning skulle arbetet kunna rationaliseras och förutsättningar skapas för ett gemensamt tillgängliggörande av samlingarna.

Syftet med detta projekt är att bygga en gemensam plattform för ABM-samverkan där standarder, normer och regelverk för digitala bildhantering kan utvecklas. Samordningen bör omfatta såväl teknik och registrering som administration.

Projektet kommer att drivas gemensamt av Kungl. biblioteket, Nationalmuseum, Riksarkivet och Riksantikvarieämbetet.

Erik Norberg 2001 1.800.000 kr
Riksarkivet Dnr 2000-7039
Digital arkivöverföring för forskning vid universitet och högskolor

Projektet är ett samarbetsprojekt mellan Riksarkivet, Landsarkivet i Härnösand och Forskningsarkivet vid Umeå universitet. Syftet är att utveckla en modell för att ersätta de statliga arkivinstitutiörens fjärrlån av arkivmaterial till universitet och högskolor med distribution i digital form. Modellen skall resultera i

att tillgängligheten till arkivbestånden förbättras rent allmänt

att försörjningen med arkivinformaton för forskning och studier vid regionala universitet och högskolor får en bättre lösning än idag

att arkivbestånd som idag är stängda för forskning via fjärrlån av säkerhets- eller skyddsskäl kan nyttjas av forskare vid universitet och högskolor.

De nya universitet och högskolor som tillkommit under senare decennier har ökat behovet av regional tillgång till arkivmaterial. Avsaknad av näraliggande arkiv tvingar många lärosäten, däribland Umeå universitet, att utveckla egna lösningar.

Det system med fjärrlån som arkivinstitutiörens tillämpar är otympligt, kostsamt och ger begränsningar i lånerätten.

För att den akademiska forskningen och utbildningen, oberoende av var den sker i landet, skall kunna utvecklas i en takt som motsvarar statmakternas intentioner, är det av största vikt att den på ett smidigt sätt får tillgång till arkivmaterial. Idag saknas en modell för hur detta skall ske.

Under år 2000 görs en grundlig analys av de problemställningar och förutsättningar som finns (administrativa, juridiska, tekniska och ekonomiska). Scanning-utrustning upphandlas av de institutioner som deltar i projektet och personal utbildas. Från och med november månad 2000 och under hela 2001 utvecklas, testas och utvärderas en modell för digitala arkivlån.

Lars-Erik Edlund 2001 1.400.000 kr
Umeå universitet Dnr 2000-7040
Svensk etymologisk databas

Elof Hellquists klassiska verk *Svensk etymologisk ordbok* står sig förvånansvärt väl både i jämförelse med andra nordiska etymologiska verk och andra germanska arbeten. Den tredje upplagan är drygt femtio år gammal, men ges ständigt ut i nya omtryck. Det är dock uppenbart att mycket av den relevanta etymologiska diskussionen inte reflekteras hos Hellquist. Ett nödvändigt revideringsarbete är dock redan långt kommet. I detta arbete medverkar ett tiotal forskare i Sverige och Finland.

Målet med projektet är att göra den existerande texten i Hellquist ordbok samt de omfattande, nyskrivna revideringarna och tilläggen *digitalt* tillgängliga. Arbetet består av fem moment:

- inscanning av texten i Hellquists ordbok;
- digitalisering av de nyskrivna texterna;
- viss redigering, där exempelvis translittereringen görs enhetlig;
- utarbetande av register, samt
- utarbetande av sökmotorer.

Resultatet av detta projekt blir en *modern* svensk etymologisk ordbok i digital form, som dels kan användas just i sin digitaliserade form av forskare och vid institutioner, dels kan tjäna som underlag vid en utgivning av en modern svensk etymologisk ordbok. Dessa slutprodukter har stor betydelse inomvetenskapligt – även internationellt sett – men kommer naturligtvis också att få betydelse för en bredare, språkligt intresserad allmänhet.

Kjell Jonsson 2001 5.000.000 kr
Umeå universitet Dnr 2000-7041
HUMLab – Humaniora och teknik i förening

HUMLab är en central och prioriterad verksamhet inom humanistisk fakultet för förnyelse av humanistisk forskning, utveckling och utbildning. Ordet HUMLab innehåller en skenbar motsägelse eftersom humaniora av tradition inte betraktas som ett laborativt ämne. HUMLab, det enda i sitt slag i Sverige, är å andra sidan inget traditionellt laboratorium. Det bygger på ett nytt tänkande där humaniora och kultur integreras med modern informations- och medieteknik. HUMLab är ur infor-

mations- och datorteknisk synpunkt ett avancerat laboratorium och en mycket stark forskningsmiljö även vid internationella jämförelser. Humanister och "kulturarbetare" får i HUMlab tillgång till nya hjälpmedel och verktyg samt stöd och utbildning för att använda dessa. Detta skapar förutsättningar för att utveckla nya forskningsmetoder och ny forskning inom humaniora och kultur. Medel söks för att profilera och vidareutveckla HUMlabs unika forskningsmiljö särskilt inom området Kulturarv Norr/Det Nordliga Rummet. HUMlab och tekniken gör det möjligt för forskare att finna och åskådliggöra samband som annars är oåtkomliga eller alltför abstrakta. All verksamhet i HUMlab bedrivs i nära samverkan med forskare knutna till fakultetens institutioner. HUMlab är en naturlig gränsöverskridande mötesplats för humaniora, teknik och kultur. HUMlab skapar naturliga förutsättningar för samverkan mellan akademi, näringsliv och allmänhet och stärker och stödjer humaniora och kulturell verksamhet.

Lisa Söderberg 2001 600.000 kr
Sveriges Radio Dnr 2000-7042
Uppbyggnad av forskarservice vid Sveriges Radios dokumentarkiv

Sveriges Radios dokumentarkiv har etablerats för programbolagens programässiga och administrativa behov. Mer eller mindre informellt har dock några externa forskare genom åren kunnat dra nytta av arkivet. Dess stora värde för externa forskare har framträtt allt tydligare genom den verksamhet som Stiftelsen Etermedierna i Sverige bedrivit under 8 år, där det första projektet nu går in i sitt sista skede och det andra befinner sig i den mest intensiva perioden. Med den centrala ställning som Sveriges Radio haft och har i den svenska massmediamiljön är det naturligt att intresset för att utnyttja arkivet ökat även från andra utomstående forskare. För att svara mot denna efterfrågan behöver arkivet bygga upp en infrastruktur för en sådan forskning därigenom kunna etablera en ny forskarmiljö.

Louise Waldén 2001 300.000 kr
Nämnden för hemslöjdsfrågor Dnr 2000-7044
Hemslöjdens källor del 2

Syftet med projektet *Hemslöjdens källor* är att påbörja en dokumentation av hemslöjdens muntliga historia genom att genomföra intervjustudier med nyckelpersoner inom hemslöjdsrörelsen. Intervjuerna ska dels utgöra material till ett större forskningsprojekt, dels ligga till grund för utbildning så att fler personer kan intervjuas lokalt. I en första studie, finansierad från Marcus och Amalia Wallenbergs Minnesfond, intervjuades tio nyckelpersoner med lång erfarenhet, stor personkännedom och förmåga till kritisk bedömning för att spåra rötter, ideer, ideologier och inflytanden. I denna studie, *Hemslöjdens källor del 2*, intervjuas hemslöjdskonsulenter inom hårdslöjden, dvs den manliga hantverkstraditionen inom hemslöjden. Urvalet omfattar såväl äldre som yngre, såväl manliga som kvinnliga hårdslöjdskonsulenter. Utskrifter av intervjuerna kommer att finnas tillgängliga på Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH), originalbanden lämnas till Nordiska Museet. Sammantaget kommer dokumentationen att utgöra en viktig källa till hemslöjdens historia och verksamhet. Projektet omfattar även utbildning av personer inom hemslöjdsrörelsen för att de i sin tur skall kunna genomföra likartade intervjuer lokalt och regionalt. Utbildningen baseras på erfarenheterna från de två intervjustudierna inom Hemslöjdens källor. Projektet är ett led i NFHs arbete med att etablera hemslöjden som forskningsområde, bl a genom att initiera möten mellan den akademiska världen och hemslöjdsrörelsen.

Johan Hultdt 2001 4.000.000 kr
Föreningen Svensk Form Dnr 2000-7045
Anslag till att omvandla Föreningen Svensk Forms bibliotek och bildarkiv till ett nationellt kunskapscentrum inom form- och designområdet

I den pågående samhällsdebatten angående den ökande betydelsen av FORM och DESIGN spelar Svensk Form en central roll. I samband med detta tilltagande intresse för den institutionellt eftersatta formen fick Svensk Form fr.o.m. 1/1 -99 av regeringen ett nationellt uppdrag att främja form och design. Regeringen har även tillsatt en utredning angående

statens framtida engagemang för denna viktiga sektor.

Sedan sitt grundande har Svensk Form på ett avgörande sätt genom sin verksamhet påverkat utvecklingen av gestaltningen av samhället.

Genomgripande publicistisk verksamhet och epokgörande utställningar har kvarlämnat ett ovärderligt material. Allmänna Konst- och industriutställningen 1897, Hemutställningen 1917, Stockholmsutställningen 1930, H55, NordForm 90 i Malmö m.fl. Dessutom bör nämnas stora och avgörande internationella evenemang.

Allt detta och oändligt mycket mer av original från den svenska formhistorien från 1845 till i dag finns i Svensk Forms bibliotek och arkiv. För forskning och för tydliggörandet av våra formrötter måste dessa unika samlingar bevaras, digitaliseras och göras funktionellt tillgängliga för forskning och studier.

Martin Gellerstam 2001 750.000 kr
Göteborgs universitet Dnr 2000-7046
Nationell uppbyggnad och åtkomst av parallella texter

Projektet utgår från det faktum att det idag finns en stor efterfrågan på texter där svenskan länkas samman mening för mening med översättningar till och från andra språk. Sådana texter produceras och utnyttjas inom språkforskning, språkpedagogik och språkteknologiska tillämpningar som datorstödd översättning. Inom dessa områden har en livaktig vetenskaplig diskussion kommit att kretsa kring alltifrån länkingsprinciper till systematiska beskrivningar av kontrastiva fenomen i olika språk.

Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet har påbörjat en verksamhet med länkning av svenska texter till och från olika sarspråkstexter. Fakulteten har avsatt medel att anställa en person som skall bygga upp kompetens inom området och hjälpa sarspråksinstitutionerna med den praktiska länkningen av texter. Medlen har kanaliseras via Språkbanken som under många år har samlat in och tillhandahållit texter och textbearbetningar. Språkbanken utnyttjas nationellt och besöks dagligen av något tusental användare, forskare, studenter, allmänhet.

Själva länkingsarbetet är emellertid bara en del av verksamheten med länkade texter.

Institutionerna saknar normalt medel att bygga upp en korpus för länkning och hänvisas idag ofta till enskilda initiativ från engagerade doktorander som vill skriva avhandling om kontrastiva frågor. För att institutionerna skall kunna bygga upp en egen länkad korpus behövs medel dels för att ombesörja optisk inläsning av texterna, dels för själva länkningen. Till detta kommer också behov av en server som kan lagra korpusarna på ett systematiskt sätt och ge snabb åtkomst till de länkade texterna. Denna server skall ge tillgång till länkade texter på nationell bas och administreras av Språkbanken som sedan länge utnyttjas nationellt.

Märta Ramsten 2001 1.200.000 kr
Svenskt visarkiv Dnr 2000-7051
*Musikens tidiga mediering i Sverige.
Ett forsknings- och kulturarvsbevarande projekt*

Merparten av den musik som vi lyssnar på idag är förmedlad via massmedier (medierad). Musikens massmediering är förbunden med modernitetens framväxt och den tekniska och ekonomiska utvecklingen. I ett historiskt perspektiv har denna utveckling inneburit en genomgripande förändring av förhållandet människa – musik – teknik. Idag använder vi mer musik än tidigare mätt i tid, utbud och betydelse. Den globala musikindustrin är gigantisk och Sverige intar där en framträdande position konstnärligt men även ekonomiskt. Denna omfattande förändringsprocess är inte äldre än drygt hundra år.

I detta projekt vill vi undersöka inledningen av musikens och ljudets mediering i Sverige och de förändringsmekanismer som påverkade musiken, musiklivet och synen på musik. Hur förändrades förhållandet människa – musik – teknik? Dessa frågor tänker vi studera genom att ur olika vetenskapliga perspektiv fokusera på fonografen och grammfonen som förmedlare av musik åren 1878-1926.

I projektet ingår också att tillgängliggöra det ljudande material som forskningen bygger på och som till stora delar är ouppordnat. I detta arbete, som utgör den kulturarvsbevarande delen, är samarbete med Arkivet för ljud och bild och Sveriges Radio en förutsättning, och en del av ansökan rör digitalisering och registrering av fonografmaterialet som finns hos dessa institutioner.

John S Peel 2001 1.000.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-7056
*Vad följer sig i samlingarna? – Vi öppnar
Evolutionsmuseet i Uppsala för alla!*

Syftet är att koncentrera resurser till en person för att sammanställa och presentera Uppsala universitets unika naturvetenskapliga och vetenskapshistoriska samlingar på Internet. Dessa samlingar är koncentrerade till det nybildade Evolutionsmuseet som består av tre sektioner: zoologi, paleontologi och botanik. Presentationen gäller framförallt samlingar här rörande från Carl von Linné och Linnés lärjunge och efterträdare Carl Peter Thunberg samt att initiera nya databaser för samlingar som ännu ej finns digitaliserade. Målet är att synliggöra dessa samlingar för en bredare allmänhet, specialinriktade amatörforskare, samt forskare där även kultur- och vetenskapshistoriker kan utnyttja materialet.

Kunskapen hos allmänheten såväl som hos forskarsamhället inom olika discipliner om de naturvetenskapliga samlingarna vid Uppsala universitet är knapphändig. Den del som visas i de publika utställningarna är försumbar och en viktig uppgift för Evolutionsmuseet är att sprida information och kunskap om såväl pågående forskning som biologisk mångfald och naturvetenskapshistoria.

Konkret innebär arbetet att genom en hemsida för Evolutionsmuseet skapa möjligheter att söka efter material, att få fram bilder från viktiga samlingar samt i förlängningen virtuellt kunna "besöka" delar av museet från sin dator.

Lillie Johansson 2001 1.200.000 kr
Nationalmuseum Dnr 2000-7058
*Tillgängliggörande av Nationalmusei samlingar
genom digitalisering*

Projektet syftar till att med hjälp av Nationalmuseums databas öka tillgängligheten till samlingarna och den konstvetenskapliga dokumentation som finns om föremålen.

Nationalmuseum har under åren 1996-1998 utvecklat en ny databas vilken möjliggör registrering av information om alla typer av föremål som ingår i museets samlingar. Den nya databasen innebär således en väsentlig förbättring då den samlar all information om museets föremål, vilken tidigare fanns fördelad i ett antal

mindre lokala databaser, på ett och samma ställe. Detta möjliggör sökningar och faktsammanställningar av en helt annan kvalitet och art än som tidigare varit möjligt. Därmed har grundförutsättningen skapats för att i ett följande skede göra museets samlingar omfattande närmare 700.000 föremål tillgängliga för forskningen. Med bidrag från Riksbankens Jubileumsfond och Framtidens kultur genomförs under år 2000 registervård av konverterad textinformation om cirka 25.000 föremål och cirka 20.000 personer (konstnärer m.fl.). Vid årets slut återstår ytterligare ca 5.000 poster att registervårda vilket Nationalmuseum skulle vilja göra under år 2001.

Under installations och implementeringsfasen för den nya databasen har museet utarbetat tre nya samlingskataloger. För att sprida de nya rön som har framkommit i samband med katalogarbete under 1998-2000 skulle Nationalmuseum vilja överföra den i tryckt form publicerade informationen till databasen för att den i digital form ska bli tillgänglig för en vidare krets.

Under SESAM-projektet 1996-98 inscannades 20.000 fotografier av teckningar av svenska konstnärer. Dessa bilder finns idag i den nya databasen men är i praktiken ej tillgängliga då inte någon textinformation finns registrerad. För att tillgängliggöra dessa 20.000 bilder skulle Nationalmuseum vilja registrera basuppgifter hörande till dessa 20.000 bilder.

Marita Mattsson Barsk 2001 100.000 kr
Kultur- och fritidskontoret,
Övertorneå Dnr 2000-7060
Nordkalottens kultur- och forskningscentrum

Nordkalottens kultur- och forskningscentrum kommer att erbjuda samlad information och material om Tornedalen och Nordkalotten historiskt, i nutid och för framtiden. I samverkan med Tornedalens folkhögskola, högskoleförbundet Östra Norrbotten och närliggande kulturinstitutioner kommer kulturmöten, konferenser, forskning och kultur att främjas.

Syftet är att erbjuda forskare, organisationer, institutioner och föreningar samt enskilda möjlighet att forska kring språk, kultur och historia med en väl utbyggd infrastruktur. I projektet ingår att främja vetenskapliga och litterära intressen mellan olika aktörer, stimulera till forskning och etablera kontakter. Befintligt

arkivmaterial ska exponeras och tillgängliggöras för forskare och andra intresserade. Dessutom avses att:

- tillsammans med ett antal nordiska universitet delta i uppbyggnaden av en forskarutbildning med relevant anknytning till Nordkalotten.
- metodiskt och långsiktigt bygga upp en infrastruktur med verksamhet av intresse för Nordkalottens kultur- och forskningscentrum.

Inga Wernersson 2001 5.000.000 kr
Göteborgs universitet Dnr 2000-7061
*Universeum en ny kulturform för upplevelser och
lärande*

I Sverige och internationellt utvecklas allt fler upplevelsecentra s k Science Centres. Dessa vill överbygga avståndet mellan skolans undervisning, den variationsrika värld som barn och ungdomar möter samt förstärka fritidens frivilliga och lustfyllda lärande.

Universeum, som öppnar i juni år 2001, erbjuder en unik upplevelsemiljö med naturvetenskapens hela bredd inklusive naturmiljöer, kopplade till vardagens mångvetenskapliga samband. En ny miljö för forskning och utvärdering av kunskapsbildningen inom naturvetenskap, matematik och teknik bildas genom att skola och lärarutbildning får tillgång till Universeum.

Till Universeum knyts såväl lärarutbildning som delar av undervisningen i grund- och gymnasieskolan. Syftet är att ur pedagogiskt och ämnesdidaktiskt perspektiv beskriva och analysera:

- 1) Vad betyder en alternativ/kompletterande lärandemiljö för barns/ungdomars lärande inom matematisk-naturvetenskapliga och tekniska områden?
- 2) Vad betyder denna lärandemiljö för lärarstudentens tänkande om barns/ungdomars lärande?
- 3) Vilka erfarenheter görs av samarbetet mellan universitet, skola och vetenskapscentrum?

Förberedande samarbete har inletts och projektet kommer att följa och utvärdera uppbyggnads- och verksamhetsprocessen under två år. Efter öppnandet följs effekterna upp av åter-

kommande besök av elever och av medverkan av universitetsstudenter under olika moment i utbildningen.

Monica Hedlund 2001 1.800.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-7064
*Modellpredikningar från medeltiden:
Ett pilotprojekt för att påbörja publiceringen av
ett bortglömt massmedium*

Under perioden 1200-1500 var modellpredikosamlingar predikantens viktigaste hjälpmedel. Från dem kunde han hämta färdigt material för sin verksamhet. Att dessa samlingar var oerhört populära visar det stora antalet bevarade handskrifter och de många tryckta utgåvorna ca 1470-1520. Samlingarnas flitiga användning i den offentliga förkunnelsen över hela Europa gör att de kan betraktas som ett massmedium – kanske världens första. Men sedan 1500-talet har de fallit i glömska. Av de femtio mest populära finns endast en tillgänglig i en modern utgåva. Föreliggande projekt vill bereda väg för publiceringen av en hel corpus med medeltida modellpredikosamlingar, så att de kan få den plats de förtjänar i forskning och historieskrivning.

Det omedelbara syftet med projektet är att transkribera två medeltida predikosamlingar, en latinsk och en fornsvensk, och förbereda dem för elektronisk utgivning. Detta syfte har ett värde i sig. Men under arbetets gång vill vi dessutom utveckla effektiva och pålitliga arbetsmetoder samt bygga upp en organisation och en ekonomisk bas för en långsiktig corpusutgivning. Den senare måste utformas som ett internationellt samarbetsprojekt.

Tomas Lidman 2001 600.000 kr
Kungliga biblioteket Dnr 2000-7069
*Metodprojekt för bevarande och katalogisering
av äldre boksamlingar i Sverige*

Projektet syftar till att säkra äldre boksamlingar mot förfall och förskingring. Ett flertal vetenskapligt värdefulla samlingar finns på lokal nivå i bibliotek hos studieförbund, hembygdsföreningar och församlingar. Ett inledande arbete pågår redan. Statens kulturråd och Kungl. biblioteket har tagit initiativ till en inventering av nämnda samlingar. I en delrapport som föreligger framkommer att stora kulturella och eko-

nomiska värden befinner sig i riskzonen att helt försvinna. Kunskapen om samlingarna utarmas på bara några årtionden och bibliotekens personal står villrådig i frågor om hantering och bevarande av denna vår väsentligaste del av kulturarvet. Kulturrådet och KB har gemensamt anmält behovet av ett bevarandeseekretariat.

Mot bakgrund av de erfarenheter som framkommit i de genomförda inventeringarna föreslås ett pilotprojekt med syfte att på lokal biblioteksnivå bygga upp kompetens inom området bevarande och tillhandahållande av äldre boksamlingar. Detta mål skulle uppnås genom att:

- utarbeta och utvärdera en metodik för att på ett lokalt plan arbeta med bevarande- och katalogiseringsfrågor på bibliotek som saknar tillgång till egen kompetens inom dessa områden.
- utarbeta en handbok i bevarande av bibliotekssamlingar med tonvikt på praktisk rådgivning för personal utan förkunskaper.
- via informationsmöten och seminarier sprida kunskap inom området.

Erfarenheterna från detta projekt skulle kunna ligga till grund för utvecklingen av ett fortsatt övergripande åtgärdsprogram för de äldre boksamlingarna i svenska bibliotek.

Tomas Lidman 2001 2.500.000 kr
Kungliga biblioteket Dnr 2000-7070
Tillgängliggörande av årstrycket

Det officiella trycket från 1500-talet fram till 1833 kallas Årstrycket, föregångare till SFS. Det omfattar lagar, förordningar, kungörelser, instruktioner till myndigheter m.m. Forskare i t.ex. historia, statsvetenskap, juridik behöver läsa förordningar och lagar som reglerade förhållanden i äldre tid. Uppgiften är problematisk, eftersom ingen fullständig uppsättning av årstrycket finns och övergripande register saknas. Alfabetiska eller kronologiska register finns, det senaste från 1865. Inget ger tillräcklig information. Behovet är stort av ett allmänt tillgängligt register med fullständig och utförlig information, åtkomligt oberoende av institution och plats.

Steg 1

Registrering av årstrycket i den nationella bibliografiska databasen LIBRIS bedöms vara bästa sättet att uppnå detta mål. LIBRIS tillåter sök-

ning på många olika sätt och kan ge snabb information om författningsläget genom historien för aktuell problemställning. LIBRIS tillåter kontinuerliga kompletteringar. Landsarkivet i Göteborg har ett datoriserat register över sitt eget bestånd. Det bedöms utgöra en god bas för registrering i LIBRIS.

Steg 2

Lätt tillgänglig registrering väntas öka användningen och därmed förslitning av trycken. Mikrofilmning/skanning är viktigt ur bevarandesynpunkt.

Projektets syfte är att tillgängliggöra årstrycket, underlätta forskning och lägga en grund för bevarandeplanering avseende årstrycket, samt att i ett andra steg genomföra bevarandeåtgärder.

Margareta Benner 2001 1.800.000 kr
Göteborgs universitetsbibliotek Dnr 2000-7072
Ett virtuellt Ostindiskt Kompani-arkiv

Syfte: att skapa ett virtuellt komplett bildarkiv på www av de i landet spridda handlingarna från Svenska Ostindiska Kompaniet; att skapa fri tillgänglighet och undvika slitage; att berika bild databasen med ämnesindexering av handlingarna, utförd av forskare.

Komplett digitalisering av handskriftssamlingar är sällsynt även internationellt. En förutsättning är teknisk utrustning och kunskap som nu finns vid Göteborgs UB.

Projektet blir en uppföljning och vidareutveckling av ett pilotprojekt gjort på 1/5 av handlingarna vid Göteborgs UB:s handskriftssamling. Ett nytt bildformat Flashpix användes som innebär snabb överföring, mycket god bildkvalitet och lagring av bilderna i endast en storlek. Användaren kan ändå zooma till valfri förstoring. Handlingar vid andra bibliotek och arkiv i Sverige kan digitaliseras vid ägarinstitution alternativt i Göteborg, så att ett samlat virtuellt arkiv skapas. Totalt omfång beräknas till ca 20 000 sidor.

Parallellt med den digitala fotograferingen läggs en indexeringsdatabas upp av historiska forskare i samarbete med en bibliotekarie och en datatekniker. Databasdesign och gränssnitt för sökning och inmatning skapas. Såväl indexeringsbasen som själva bilderna läggs fritt tillgängliga på www, åtkomliga även med modem.

Ämnesgångar till materialet skapas utan den tidsödande processen att skriva in, korrekturläsa och koda texterna.

Bertil Andersson
Göran Skogh 2001 5.000.000 kr
Linköpings universitet Dnr 2000-7076
Nationellt centrum inom ekobrottsområdet

Den snabba tekniska utvecklingen ställer myndigheter och lagstiftare inför nya aktörer och nya ekobrott. Den politiska, sociala och tekniska utvecklingen påverkar och förändrar innebörden i begreppet ekonomisk brottslighet genom ny lagstiftning och ändrade regelsystem. Kunskap saknas om sambanden mellan den tekniska utvecklingen och de kulturella förändringar som påverkar brottslighetens omfattning och innebörder. Nationella normsystem och värderingar liksom etiska traditioner interagerar med nya tekniska lösningar, övernationella politiska organisationer, rättsliga system och ekonomiska processer. Behovet av grundforskning är stort men forskningen behöver också återföras till myndigheter och lagstiftare.

Ekobrottsforskning är, med undantag för kriminologi, ett område med svag tradition i Norden. Vid Linköpings universitet planeras en långsiktig satsning på forskning och utbildning rörande ekobrottslighet, som kan komplettera den forskning som bedrivs vid andra universitet. Universitetet har stor erfarenhet av att organisera problemorienterad, tvärvetenskaplig forskning inom såväl teknik som humaniora och samhällsvetenskap samt ett utvecklat samarbete med myndigheter och näringsliv.

Björn Eriksson 2001 3.000.000 kr
Stiftelsen Internationella
Vadstena-Akademien Dnr 2000-7077
*Att tillgängliggöra och säkra resultaten av
Stiftelsen Internationella Vadstena-Akademiens
musikforskning*

Vadstena-Akademiens forskningsarbete har under 35 år rönt nationell och internationell uppmärksamhet. 16 nya verk och 42 "operaarkeologiska fynd" har framförts.

Framtagningsverksamheten har resulterat i en unik notsamling. Musikforskarna fil.dr Åke Sällström, kapellmästaren fil.dr HC Arnold Östman och professor fil.dr Anders Wiklund,

har återuppväckt musikhistoriskt och konstnärligt högkvalitativa operaverk. Många av verken fick när de framfördes etablerade musikvetare att omvärdera musikhistorien. Genom att tillgängliggöra verken kan historiska perspektiv och erfarenheter tillvaratas i utvecklingen av dagens och morgondagens musikedramatik.

Projekt mål:

Att för forskning, studier och framföranden, i Sverige och utomlands, tillvarata internationellt intressanta "musikarkeologiska" forskningsresultat och nyskapade verk genom att

- I/ ordna, förteckna och tillgängliggöra Vadstena-Akademiens unika notsamling
- A) En musikbibliotekarie för att inventera, ordna och förteckna materialet. Akut är att rädda äldre kopior/band och åstadkomma brandsäker originalpartiturförvaring. Forskningsresultaten tillgängliggörs via bl.a. internet-katalog.

Punktinsatser av:

- B) Katalogisatör-konsult.
C) Översättare för internationell katalog, web-redaktör, datakonsult.
D) Notkopister för korrigeringar, restaureringar, klaverutdragsutskriftar.
II/ säkra klingande resultat av forskningen genom att dokumentera utvalda arior, ensembler och Ouvertyrer från Vadstena-Akademiens föreställningar på CD.
E) En producent för en forskningsinformativ CD-utgåva av "highlights". Referens-CD-skivor bränns av de mest intressanta forskningsresultaten, för utlåning som komplettering till notarkivet.

Stephan Borgehammar 2001 2.500.000 kr
Uppsala universitet Dnr 2000-7080
*Bilden av Birgitta – Ikonografisk databas,
Virtuellt Birgittabibliotek och Internationell
Birgittautgåva*

Ansökan omfattar tre delprojekt, vart och ett med sin organisation och budget men med en gemensam styrgrupp och en gemensam anknytning till Birgittaåret 2003.

Delprojekt 1: **Bilden av Birgitta – ikonografisk databas.** Syftet är att bygga upp en databank med alla slags avbildningar av den heliga Birgitta, för att främja forskning inom främst konstvetenskap, historia och teologi. Bild-

banken skall även på ett lättillgängligt sätt presenteras för allmänheten, bl.a. via Internet. Genomförandet sker i etapper, som var och en omfattar identifiering, beskrivning, fotografering, scanning och registrering i databas av ett avgränsat material. Medel har beviljats för etapp 1: en uttömmande registrering av det medeltida östgötska bildmaterialet.

Delprojekt 2: Virtuellt Birgittabibliotek – ett kunskapsnät för forskning och folkbildning. Detta "bibliotek" kommer att bestå av virtuella rum och miljöer – forskarsal, klassrum, byggnader och geografiska platser – med material som anknyter till Birgitta, från fotograferade handskrifter till virtuella pilgrimsvandringar. En hörnsten i biblioteket utgörs av en bibliografisk databas, där viktiga samlingar av Birgittalitteratur registreras och sammanlänkas; kompletterande material av olika slag kan successivt kopplas till de bibliografiska posterna. Medel har beviljats för det första halvårets arbete.

Delprojekt 3: Internationell utgåva av Heliga Birgittas "Himmelska uppenbarelser". Utgåvan skall omfatta hela den latinska texten till Birgittas uppenbarelser (ca 1000 sidor) jämte en reducerad textkritisk apparat och en fullständig engelsk översättning. Den skall också innehålla omfattande källhänvisningar, sakupplysningar och register. Syftet är att presentera Uppenbarelsernas text och forskningen om dem (inte minst den svenska) för en bred internationell publik, och samtidigt sätta ett kvalificerat redskap i händerna på forskare inom olika discipliner. Detta delprojekt – som har erhållit största delen av anslaget – beräknas vara klart till 700-årsjubileet av Heliga Birgittas födelse, år 2003.

Benny Brodda 2001 800.000 kr
Stockholms universitet Dnr 2000-7081
Standarder för registrering och lagring av transkriberat svensk dialektmaterial

Runt omkring i landet – framförallt vid de stora universitetsorterna – finns det väldiga mängder inspelat och/eller nedtecknat svenskt dialektmaterial i olika arkiv, huvudsakligen insamlat från ca 1870 och långt in i modern tid. Den absolut största samlingen finns vid Språk och Folkminnesinstitutet (SOFI) i Uppsala, som också är huvudman för dessa

arkiv. Sammanlagt rör det sig om i storleksordningen 10.000 timmar inspelat material – det mesta ännu inte överfört till skrift, transkriberat, som termen lyder. Ett i omfattning minst lika stort material föreligger också i enbart nedtecknad form, nämligen sådant som insamlades före 1930, innan några inspelningsmöjligheter fanns.

Tanken – bl a uttryckt av kulturministern – har nu väckts att så mycket som möjligt av allt detta material skall datoriseras och göras tillgängligt via Internet, i förekommande fall både som text och ljud. De tekniska och administrativa problemen att ta hand om allt detta material är formidabla, men det aktuella projektet går närmast ut på att utveckla metoder och programvara för att mata in och lagra materialet snarare än att faktiskt göra själva inmatningen.

Vid nedteckningen av det talade materialet har det sedan 1870-talet använts ett för de svenska dialekterna specifikt avpassat fonetiskt alfabet, landsmålsalfabetet kallat. Med allehanda varianter så uppgår teckenförrådet i detta alfabet till flera tusen olika tecken; en viktig del av det aktuella projektet är att göra en inventering av detta. I många fall har också ett mer riksspråkligt anpassat skrivsätt använts, vilket gör texten mer lättillgänglig även för icke-fackmannen.

Sammanfattning av projektet:

- Etablera en UNICODE-standard för lagring av text skriven i landsmålsalfabetet (genom det stora teckenförrådet i detta räcker det inte med ett normalt Word-teckensnitt, som ju max bara kan härbergöra drygt 200 olika tecken.). Vi avser också att utveckla en systematisk representation i ren 7-bits ASCII, vilken sedan kan fungera som ett effektivt växelmynst för dialekttexter.
- Etablera översättningstabeller mellan landsmålsalfabetet och det internationella fonetiska alfabetet, IPA, (lämpligen via den nämnda 7-bits-representationen) och likaså till en mer riksspråklig, förenklad representation med s.k. ljudenlig stavning. Även koppling till det motsvarande norska landsmålsalfabet är planerat.
- Utveckla programvara och tekniska hjälpmedel för inmatning av skriftligt dialektmaterial i enlighet med det ovanstående samt framställa manualer för dessa hjälpmedel.

Carl-Olof Jacobson 2001 2.000.000 kr
Svenska Linné-sällskapet
Dnr 2000-7085 (se även 1994-5209)
Vetenskaplig utgåva av Carl von Linnés brevväxling

Anslag till utrustning.

Hans Kraitsik 2001 500.000 kr
Den Judiska Församlingen i Stockholm
Dnr 2000-7086
Projekt Judiska Församlingens arkiv

Judiska Församlingens arkiv omfattar 231 hyllmeter handlingar som dokumenterar församlingens verksamhet alltsedan den grundades år 1755. Här finns församlingsböcker, protokoll, korrespondens, räkenskaper, församlingens tryck, fotografier och handlingar som belyser församlingens omfattande och mångskiftande aktiviteter. Det gäller bl a social verksamhet och andra humanitära insatser, t ex den omfattande verksamheten rörande skadeståndsärenden, transmigration, emigration, ärenden rörande medborgarskap, arbets- och uppehållstillstånd. Ett omfattande material belyser församlingens kontakter med andra svenska och nordiska församlingar liksom andra trossamfund. Överhuvudtaget är församlingens internationella verksamhet väl dokumenterad. Till detta omfattande arkivmaterial kommer arkiven efter viktiga inslag i församlingsarbetet som Judiska kvinnoklubben, Israelitiska ynglingaföreningen, Israelitiska sjukhjälp- och begravningsällskapet, Svenska sionistiska föreningen, ett antal stiftelser och fonder, flera betydelsefulla personarkiv efter rabbiner (Kronheim, Ehrenpreis) och andra som Ellen Raphael och Erik Lamm. Det här kortfattat beskrivna arkivkomplexet har ett betydande forskningsvärde såväl för svensk forskning av skilda slag som, inte minst, internationellt. Projektet avser medel för nödvändiga ordnings-, förtecknings- och registreringsarbeten av Församlingens arkiv i samarbete med Riksarkivet.

Statistiska uppgifter om beviljade medel till forskning

I detta avsnitt redovisas en tabellarisk översikt över beviljade forskningsmedel. Presentationen inleds med tre sammanfattningstabeller (tabellerna 1 – 3).

I tabellerna 4 – 8 presenteras statistik över projektanslag beviljade från Jubileumsdonationen och i tabellerna 9 – 14 motsvarande uppgifter över projektanslag beviljade från den Kulturvetenskapliga donationen. Samtliga be-
lopp anges inklusive omkostnadsavgifter.

Anslagsfördelningen mellan ämnesområdena för 2000 kan utläsas i tabeller 4 och 9. Uppgifterna om relationen mellan fortsättningssanslag och nya anslag under 2000 finns redovisade i tabeller 7 och 12. Nya anslag resp. fortsättningsanslag fördelade på ämnesområden

redovisas i tabellerna 5 och 6 för Jubileumsdonationen samt 10 och 11 för den Kulturvetenskapliga donationen. Anslagens fördelning på olika läroanstalter finns redovisade i tabellerna 8 och 13. I tabell 14, slutligen, redovisas uppgifter över Riksbankens Jubileumsfonds satsningar på s.k. infrastrukturrellt stöd.

Flera av de projekt som beviljats anslag, särskilt de som har större omfattning, är av fler- eller tvärvetenskaplig karaktär. Fördelningen på ämnesområden och även på fakultetsområden kan därför inte göras exakt. Anslagen förs till det område som bedöms vara mest centralt, som regel det inom vilket den sammanhållande forskaren är verksam.

Tabell 1.

Beviljade forskningsmedel år 2000 per donation (tkr)

Jubileumsdonationen	171.253
Kulturvetenskapliga donationen	320.236
Nils-Eric Svenssons fond	300
Erik Rönnbergs donation för forskning om åldrande och åldersrelaterade sjukdomar	675
Erik Rönnbergs donation för forskning om sjukdomar under de tidiga barnåren	215
Summa	492.679

Tabell 2.

Beviljade forskningsmedel år 2000 ur Jubileumsdonationen (tkr)

Projektanslag (Ytterligare specifikation ges i tabellerna 4-8)	116.210
Collegium Budapest	1.250
Reseanslag	305
Arvode till sakkunniga	1.128
Ersättning till adjungerade	358
Konferenser, information	712
Områdesgruppen för kapitalmarknadsforskning	1.290
Extra insats under år 2000	50.000
Summa	171.253

Tabell 3.

Beviljade forskningsmedel år 2000 ur den Kulturvetenskapliga donationen (tkr)

Projektanslag (Ytterligare specifikation ges i tabellerna 9 – 13)	195.815
Infrastrukturstöd (Ytterligare specifikation ges i tabell 14)	18.000
Anslag till symposier, forskningsplanering och forskningsinformation	10.000
Reseanslag	229
Arvode till sakkunniga	540
Ersättning till adjungerade	322
Konferenser, information	926
Områdesgruppen för konst och gestaltning	2.005
Områdesgruppen för forskning om kunskapssamhället	2.589
Extra insats under år 2000 (Ytterligare specifikation ges i tabell 14)	89.810
Summa	320.236

Jubileumsdonationen – projektanslag

Tabell 4.

Ansökningar och beviljade anslag år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Antropologi	6	5.095	9	9.202	6	3	5	1
Arkeologi	9	5.025	12	8.969	5	7	5	4
Arkitektur	0	0	6	5.548	2	4	0	0
Ekonomisk historia	13	6.450	23	15.782	4	19	2	11
Etnologi	5	4.698	13	11.735	7	6	2	3
Filosofi	3	1.380	11	7.015	0	11	0	3
Freds- och konflikt- forskning	0	0	3	1.786	0	3	0	0
Företagsekonomi	10	7.195	39	34.104	10	29	4	6
Geografi	2	1.225	7	4.449	0	7	0	2
Historia	24	14.945	47	35.436	15	32	5	19
Idé och lärdoms historia	2	595	12	7.444	5	7	2	0
Informationsvetenskap	6	2.967	15	10.742	6	9	1	5
Juridik	9	4.171	22	11.948	13	9	6	3
Klassiska språk/ antikens kultur	3	1.160	7	3.849	6	1	3	0
Konst/estetiska ämnen	2	1.450	11	7.139	6	5	2	0
Kulturgeografi	1	510	1	559	0	1	0	1
Lingvistik/allmän språk- vetenskap/fonetik	8	5.160	23	16.700	12	11	4	4
Litteraturvetenskap/ teater/film	14	5.501	39	21.447	13	26	4	10
Medicin	6	4.150	19	12.316	8	11	3	3
Moderna språk	4	3.060	15	10.776	6	9	2	2
Musik	1	695	10	6.995	3	7	1	0
Nationalekonomi	7	5.250	19	17.161	4	15	1	6
Naturvetenskap	0	0	1	765	1	0	0	0
Områdesstudier	0	0	1	743	0	1	0	0
Pedagogik	6	3.812	46	39.059	23	23	2	4
Psykologi	18	10.317	45	32.526	13	32	3	15
Sociologi	17	10.071	59	45.715	20	39	5	12
Statistik	3	1.650	6	4.438	1	5	1	2
Statsvetenskap	13	7.577	26	19.998	5	21	2	10
Teknik	0	0	2	1.195	0	2	0	0
Teologi	5	2.100	15	8.401	3	12	1	4
Summa	197	116.210	564	413.942	197	367	65	131
					34,8%	65,2%	33,7%	66,3%

Tabell 5.

Nya anslag fördelade efter ämnesområde år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Antropologi	2	1.200	5	3.642	3	2	2	0
Arkeologi	3	1.500	6	4.429	1	5	1	2
Arkitektur	0	0	6	5.548	2	4	0	0
Ekonomisk historia	4	1.580	14	9.717	2	12	0	4
Etnologi	0	0	8	5.682	5	3	0	0
Filosofi	1	330	9	5.789	0	9	0	1
Freds- och konflikt- forskning	0	0	3	1.786	0	3	0	0
Företagsekonomi	5	3.735	34	30.382	8	26	2	3
Geografi	0	0	5	2.858	0	5	0	0
Historia	6	2.850	28	20.644	9	19	0	6
Idé och lärdoms historia	2	595	12	7.440	5	7	2	0
Informationsvetenskap	3	1.667	12	9.431	6	6	1	2
Juridik	3	1.630	16	9.274	9	7	2	1
Klassiska språk/ antikens kultur	1	610	5	3.291	4	1	1	0
Konst/estetiska ämnen	1	750	10	6.151	5	5	1	0
Lingvistik/allmän språk- vetenskap/fonetik	3	1.380	18	12.831	10	8	2	1
Litteraturvetenskap/ teater/film	4	2.155	29	17.703	9	20	0	4
Medicin	4	3.300	17	11.492	8	9	3	1
Moderna språk	2	1.460	13	8.741	5	8	1	1
Musik	0	0	9	6.447	2	7	0	0
Nationalekonomi	2	2.030	14	13.815	3	11	0	2
Naturvetenskap	0	0	1	765	1	0	0	0
Områdesstudier	0	0	1	743	0	1	0	0
Pedagogik	1	750	41	35.246	21	20	0	1
Psykologi	3	2.280	30	23.762	10	20	0	3
Sociologi	5	3.595	46	36.048	17	29	2	3
Statistik	1	535	4	3.055	1	3	1	0
Statsvetenskap	4	2.162	18	13.958	4	14	1	3
Teknik	0	0	2	1.195	0	2	0	0
Teologi	0	0	10	5.830	2	8	0	0
Summa	60	36.094	426	317.663	152	274	22	38
					35,7%	64,3%	36,7%	63,3%

Tabell 6.

Fortsättningsanslag fördelade efter ämnesområde år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Antropologi	4	3.895	4	5.560	3	1	3	1
Arkeologi	6	3.525	6	4.540	4	2	4	2
Ekonomisk historia	9	4.870	9	6.065	2	7	2	7
Etnologi	5	4.698	5	6.053	2	3	2	3
Filosofi	2	1.050	2	1.226	0	2	0	2
Företagsekonomi	5	3.460	5	3.722	2	3	2	3
Geografi	2	1.225	2	1.591	0	2	0	2
Historia	18	12.095	19	14.792	6	13	5	13
Informationsvetenskap	3	1.300	3	1.311	0	3	0	3
Juridik	6	2.541	6	2.674	4	2	4	2
Klassiska språk/ antikens kultur	2	550	2	558	2	0	2	0
Konst/estetiska ämnen	1	700	1	988	1	0	1	0
Kulturgeografi	1	510	1	559	0	1	0	1
Lingvistik/allmän språk- vetenskap/fonetik	5	3.780	5	3.780	2	3	2	3
Litteraturvetenskap/ teater/film	10	3.346	10	3.744	4	6	4	6
Medicin	2	850	2	824	0	2	0	2
Moderna språk	2	1.600	2	2.035	1	1	1	1
Musik	1	695	1	548	1	0	1	0
Nationalekonomi	5	3.220	5	3.346	1	4	1	4
Pedagogik	5	3.062	5	3.813	2	3	2	3
Psykologi	15	8.037	15	8.800	3	12	3	12
Sociologi	12	6.476	13	9.667	3	10	3	9
Statistik	2	1.115	2	1.383	0	2	0	2
Statsvetenskap	9	5.415	8	6.040	1	7	1	7
Teologi	5	2.100	5	2.571	1	4	1	4
Summa	137	80.116	138	96.279	45	93	44	92
					32,6%	67,4%	32,4%	67,6%

Tabell 7.

Fortsättningsanslag/Nya anslag år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Typ av ansökan	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i % av av sökt		Antal ansökningar		Antal bevilj. ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Belopp	Antal	Kv.	Män	Kv.	Män
Fortsättnings- anslag	137	80.116	138	96.279	82,2	98,6	45	93	44	92
Nya anslag	60	36.094	426	317.663	11,4	14,1	152	274	22	38
Summa	197	116.210	564	413.943	27,8	34,8	197	367	66	130

Tabell 8.

Beviljade anslag fördelade efter förvaltningar år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Anslagsförvaltare	Antal	Belopp	%
			(av totalt belopp)
Aarhus universitet	1	610	0,5
Chalmers Tekniska Högskola	1	535	0,5
Dalarnas Forskningsråd	1	1.100	1,0
EFI/Handelshögskolan	1	1.105	1,0
Forskning & Framsteg	2	500	0,4
Göteborgs universitet	35	18.929	16,4
Handelshögskolan i Stockholm	3	2.240	1,9
Hälsö högskolan i Jönköping	1	793	0,7
IUI	1	560	0,5
KTH	1	930	0,8
Karolinska institutet	5	3.450	3,0
Kommitten för stockholmsforskning	1	700	0,6
Kungliga biblioteket	1	70	0,1
Kungliga Musikhögskolan	1	1.000	0,9
Köpenhamns universitet	1	580	0,5
Linköpings universitet	10	5.665	4,0
Lunds universitet	26	13.842	12,0
Millesgården	1	750	0,7
Mitthögskolan	2	1.165	1,0
Psykiatriinstitutet	1	900	0,8
Riksantikvarieämbetet	1	1.000	0,9
Riksbankens Jubileumsfond	6	557	0,5
Riksmarsalkämbetet	1	310	0,3
Rinkeby språkforskningsinstitut	1	900	0,8
SFR	1	300	0,3
SLU	1	520	0,5
Stockholms universitet	36	24.156	21,0
Svenska filminstitutet	1	300	0,3
Södertörns högskola	1	800	0,7
Umeå universitet	17	10.245	8,9
Uppsala universitet	32	20.136	17,5
Örebro universitet	2	932	0,8
Östekonomiska institutet	1	630	0,5
Summa	197	116.210	100,0

Den kulturvetenskapliga donationen – projektanslag

Tabell 9.

Ansökningar och beviljade anslag år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Humaniora	44	87.344	117	267.102	36	81	14	30
Humaniora/ samhällsvetenskap	31	62.651	93	224.991	18	75	7	24
Samhällsvetenskap	19	45.820	83	196.508	17	66	4	15
Övriga	0	0	2	856	1	1	0	0
Summa	94	195.815	295	689.457	72	223	25	69
					24,4%	75,6%	26,6%	73,4%

Tabell 10.

Nya anslag fördelade efter ämnesområde år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Humaniora	7	14.800	80	180.813	25	55	3	4
Humaniora/ samhällsvetenskap	7	13.750	68	168.029	12	56	1	6
Samhällsvetenskap	7	17.750	70	158.852	14	56	1	6
Övriga	0	0	2	856	1	1	0	0
Summa	21	46.300	220	508.550	52	168	5	16
					23,6%	76,4%	23,8%	76,2%

Av totalt 21 beviljade anslag är 4 planeringsanslag.

Tabell 11.

Fortsättningsanslag fördelade efter ämnesområde år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Humaniora	37	72.544	37	86.289	11	26	11	26
Humaniora/ samhällsvetenskap	24	48.901	25	56.962	6	19	6	18
Samhällsvetenskap	12	28.070	13	37.656	3	10	3	9
Summa	73	149.515	75	180.907	20	55	20	53
					26,7%	73,3%	27,4%	72,6%

Tabell 12.

Fortsättningsanslag/Nya anslag år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Typ av ansökan	Beviljade anslag		Ansökningar		Beviljade anslag i % av av sökt		Antal ansökningar		Antal bevilj. ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Belopp	Antal	Kv.	Män	Kv.	Män
Fortsättnings- anslag	73	149.515	75	180.907	82,6	97,3	20	55	20	53
Nya anslag	21	46.300	220	508.550	9,1	9,5	52	168	5	16
Summa	94	195.815	295	689.457	28,4	31,9	72	223	25	69

Av totalt 21 nya anslag är 4 planeringsanslag.

Tabell 13.

Beviljade anslag fördelade efter förvaltningar år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Anslagsförvaltare	Antal	Belopp	% (av totalt belopp)
Arbetslivsinstitutet	1	1.500	0,8
Chalmers Tekniska Högskola	1	1.200	0,6
Göteborgs universitet	9	20.970	10,7
Handelshögskolan i Stockholm	1	4.200	2,1
Handelshögskolan i Stockholm, EFI	2	5.200	2,7
Humboldt-Universität zu Berlin	1	350	0,2
Högskolan på Gotland	1	4.000	2,0
Institutet för studier av utbildning och forskning	1	3.000	1,5
Int Handelshögskolan i Jönköping	1	2.300	1,2
Kungliga Tekniska Högskolan	2	7.700	3,9
Kungliga vetenskapsakademien	1	800	0,4
Linköpings universitet	2	1.855	0,9
Lunds universitet	17	39.050	19,9
Nationalmuseum	1	500	0,3
Raoul Wallenberg Institutet	1	500	0,3
Riksantikvarieämbetet	1	1.750	0,9
Riksbankens Jubileumsfond	4	3.021	1,5
Rikskonserter	3	1.366	0,7
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle	2	600	0,3
Språk- och folkminnesinstitutet	1	800	0,4
Stiftelsen Silvermuseet	1	2.900	1,5
Stockholms universitet	10	22.905	11,7
Svenska Linné-sällskapet	1	1.500	0,8
Svenska Vitterhetssamfundet	1	500	0,3
Södertörns högskola	1	3.500	1,8
Umeå universitet	5	18.400	9,4
Uppsala universitet	18	36.845	18,8
Uppsala universitetsbibliotek	2	2.900	1,5
Örebro universitet	2	5.700	2,9
Summa	94	195.815	100,0

Infrastrukturellt stöd

Tabell 14.

Ansökningar och beviljade anslag år 2000 (Belopp i tusental kronor)

Ämnesområde	Beviljade anslag		Ansökningar		Antal ansökningar		Antal beviljade ansökningar	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Humaniora	17	27.600	30	191.631	10	20	6	11
Humaniora/ sällskapsvetenskap	15	30.400	37	257.611	11	26	6	9
Samhällsvetenskap	3	8.500	12	45.979	1	11	0	3
Övriga	2	4.000	8	65.175	0	8	0	2
Summa	37	70.500*	87	560.396	22	65	12	25
					25,3%	74,7%	32,4%	67,6%

*varav 18 Mkr ur budgeterade medel för "infrastrukturstöd" år 2000 och 52,5 Mkr från "extra insats under 2000" ur kulturvetenskapliga donationen. För presentationen av nya, beviljade anslag till infrastrukturellt stöd, se sid. 82-95.

Stiftelsens publikationer

Forskningsöversikter och dokumentation från symposier, konferenser m.m. anordnade av Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond publiceras antingen i en skriftserie eller som fristående publikationer. Upplysningar om publikationernas innehåll liksom uppgift om beställningsadresser lämnas gärna av personalen vid stiftelsens kansli.

I skriftserien har under åren 1977-1989 utkommit 36 volymer.

Sedan 1990 har följande böcker publicerats:

Forskning i ett föränderligt samhälle, Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 1965-1990.

Utg. av Kjell Härnqvist och Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

Swedish Research in a Changing Society, The Bank of Sweden Tercentenary Foundation 1965-1990. Edited by Kjell Härnqvist and Nils-Eric Svensson, Gidlunds Bokförlag (1990)

Riksdagen inifrån. Tolv riksdagsledamöters hägkomster, erfarenheter och lärdomar. Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1991)

Att åldras. Rapport från ett symposium om forskning kring åldrande och åldrandets sjukdomar. Red. Bengt Pernow, Gidlunds Bokförlag (1992)

Riksdagen genom tiderna. H. Schück, G. Rystad, M.F. Metcalf, S. Carlsson & N. Stjernquist, Andra upplagan (1992)

Europa – historiens återkomst. Editor: Sven Tägil, Gidlunds Bokförlag (1992)

Research Funding and Quality Assurance. A symposium in honorem Nils-Eric Svensson. Gidlunds Bokförlag (1993)

Bengt Wieslander: The Parliamentary Ombudsman in Sweden. Gidlunds Bokförlag (1994)

Bengt Wieslander: JO-ämbetet i Sverige. Gidlunds Bokförlag (1995)

Parlamentarismen i de nordiska länderna. En egen modell? Red. Nils Stjernquist, Gidlunds Bokförlag (1995)

Liv. Verk. Tid. Till biografiskrivandets renässans. Boken utgiven i samarbete med Kungl. Musikaliska Akademien (Skriftserie nr 82). Tabergs tryckeri AB (1995)

In the Eye of the Beholder: Opinions on Welfare and Justice in a Comparative Perspective.

Red. Stefan Svallfors, RJ i samarbete med Impello, Umeå (1995)

Riksdagsutskottet inifrån. Tretton ledamöters hägkomster. Red. Lars Gustafsson. Gidlunds Bokförlag (1996)

Björn von Sydow: Parlamentarismen i Sverige. Utveckling och utformning till 1945. Gidlunds Förlag (1997)

War Experience, Self-Image and National Identity: The Second World War as Myth and History. Stig Ekman and Nils Edling (eds), Gidlunds Förlag (1997)

Trying to Make Democracy Work. The Nordic Parliaments and the European Union. Editor Matti Wiberg, Gidlunds Förlag (1997)

Forskningens roll i offensiv kulturavsvård. Rapport från ett seminarium 14 november 1996. Gidlunds Förlag (1997)

Promoting Cultural Research for Human Development. Rapport från seminarier arrangerade av RJ inom ramen för The Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development "The Power of Culture" in Stockholm 30 March – 2 April 1998. Red. Carl-Johan Kleberg, Gidlunds Förlag (1998)

Arkitekturforskning med betydelse för konst och gestaltning – inventering och kommentarer. Björn Linn, Jan Ahlin och Gunilla Enhörning. Utgiven av Chalmers Tekniska Högskolan och RJ, Teknolog Tryck (1998)

Kulturavvet, museerna och forskningen. Rapport från en konferens 13-14 november 1997. Annika Alzén & Magdalena Hillström (eds). Gidlunds Förlag (1999)

Konkursinstitutets betydelse i svensk ekonomi. Karl Gratzer & Hans Sjögren (red.). Gidlunds Förlag 1999

Globalisering, ideologi och nationell politik. Håkan Holmberg (red.) Gidlunds Förlag (1999)

Kultur och kreativitet i läroavdelningen. Rapport från två seminarier. Egon Hemlin (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Den vackra nyttan. Om hemslöjd i Sverige. Gunilla Lundahl (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Vetenskapsbärarna. Naturvetenskapen i det svenska samhället, 1880-1950. Sven Widmalm (red.). Gidlunds Förlag (1999)

Riksdagsledamoten i sin partigrupp. 52 riksdagsveteraners erfarenheter av partigruppernas arbetsätt och inflytande. Magnus Isberg. Gidlunds Förlag (1999)

Hur blir man riksdagsledamot? En undersökning av makt och inflytande i partiernas nomineringsprocesser. Jan Johansson. Gidlunds Förlag (1999)

Den representativa demokratis framtid. Seminarium vid Umeå universitet 18 oktober 1999. Gidlunds Förlag (2000)

Musik, Medier, Mångkultur – förändringar i svenska musiklandskap. Dan Lundberg, Krister Malm, Owe Rånström. Gidlunds Förlag (2000)

Styrelse

Ledamöter	Suppleanter
Professor Stig Strömholm <i>ordförande</i>	Professor Bengt Ankarloo
Riksdagsledamot (s) Jan Björkman <i>vice ordförande</i>	Riksdagsledamot (s) Sonia Karlsson
Professor Christer Jönsson	Professor Claes Sandgren
Professor Rune Åberg	Professor Jan-Eric Gustafsson
Professor Gunnar Törnqvist	Professor Lars-Gunnar Andersson
Direktör Jan Belfrage	
Direktör Hillevi Rosenquist	
Riksdagsledamot (v) Lars Bäckström	Riksdagsledamot (v) Camilla Sköld Jansson
Riksdagsledamot (s) Mona Berglund Nilsson	Riksdagsledamot (s) Lena Sandlin-Hedman
Riksdagsledamot (s) Åke Gustavsson	Riksdagsledamot (s) Pär-Axel Sahlberg
Riksdagsledamot (kd) Tuve Skånberg	Riksdagsledamot (kd) Yvonne Andersson
Riksdagsledamot (m) Per Unckel	Riksdagsledamot (m) Per Bill

Revisorer

Riksdagens revisorer är stiftelsens externa revisorer enligt lagen (1988:46) om revision av riksdagsförvaltningen m.m.

Av styrelsen i enlighet med stiftelsens stadgar utsedda revisorer är Ernst & Young AB. Huvudansvarig: Auktoriserad revisor Birgitta Sonnervik.

Beredningsgrupper

- Beredningsgruppen för ekonomi, geografi m.m.:**
Professor Gunnar Törnqvist (ordf), riksdagsledamöterna Lars Bäckström, Pär-Axel Sahlberg och Per Unckel samt professorerna Barbara Czarniawska, Per-Olov Johansson, Mats Larsson och Björn Linn.
- Beredningsgruppen för beteendevetenskap, samhällsmedicin m.m.:**
Professor Rune Åberg (ordf), riksdagsledamöterna Yvonne Andersson, Mona Berglund Nilsson, Per Bill samt professorerna Peter Allebeck, Jan-Eric Gustafsson och Arne Öhman samt docent Christina Garsten.
- Beredningsgruppen för statsvetenskap, juridik m.m.:**
Professor Christer Jönsson (ordf), riksdagsledamöterna Jan Björkman, Lena Sandlin-Hedman och Camilla Sköld Jansson samt professorerna Kent Asp, Claes Sandgren, Bengt Swensson och Arild Underdal.
- Beredningsgruppen för humaniora m.m.:**
Professor Stig Strömholm (ordf), riksdagsledamöterna Åke Gustavsson, Sonia Karlsson och Tuve Skånberg samt professorerna Lars-Gunnar Andersson, Bengt Ankarloo, Gustav Björkstrand, Noel Broadbent, Eva Haettner Aurelius, Barbro Klein, Godelieve Laureys, Thorleif Pettersson och Torbjörn Tännjö, docent Ingrid Sjöström samt fil. dr Henrik Karlsson.
- Prioriteringsgruppen för kulturvetenskaplig forskning:**
Professor Stig Strömholm (ordf), riksdagsledamöterna Jan Björkman och Per Unckel samt professorerna Peter Allebeck, Bengt Ankarloo, Gustav Björkstrand, Christer Jönsson, Barbro Klein, Godelieve Laureys, Björn Linn, Gunnar Törnqvist, Arild Underdal, Rune Åberg, docent Ingrid Sjöström samt fil. dr Henrik Karlsson.
- Finanskommitté:**
Direktörerna Jan Belfrage (ordf) och Hillevi Rosenquist.
- Områdesgruppen för kapitalmarknadsforskning:**
Professor Lars Engwall (ordf), riksdagsledamot Lars F Tobisson och f d riksdagsledamot Berit Löfstedt, professorerna Clas Bergström, Peter Englund, Håkan

Lindgren, och Hans Sjögren (koordinator), docent Anne-Marie Pålsson, direktörerna Kerstin Hessius och Carl Johan Åberg samt Kerstin Stigmark (sekr.).

8. **Områdesgruppen för konst och gestaltning:**
Direktör Dan Brändström (ordf), riksdagsledamöterna Elisabeth Fleetwood och Åke Gustavsson, professorerna Lena Johansson, Carl Johan Kleberg och Björn Linn, docenterna Agnes Nobel och Ingrid Sjöström, adj. professor Bobo Hjort, f d museichef Göran Carlsson, direktör Johan Hultdt, museichef Bo Nilsson, Egon Hemlin, Mats Rolén (adj. ledamot) samt Anna-Lena Winberg (sekr.).

9. **Områdesgruppen för forskning om kunskaps-samhället:**
Direktör Dan Brändström (ordf), riksdagsledamöterna Beatrice Ask och Majléne Westerlund Panke, professorerna Boel Berner, Lars Engwall, Peter Gärdenfors, Thorsten Nybom, Ulla Riis, Bo Rothstein och Sverker Sörlin, rektor Ingegerd Palmér och direktör Roger Svensson samt Agneta Emanuelsson Blanck (sekr.).

10. **Områdesgruppen för forskning om Kultur-Säkerhet-Hållbar samhällsutveckling:**
Direktör Dan Brändström (ordf) riksdagsledamöterna Viola Furubjelke, Göran Lennmarker, professorerna Göran Bexell, Björn Hettne, Alf Hornborg, Karl Eric Knutsson, Thorleif Pettersson, Birgitta Skarin Frykman, Mats Widgren, Lars-Olof Åhlberg, Katarina Eckerberg, docent Magnus Jerneck, fil. dr Jan Lundius, direktör Anders Mellbourn och Mats Rolén (adj. ledamot) samt Fredrik Lundmark (sekr.).

Forskarskolor

Språkskolan;

Professor Inge Jonsson (ordf), professorerna Lars-Gunnar Andersson, Lennart Elmevik, Gunnel Engwall, Moira Linna-rud, Inger Rosengren och Astrid Stedje samt Mats Rolén (sekr.).

Matematikskolan;

Professor Hans Wallin (ordf), professorerna Mats Andersson, Christer Kiselman och Mikael Passare, universitetslektorerna Gerd Brandell, Barbro Grevholm och Bengt Johansson, universitetsadjunkterna Maria Bjerneby Häll och Ulla Dellien, mellan-stadielärare Karin Wallby samt Anna-Lena Winberg (sekr.).

Kansli

Telefon: 08-50 62 64 00
Telefax:
Direktion: 08-50 62 64 31
Finans: 08-50 62 64 30
Jubileumsdonation: 08-50 62 64 35
Kulturvet. donation: 08-50 62 64 32
E-mail: rj@rj.se

Telefonnr direkt E-mail direkt

Direktion

Dan Brändström 08-50 62 64 02 dan.brandstrom@rj.se
Verkställande direktör
Lars-Erik Klangby 08-50 62 64 04 lars-erik.klangby@rj.se
Vice verkställande direktör
Torgny Prior 08-50 62 64 03 torgny.prior@rj.se
Finansdirektör
Mats Rolén 08-50 62 64 17 mats.rolen@rj.se
Forskningsdirektör
Margareta Bulér 08-50 62 64 01 margareta.buler@rj.se
VD-sekreterare
Annsofi Lövgren 08-50 62 64 09 annsofi.lovgren@rj.se
Kontorist

Finans/Ekonomi

Christina Alm 08-50 62 64 14 christina.alm@rj.se
Controller
Patrik Hellgren 08-50 62 64 16 patrik.hellgren@rj.se
Back office
Elisabeth Hong 08-50 62 64 05 elisabeth.hong@rj.se
Ekonomi och personal

Forskning/Jubileumsdonationen

Fredrik Lundmark 08-50 62 64 21 fredrik.lundmark@rj.se
Humaniora
Kerstin Stigmark 08-50 62 64 07 kerstin.stigmark@rj.se
Ekonomi, juridik och statsvetenskap
Anna-Lena Winberg 08-50 62 64 08 anna-lena.winberg@rj.se
Beteendevetenskap

Forskning/Kulturvetenskapliga donationen

Agneta Emanuelsson Blanck 08-50 62 64 06 agneta.emmanuelsson.blanck@rj.se
Kulturvetenskap
Kjell Blücker 08-50 62 64 22 kjell.bluckert@rj.se
Kulturvetenskap

Stiftelsen

RIKSBANKENS JUBILEUMSFOND

The Bank of Sweden Tercentenary Foundation

Postadress:

Riksbankens Jubileumsfond, Box 5675, 114 86 Stockholm

Besöksadress:

Tyrgatan 4

Telefon: 08-506 264 00

Telefax: 08-506 264 35

E-post: rj@rj.se

Webbsida: <http://www.rj.se>

Postgiro: 67 24 03-3